

Kongekrabbefiskere i Finnmark

Kunnskapsproduksjon om kongekrabben i Finnmark

Thorleif Robertson

Masteroppgave i sosialantropologi

UNIVERSITETET I OSLO

21.05.08

Sammendrag

I denne avhandlingen tar jeg for meg norske kongekrabbefiskere. Fokuset mitt har vært på 12 fiskere fra bygda Bugøynes, i Øst-Finnmark. Oppgavens hoveddel er delt inn i to deler. Den første delen handler om forvaltningen og statlig legitimitet blant kongekrabbefiskerne. Jeg ser på krabbefiskernes ståsted rundt forvaltningsdebatten om krabben. Foruten fiskerne, tar jeg for meg norske og russiske forvaltningsmyndigheter og miljøorganisasjoner. De trenger en natur som underbygger deres ståsted og interesser. Videre tar jeg for meg forvaltningsmyndighetenes legitimitet hos fiskerne, og hvilke mekanismer som fører til at den svekkes eller styrkes.

Annen del tar for seg kunnskap og ferdigheter i selve krabbefisket. Jeg mener fiske, i likhet med andre praktiske yrker ikke lar seg løsrives fra en kontekst og gjøres om til lærebøker. Det kan ikke bli kunnskap som bare kan tilegnes fra en skolebenk. Kunnskap i fiske er knyttet opp til direkte handling og fortolkning (Müller 1994), nedarvet kunnskap gjennom generasjoner av fiskere. Jeg kombinerer fenomenologi, praksisteori og kognitiv antropologi. Jeg vil bruke teoriene til å komplementere hverandre, og bruker dette til å forstå fiskerkunnskap som kroppslig inkorporert, sanset og kognitivt lagrete skjema.

Forord

Takk til min veileder Arne Kalland for å ha vist vei gjennom tilbakemeldinger og konstruktive kommentarer. Takk til min mor og Øyvind (med den røde pennen) for korrekturlesning, og Fredrik for det kritiske blikket. Jeg vil også takke krabbefiskerne og den øvrige befolkningen i Bugøynes, for deres engasjement for temaet, og ikke minst for deres gjestfrihet (dere vet hvem dere er). Jeg vil også takke Sosialantropologisk Institutt for deres økonomiske støtte til prosjektet.

Til slutt vil jeg takke mine kjære Monica og Mathilde, for å ha holdt ut og inspirert meg, både i løpet av feltarbeidet og i skriveprosessen.

Innhold

<i>Sammendrag</i>	2
<i>Forord</i>	3
<i>Innhold</i>	4
<i>Del 1. Introduksjon og kontekst</i>	7
Kapittel 1: Introduksjon	7
Problemstilling.....	7
Valg av tema og studiested.....	8
Kunnskapsbegrepet.....	9
<i>Kjært barn, mange navn</i>	9
<i>Fiskernes kunnskap</i>	10
<i>Fiskerkunnskapens relevans</i>	13
Teoretiske redskap.....	15
<i>Fenomenologi, praksisteori og kognitiv antropologi</i>	16
Metode og posisjonering.....	18
<i>Feltarbeidet, deltagende observasjon og min rolle i feltet</i>	18
<i>Andre veier til informasjon</i>	21
Metodiske utfordringer.....	22
<i>"Hjemmeblindhet", språk og innpass i feltet</i>	22
<i>Etiske implikasjoner under og etter feltarbeidet</i>	24
Opgavens videre struktur	25
Kapittel 2: Kontekst og historie	26
Kart over Bugøynes.....	26
Bugøynes som felt.....	27
<i>Geografisk beliggenhet og historie</i>	27
Kongekrabben.....	29
<i>Historie</i>	29
<i>Utbredelse av kongekrabbe i Barentshavet i 2007</i>	33
<i>Fangstmetode og biologi</i>	33
<i>Oversikt over kongekrabbens vandring gjennom året</i>	35
<i>Oversikt over kongekrabbefisket i Norge fra 1994 til 2006</i>	36
<i>Del 2. Forvaltning og statlig legitimitet</i>	37
Kapittel 3: Forvaltning	37
Ulikt ståsted- ulike oppfatninger?.....	37

<i>Fiskernes ståsted</i>	39
<i>Hvem sitter med ansvaret?</i>	42
<i>Forskning på kongekrabbe</i>	42
<i>Miljøbevegelsen</i>	44
<i>Staten som forvaltningsorgan</i>	46
<i>Russiske myndigheter</i>	48
Hva jeg har kommet frem til	49
Kapittel 4: Forvaltningsmyndighetenes legitimitet	50
Hvorfor har vi et sentralt forvaltningsorgan?	50
<i>Kongekrabbeforvaltningen</i>	53
<i>Hva svekker myndighetenes legitimitet?</i>	54
<i>Legitimitetssvekkelse og oppfatninger rundt regelverket</i>	55
<i>Et skille i kunnskap?</i>	60
Del 3: Tilegnelse og formidling av kunnskap og ferdigheter	65
Kapittel 5: Kunnskaps- og ferdighetsoverføring	65
Det første møtet med fiskeyrket.....	66
Ferdighetsflyt	68
<i>Utveksling av viten- "Hands that flow"</i>	71
<i>Hvem har kunnskap og ferdigheter i krabbefisket? - en kjønnert sfære</i>	75
Kapittel 6: Med hele kroppen på sjøen	79
"Å være herda"- en metafor for ferdighet?.....	79
<i>En tur på fjorden</i>	80
<i>Ikke en ferdighet, men en forutsetning?</i>	81
<i>Fysiologisk herda</i>	82
Ferdighet og kunnskap i kongekrabbefisket.....	83
<i>Fiskeutstyret som ferdighet</i>	84
<i>Teknikken som ferdighet</i>	85
<i>Bruk av teknologi som en ferdighet, eller som en kunnskap?</i>	86
Kapittel 7: Kulturelle "seascapes"	88
Det kulturelle "seascape"	88
<i>Den vertikale dimensjon- fange krabber</i>	89
<i>Den horisontale dimensjon- å bevege seg på overflaten</i>	90
Konkluderende bemerkninger	94
Veien videre- nye utfordringer	97
Kildeliste	98
Litteraturliste	98
Leksika.....	102

Andre kilder	102
<i>Vedlegg</i>	104
Vedlegg 1: Intervjuguide	104
Vedlegg 2: Intervjukontrakt.....	106

Del 1. Introduksjon og kontekst

Kapittel 1: Introduksjon

7. juli 2006 ankom jeg Bugøynes etter en times tur med buss fra Kirkenes og var dermed i gang med mitt første feltarbeid i sosialantropologi. Målet med feltarbeidet var å studere kongekrabbefiskere fra Bugøynes med fokus på deres kunnskapsproduksjon, men også å følge den holistiske tradisjonen i faget som innebar å ha øynene oppe for alt som foregikk i bygda mens jeg var der. I dette første kapittelet vil jeg skissere hva som finnes av tidligere forskning, og hvilke teoretiske rammeverk som skal brukes i oppgaven. Til slutt skal jeg gi en gjennomgang av metode og posisjonering i feltarbeidet, men først vil jeg gi en kort presentasjon av problemstillingen, valg av tema og studiested.

Problemstilling

Problemstillingen i oppgaven er å se på hvordan ulike aktører i forvaltningsdebatten rundt krabben posisjonerer seg, og om forvaltningsmyndighetenes legitimitet hos fiskerne kan bygge på ulik kunnskap rundt kongekrabbefisket. Jeg skal se på hvordan krabbefiskere kan produsere kunnskap om kongekrabbefisket, og om denne kunnskapen står i et motsetningsforhold til hvordan marinbiologene produserer kunnskap på.

Før jeg kommer til selve kjernen i problemstillingen vil jeg stille noen viktige spørsmål. Kan vestlig forståelse av kunnskap skilles fra den ikke-vestlige forståelsen av kunnskap? Hvor i dette havner bugøynesfiskernes kunnskap? Hvor henter de sin kunnskap om dette fiske fra? Fisket er nytt og ukjent for både fiskere og forskere, noe som etter min mening gjør det mer interessant å studere kunnskapsproduksjon i forbindelse med krabbefisket.

I 1960 hentet daværende Sovjetunionen kongekrabber fra Det japanske hav og fra Okhotskhavet, og året etter ble de satt ut i Murmanskfjorden. Den siste forflytningen av kongekrabber foregikk i 1977-78 da 1200 voksne kongekrabber ble satt ut i Kolafjorden. Disse krabbene ble opphavet til den kongekrabbebestanden man finner i Barentshavet i dag og oppfattes av mange som en trussel for det opprinnelige økosystemet. Foruten kongekrabben finner vi snøkrabbe (Sundet 2006) ulike insekter og plantefrø, kanadagås, bisamrotte, mårhund, mink og andre eksempler på innførte arter som kan utgjøre en trussel mot det biologiske mangfoldet i Norge i dag eller en gang i fremtiden (Nilssen 2006).

Valg av tema og studiested

Mine første atten leveår tilbrakte jeg i en småby langs norskekysten hvor jeg vokste opp med en levende fiskeindustri rundt meg. Interessen for både det biologiske aspektet ved fiske, og de samfunnsmessige sidene rundt fiskeri var kanskje noe som gjorde valg av tema og felt mer naturlig for meg. Da jeg ble presentert for kongekrabben som et aktuelt tema for en masteroppgave i en forelesning ved antropolog Marianne E. Lien, begynte tankene rundt dette å ta form. Etter hvert som jeg begynte å lese om kongekrabben ble det klart for meg at krabben blir mye omtalt i media, med henvisning til forskning stort sett hentet fra marinbiologer. Bare unntaksvis blir det referert til samfunnsvitenskapelig forskning siden det rett og slett ikke har blitt forsket på i særlig grad, med antropologien nesten fraværende.

I valg av felt var det Varangerfjorden som skilte seg ut siden Norges første kongekrabbe ble fanget her i 1977, og av den grunn er fiskerne langs Varangerfjorden de som lengst har vært berørt av denne krabben. I valg av sted langs fjorden var det krabbemottaket Bugøynes Kongekrabbe AS som stod for 60 % av all produsert krabbe i Norge i 2002 (Seipajærvvi 2003:34). Denne bygda skilte seg av den grunn klart ut fra andre steder, og Bugøynes har rettmessig fått tittelen Norges krabbehovedstad.

Kunnskapsbegrepet

For å kunne få en best mulig forståelse av kunnskapsbegrepet mener jeg det er viktig å se bakover i historien, og forstå hva som ligger til grunn for dagens debatt. Etter å ha presentert noen bidrag innen antropologiens historie, vil jeg ta for meg deler av debatten rundt dikotomien mellom vitenskap og andre typer kunnskap. Det jeg vil er å vise hvordan, og på hvilke nivå, denne andre typen kunnskap kan være relevant i dagens miljøforvaltning. Først vil jeg ta for meg bidrag på generell basis, og fra dette presentere noen bidrag hentet fra en fangst- og fiskerkontekst for å lettere kunne føre debatten inn mot en krabbefiskerkontekst i Bugøynes. Til slutt vil jeg ta for meg en liten oppklaring i kunnskap versus ferdighet, og en avklaring av kunnskapsbegrepet til videre bruk i oppgaven.

Kjært barn, mange navn

Den franske filosofen Lucien Levy-Bruhl presenterte i 1910 ”*Les Fonctions mentales*” forskjellen mellom det moderne og det primitive mennesket ved å dele inn en vanlig måte å tenke på verden på, det moderne vestlige menneske, og en prelogisk tankegang for det primitive mennesket. Denne prelogiske tankegangen vil ifølge Levy-Bruhl...”appear normal under the conditions where it is practised, and complex and developed in its own way” (1910:34). Det var altså i følge Levy-Bruhl en normal måte å tenke på, men bare i den konteksten den var ment for. Noen tiår etter Levy-Bruhl kom det klassiske studiet til den britiske antropologen E.E. Evans-Pritchard av Azandene (1937) ut, som tar for seg hvordan de brukte hekseri som forklaring på dødsfall og sykdom. Evans-Pritchard mente at det var en rasjonell forklaring for Azandene, men sett fra den ”sanne”, vestlige vitenskapelige tenkemåte var det ikke rasjonelt. Den rette vitenskapelige måten var å gå fra en hypotese til eksperimenterting (testing), og fra det komme fram til en konklusjon.

I ’The Savage Mind’ (1966) gjør den franske antropologen Claude Lévi-Strauss et skille mellom det han kaller ’engineer’ og ’bricoleur’. Han skriver at hovedskillet mellom dem ligger i kapasiteten av ingeniøren som kan ”...go beyond the constraints imposed by a particular state of civilization while the ’bricoleur’ by

---

inclination or necessity always remains within them” (*ibid.*:19). På 1950- og 60-tallet ble innfødt og tradisjonell kunnskap sett på av teoretikere innenfor utvikling som ineffektiv, laverestående og en hindring for utvikling (Agriwal 1995). Vestlig kunnskap blir sett på som mer ”sann” og legitim, mens lokal kunnskap ofte blir koblet opp til ”tro” (Lewis 1994). Selv om den ikke-vitenskapelige kunnskapen ofte refereres til som innfødt kunnskap, bærer den mange andre navn som praktisk kunnskap, tradisjonell økologisk kunnskap, tradisjonell kunnskap, lokal kunnskap, folkekunnskap og innfødt teknisk kunnskap, for å nevne noen.

Fiskernes kunnskap

Når denne andre kunnskapen er bærer av så mange navn ser jeg det som påfallende å stille seg spørsmålet om hvilken kategori kunnskapen til bugøynesfiskerne befinner seg i. Er det noen navn som er mer beskrivende enn andre, og av den grunn passer bedre? I så fall, hvorfor? Er dikotomien mellom vitenskap og annen kunnskap et skille som bør opprettholdes? Før jeg går videre med fiskernes kunnskap vil jeg gi en presentasjon av bidragene til humanøkolog Fikret Berkes, og antropologene Arne Kalland og Arun Agrawal. Jeg mener de vil gi en oppklaring, og innføring i deler av debatten rundt denne ”andre” kunnskapen.

Fikret Berkes bruker begrepet tradisjonell økologisk kunnskap (TEK) på det han definerer som ”...as a cumulative body of knowledge, practice, and belief, evolving by adaptive processes and handed down through generation by cultural transmission, about the relationship of living beings (including humans) with one another and with their environment” (1999:8). Han skriver videre at denne termen passer til ikke-industrielle og mindre teknologiorienterte samfunn, men han mener at den også kan brukes på moderne samfunn som arbeid blant torskefiskere på Newfoundland (Neis 1992 i *ibid.*). Berkes mener at lokal kunnskap er en term brukt av mange siden den er ”den minst problematiske”, men den gir oss ikke det økologiske aspektet, ikke den midlertidige dimensjonen eller den kumulative kulturelle overføringen (1999). Han bruker begrepet når han referer til ny kunnskap, mens innfødt kunnskap forstår han som lokal kunnskap innehatt av innfødte

---

mennesker, eller lokal kunnskap som er unik for en hvilken som helst kultur og et hvilket som helst samfunn (ibid.:8).

Arne Kalland (2000) tar opp motsetningen mellom innfødt og lokal kunnskap. Han mener lokalkunnskap finner hos alle, og ikke bare i urbefolkninger. Det er noen problemer knyttet til begrepet innfødt kunnskap, og distinksjonen mellom innfødt og ikke-innfødt kunnskap har liten heuristisk verdi, men det viktige skillet går mellom lokal eller praktisk kunnskap og vitenskap (ibid.). Det er ikke slik at noen mennesker har lokalkunnskap, mens andre har vitenskap. De fleste har begge deler (ibid.).

I motsetning til Berkes og Kalland, som mener det er et skille mellom vitenskap og annen kunnskap, mener Arun Agriwals (1995) at vi må gå videre fra dikotomien mellom innfødt og vitenskapelig kunnskap. Agriwal presenterer dagens forkjempere for innfødt kunnskap som "neo-indigenistas" ('ny-innfødtistene' her etter). Deres hovedargument er at hvis vi skal kunne ha suksessfulle utviklingsstrategier må vi ha med innfødt kunnskap i debatten. De argumenterer med at innfødt kunnskap har et utgangspunkt i 'utvikling nedenfra', og ikke ovenfra som vitenskapen. Den har et fokus på menneskelige behov, og ikke ensrettet på det materielle. De får også brukt lokale metoder og ferdigheter som igjen fører dette til lokal stolthet, og en sterkere lokal tilknytning. Agriwal mener at ny-innfødtistene står overfor et stort dilemma i denne fremstillingen. Når de snakker om hvor suksessrik innfødt kunnskaper er, vil dette på samme tid forplikte dem i opprettholdelsen av dikotomien mellom innfødt kunnskap og vitenskap. Agriwal mener det er like store ulikheter innenfor innfødt og vitenskapelig kunnskap som mellom dem. Ikke bare denne heterogeniteten innenfor hvert felt gjør det til et umulig prosjekt å holde dem skilt, men også det at de prøver å separere, og sette dem fast i tid og rom (ibid.). Med dette mener han å separere dem¹, noe som krever en total avskilt historisk utvikling mellom de ulike kunnskapssystemene. Dette stemmer ikke for det som blir klassifisert som innfødt kunnskap i dag, som har hatt minst kontakt med vestlig

---

¹ Som i uavhengig, fastklemt, stasjonært eller uforandret.

---

kunnskap siden det 15. århundre. Han skriver at i stedet for å prøve å få all vestlig vitenskap inn i en kategori, og all ikke-vestlig kunnskap i kategorien ”innfødt”, burde vi heller akseptere forskjellene innenfor kategoriene, og kanskje finne likheter mellom dem. Ny-innfødtistene ser med bekymring på at den innfødte kunnskapen holder på å dø ut gjennom den stadig økende kulturelle homogeniseringen. De vil ifølge Agriwal ’redde’ innfødt kunnskap, ved å evaluere statusen på den med de samme instrumentene som vitenskapen bruker. Med dette er de med på å undergrave sin påstand om dikotomien mellom innfødt og vitenskapelig kunnskap. De gjør det på tre måter: Gjennom isolering, dokumentering og lagring av kunnskapen. De fryser den dermed i tid rom, selv om det er en kunnskap som i sitt vesen er dynamisk. Til slutt vil de lagre og arkivere denne kunnskapen hos vitenskapelige sentre og samfunn, som gir eksplisitt forrang til vitenskapen. Agriwal mener at de ikke ser linken mellom kunnskap og makt i denne sammenheng på grunn av sitt ønske om å opprettholde dikotomien mellom innfødt og vitenskapelig kunnskap. Det er bare gjennom å fjerne oss fra dikotomien mellom innfødt og vitenskapelig kunnskap at vi kan se forskjeller innenfor dem og søke etter broer mellom dem. Agriwal mener, i likhet med Kalland (2000), at det gir mer mening å snakke om ulike typer kunnskap, med ulik logikk og epistemologi (*ibid.*:433).

Kommersiell fiskerkunnskap blir i mye større grad mediert av statlige retningslinjer og vestlige forvaltningsmetoder, både nasjonalt og internasjonalt, enn det innfødt kunnskap gjør (Neis *et al.* 1995). Jeg vil ta utgangspunkt i dette havner fiskerne i en posisjon mellom vitenskapen og innfødt kunnskap, eller mellom vitenskapen og lokalkunnskap (jf. Kalland 2000). Således vil jeg referere til den kunnskapen som fiskerne innehar som fiskernes lokalkunnskap og ferdigheter, fiskerkunnskap eller bare lokalkunnskap heretter. Fiskerkunnskap er ifølge Einar Eythórsson (1998) kunnskap om fiskens oppførsel, eller hvor den kan bli lokalisert. Det er også en praktisk kunnskap som for eksempel kan dreie seg om økologisk topografi eller hvilket utstyr som kan brukes under de og de forhold. Skille mellom kunnskap og ferdighet kan forankres empirisk, men jeg vil samtidig benytte det analytisk. Kunnskap er et ord som jeg ofte har opplevd blir brukt i dagligtale som den kunnskapen vi tilegner oss gjennom bøker, i distinksjon til det vi tilegner oss

---

gjennom praksis. Sistnevnte blir ofte referert til som en praktisk kunnskap eller ferdighet. Det vil altså være stor forskjell på å ha kunnskap om et maleri, til å faktisk ta penselen i hånda og male det. I denne prosessen hvor individet blir ”flink til” i noe vil jeg bruke antropolog Tim Ingolds begrep *enskilment* (2000), som kommer av ordet *skill* (ferdighet).

Fiskerkunnskapens relevans

Etter å ha sett på kunnskapsbegrepet ser jeg det som naturlig å spørre seg på hvilke nivåer fiskerkunnskapen kan være relevant? Jeg vil fortsette med antropologene Arne Kalland og Fikret Berkes henholdsvis tre og fire analytiske nivåer de mener gjør den lokale- og tradisjonelle økologiske kunnskapen relevant i dagens miljø- og forvaltningsdebatt. De analytiske nivåene vil jeg i så måte bruke for å belyse fiskerkunnskapens relevans senere i oppgaven.

I stedet for å fjerne dikotomien mellom de ulike kunnskapene setter Arne Kalland (2000) som sagt opp tre analytiske nivåer som han mener gjør kategorien lokalkunnskap relevant². Det første er empirisk kunnskap om miljøet, som dreier seg om planter og dyrs oppførsel, hvordan disse kan bli fanget og oppbevart, og hva de kan brukes til. Han mener at om både vitenskapen og den lokale miljøkunnskapen bygger på empiri, kan utvalget og bruken av observasjonene være forskjellige. Mens vitenskapen gjerne vil teste ut validiteten til en teori, så vil en lokal mann eller kvinne velge ut fra overlevelsesstrategier. Deres kunnskap vil i så måte ikke være verken sann eller usann, bare mer eller mindre effektiv (*ibid.*). Nivå to, paradigmatisk kunnskap, er fortolkningen og forståelsen av den empiriske kunnskapen. Vi står overfor to forskjellige paradigmer, ifølge Kalland. Han mener at vitenskapen har en tung orientering mot kvantifikasjon og endimensjonale kausaliteter delt inn i disipliner, der hver har sin egen kropp av teorier og metodologier, mens lokal kunnskap er atferdsbasert, kontekstuell og holistisk (*ibid.*:326-327). Det tredje nivået er kunnskap innvevd i sosiale institusjoner, som han refererer til som institusjonell

---

² De tre gjelder også for kategorien vitenskap.

---

kunnskap. Forvaltningsregimer må ha en rot i lokal kunnskap for å kunne ha noen legitimitet hos lokalbefolkningen, og man må bruke lokalt språk og idiommer når forvaltningsplaner skal fastsettes. Det er også viktig å huske på at økosystemer er komplekse og kan forandre seg raskt, slik at forvaltningsregimene må være fleksible i sin utforming. For å klare dette er de avhengige av å kunne få tilbakemelding til en hver tid, og her står lokalbefolkningen i en særposisjon, mener Kalland.

Fikret Berkes (1999) deler i likhet med Kalland inn kunnskap i flere gjensidige analytiske nivåer, men gjør en firedeling i motsetning til Kallands tredeling. Det første nivået innebærer lokal kunnskap om dyr, planter, jord og landskap, og i likhet med Kallands empiriske kunnskap taksonomi, livshistorier, oppførsel og distribusjon. Det andre nivået innbærer et forvaltningssystem som bruker lokal miljøkunnskap, men som også inkluderer ulike praksiser, verktøy og teknologi. På det tredje nivået er forvaltningssystemets sosiale institusjoner som inkluderer koder for sosiale forhold og ulike praksisregler. Det fjerde nivået, verdensbildet mener han er med på å forme hvordan vi oppfatter miljøet, samtidig som det gir mening til det å observere miljøet. Det inkluderer på et mer generelt nivå ulike trossystem, men også religion og etikk. Dette nivået sammenlikner han selv med Kallands 'paradigmatisk kunnskap'.

Fra relevansen til fiskernes lokalkunnskap på ulike analytiske nivå vil jeg avrunde dette avsnittet med to empiriske eksempler hentet fra en fiske- og jaktkontekst i subarktiske områder. Jeg mener de er med på å underbygge og illustrere at lokal miljøkunnskap kan være relevant i forvaltningsspørsmål og for vitenskapen. Første eksempel er tatt fra torskefiskere i Finnmark (Maurstad og Sundet 1998). Det ble intervjuet rundt 70 fiskere om utstyr, fiskemetoder og deres kunnskap om de lokale torskestammene. Dette ble satt opp mot den vitenskapelige kunnskapen marinbiologene satt inne med. Deres studie fokuserte på en todeling av torskestammen, den nordøst-arktiske torsken og kysttorsken. Etter å ha analysert intervjuene kom de frem til at fiskerne hadde delt de to torskestammene inn i flere understammer. Dette var noe marinbiologene allerede antok, men fikk det bekreftet ved å gå til lokale fiskere. Dette var viktig forvaltningskunnskap, da en lokal

---

torskestammes helse kunne være forskjellig fra kysttorskens, eller den nordøst-arktiske.

Eksempel to er hentet fra antropolog og marinbiolog Milton M. R. Freeman (1985). Han har tatt for seg møtet mellom vitenskapsmenn og Inuitter i Nord-Canada. Jeg vil ta for meg et empirisk eksempel som er hentet fra forvaltningen av Karibuen (Nord-Amerikansk villrein). Han beskriver møtet mellom den konvensjonelle biologivitenskapen og det eldre innfødte systemet som er bygd på empiri, er erfaringsbasert og som har en annen tilnærming til og tankegang rundt spørsmål knyttet til naturen (*ibid.*). Bestanden av karibuen har de siste 20 årene sunket drastisk, og for å stoppe nedgangen satte forvaltningsmyndighetene inn to tiltak. Tiltak 1: Det skulle bare jaktes på voksne karibuhanner. Tiltak 2: Man skulle bare ta noen få dyr fra hver flokk. Det var tiltak 1 Inuittene reagerte på, de mente det ville føre til en rask utryddelse av karibuen i deres jaktområde, noe som ble bekreftet gjennom telling av dyr i årene etter at tiltakene trådte i kraft. Inuittene så på flokken som en sosial gruppe der de store hannene spiller en viktig rolle. De virker beroligende på de yngre dyrene i flokken, har den fysiske styrken til å grave etter mat på vinteren, og har mer erfaring i å finne mat (*ibid.*). Denne bekymringen som Inuittene hadde, viste seg å nyttig informasjon for forvaltningsmyndighetene, ettersom bestanden var i en kritisk tilstand.

Teoretiske redskap

For å hjelpe meg et stykke på vei inn i kjernen av problemstillingen vil jeg bruke teorier som jeg mener kan bidra til å belyse empirien. Fokuset er hvordan fiskeren tilegner seg og hvordan de viderefører kunnskap og ferdigheter. Både kunnskap som blir sosialt overført og de kroppslig erfarne ferdighetene. Helt fra filosofen Platon, og videre til René Descartes, har skille mellom det Descartes kalte sjel og kropp vært en del av vestlig tenkning (Svare 1997). Kroppen var ifølge Descartes bare til stede som mekaniske bevegelser og ble først i sjelen omsatt til bilder og opplevelser. Denne dualistiske tanken om kroppen kan tas videre til det skillet vi setter mellom det fysiske og det psykiske. I valg av teorier vil jeg fjerne denne dualismen mellom kropp

---

og sjel, og det fysiske og det psykiske, for å "fange" hele mennesket. Fiskerne bruker både kroppens sanser på havet og opplever den gjennom deres kropper, og gjennom språk og moderne teknologi. Denne prosessen kaller jeg for kunnskaps- og ferdighetstilegnelse, og skal kombinere teorier innen fenomenologi, praksisteori og kognitiv antropologi, med hovedvekt på fenomenologi. Selv om det her er snakk om teorier som representerer ulike ståsteder, vil jeg bruke dem til å komplimentere hverandre. Teorien her er valgt fordi jeg vil vise at kultur blir inkorporert, sanset gjennom kroppen og kognitivt lagrete skjema.

Fenomenologi, praksisteori og kognitiv antropologi

Antropologene Tim Ingold og Chris Tilley refererer begge til en Europeisk filosofisk tradisjon når de beskriver opphavet til sine teoretiske fremgangsmåter. Denne retningen blir karakterisert som fenomenologi, ofte representert ved ordene til Martin Heidegger og Maurice Merleau-Ponty. Jeg vil bruke Tilleys brede definisjon som utgangspunkt i et forsøk på å gripe fatt i hva som ligger i begrepet fenomenologi. Han skiver at nøkkelen til alle fenomenologiske fremgangsmåter er at det handler om hvordan mennesker opplever og forstår verden (Tilley 1994:12-13). Fenomenologi handler om den subjektive forståelse og beskrivelse av ting slik de blir oppfattet. Det handler om relasjonen mellom det å være og det å være-i-verden. Være-i-verden mener han er en prosess i objektifisering, der det enkelte individ objektifiserer verden ved at den enkelte person setter seg selv utenfor den. Det handler om at vi skaper denne avstanden i rom mellom være, og være-i-verden. Vi prøver å bygge bro mellom dem gjennom persepsjon, kroppslige bevegelser, følelser, bevissthet gjennom trossystemer og avgjørelsestaking, og minne og evaluering (*ibid.*:12). I oppgaven har jeg hatt hovedfokus på Tim Ingolds begrep *skills* (ferdighet), og egenskaper til den individuelle kroppen som ikke formes isolert sett, men i relasjon til det miljøet man lever i. Dette vil si at man må delta fysisk i miljøet, og at ferdigheter ikke blir overført gjennom formler mellom individer, men gjennom det enkelte individs praktiske erfaring med miljøet (Ingold 2000).

Fra fenomenologi vil jeg gå videre til praksisteori med hovedvekt på den franske sosiologen Pierre Bourdieus betraktninger om kroppen gjennom sitt begrep *habitus og kroppsliggjøring* (1977). *Habitus* begrepet forstår jeg som det som setter det enkelte individ i stand til å handle, vurdere og oppfatte på bestemte måter gjennom kroppslige disposisjoner. Bourdieu beskriver dette som et "...systems of durable, transposable dispositions..." (*ibid.*:72), og er en av tre hovedformer i begrepet kulturell kapital, der *habitus* er den mest grunnleggende. Denne kroppsliggjøringen forstår jeg som en prosess der kulturelle-, sosiale-, mentale skjema, forestillinger og virkeligheter fester seg i den biologiske kroppen, som varige disposisjoner i *habitus*. De vil gjennom dette kunne reprodusere sosiale, mentale skjema, kulturelle forestillinger og virkeligheter utenfor den enkeltes kropp.

I kognitiv antropologi har jeg valgt å bruke skjemateori, som har sin opprinnelse i kognitiv psykologi. Ordet kognisjon kommer fra det latinske verbet "å vite", og handler om den kunnskapen vi har for å skape en forståelse og en mening av det miljøet vi lever i (Bloch 1996:108). Antropologene Claudia Strauss og Naomi Quinn (1994) bruker skjemateori, men de komplementerer med teorien "connectionism." Sistnevnte blir brukt for å utvide forståelsen av kognisjon, som de mener ikke bare skal inneha en modell av tanker, men også inkludere emosjoner og motivasjoner. De vil med denne modellen eliminere distinksjonen til Bourdieu mellom tilgjengelig kunnskap "i hodet", og den utilgjengelige kunnskapen som er "kroppsliggjort" (*ibid.*). Med skjemateori mener de at kulturell forståelse ganske enkelt er skjemaer som blir delt i større eller mindre utstrekning uten at de er menneskelig universelle (*ibid.*). Strauss & Quinn skriver at essensen i skjemateori er: "...that our thoughts and actions are not directly determined by features of the external world, but are mediated by learned prototypes" (1994: 285). Prototypene, eller skjemaene, er en felles versjon av opplevelsen som er igjen i hukommelsen. De vil med "connectionism" skape en kognitiv modell som er mer empirisk forankret enn mange av de tidligere modellene, ved å bygge teorien på psykologi og nevrobiologi, men også gjennom deres observasjoner som antropologer. Ifølge dem er kunnskap linker mellom et vidt distribuert nettverk av mange små prosessorenheter som arbeider som nerveceller, og ikke det de kaller en folkeforståelse av kunnskap, der

---

kunnskap blir oppfattet som ett sett av regellignende setninger lagret i et sentralt oppbevaringssted for hukommelse (*ibid.*). ”Connectionism” vil i praksis si at det er noen enheter som tar seg av alt fra smak til hvilke muskler som skal aktiveres til enhver tid. Noen nerveceller aktiveres i kombinasjon med andre, og dette blir stadig mer kompleks etter som det oppstår flere og flere nettverk av ulike enheter.

Metode og posisjonering

Feltarbeidet, deltagende observasjon og min rolle i feltet

Før jeg tok steget inn i feltet hadde jeg lest om metode og litteratur rundt temaet jeg skulle undersøke. Jeg gikk inn i feltet med ett holistisk utgangspunkt, jeg var med andre ord åpen for alt som skjedde rundt meg. Det jeg forventet var noen krevende uker i starten, med å skaffe meg kontakter og orientere meg i ”landskapet.” Det ble som jeg trodde, men jeg følte at den første tiden var viktig for meg, siden jeg ikke hadde blitt farget av livet i Bugøyenes. De første månedene gikk med på å skaffe seg kontakter, bli kjent med folk, intervjuer noen fiskere og ”henge rundt.” De fleste visste hvem jeg var etter noen dager med jungeltelegrafene, noe som gjorde det lettere for meg å komme i kontakt med folk.

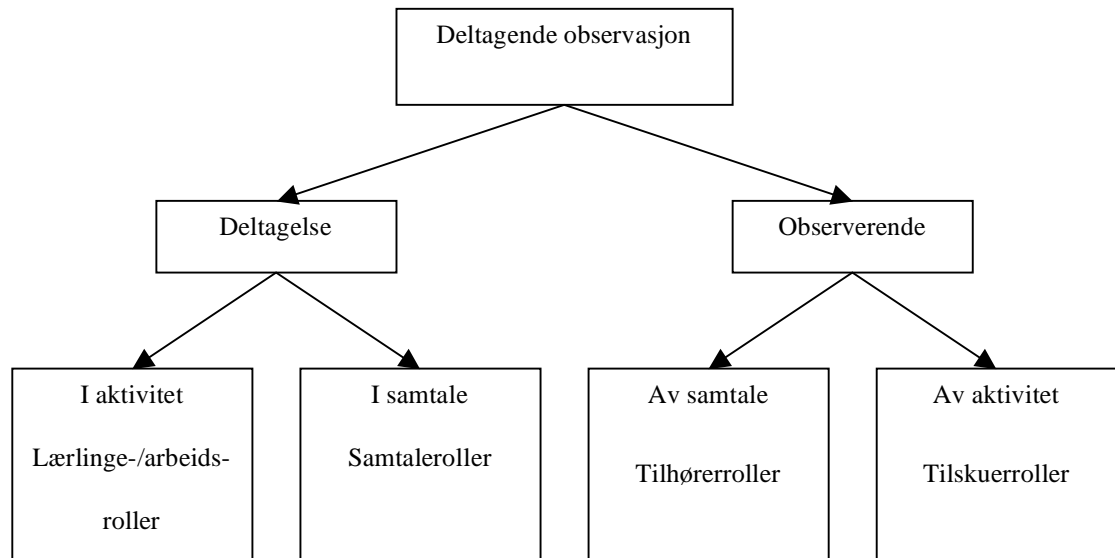
For å kunne skaffe meg de observasjonsdataene jeg ønsket var det nødvendig å være der folk, og da først og fremst fiskerne, jobbet og gjennomførte sitt daglige virke. Deltagende observasjon var en metode som falt seg naturlig for å komme tett på fiskerne. Jeg deltok også i deres arbeid, og gjennom mange samtaler. Det å ”henge rundt” på forskjellige steder var en strategi jeg brukte, men valg av sted var ikke tilfeldig. Jeg gikk dit jeg forventet å komme i kontakt med fiskere og andre bugøyenesværingene. Når jeg beveget meg utenfor hybelen min gikk jeg alltid med en liten notatblokk hvor jeg skrev ned ”jotting notes” (jf. Emerson *et al.* 1995), med andre ord stikkord av samhandlingspartene (hvem var til stede og hva de snakket om), den fysiske konteksten og tidspunktet det foregikk på. Dette gjorde det lettere for meg å skrive bedre og mer detaljerte feltnotater samme kveld, eller morgenen etter. ”Jotting notes” viste seg å være svært nyttig de gangene jeg var med på line- og

---

krabbefisket. Jeg ble mer eller mindre sjøsyk alle gangene, noe som gjorde at min konsentrasjons- og observasjonsevne sank. Da jeg kom tilbake for å skrive var det mange hull i hukommelsen rundt episoder og handlinger, men ”jotting notes” som jeg skrev underveis viste seg i ettertid å være svært relevante. Det å være tilstede i feltet med mine informanter vil si å være tilstede med hele kroppen som forskningsinstrument. Jeg kunne bruke syn og hørsel, lukte, kjenne kulde og varme og ikke minst kvalme.

Før krabbesesongen begynte var jeg ofte innom første etasje på ”Egnebua.” Der gikk jeg inn for å snakke med de som agnet lina, og på kafeen og puben i andre etasje. Da krabbesesongen hadde begynt var jeg nesten daglig ute på krabbemottaket på det tidspunkt jeg visste båtene kom inn for levering. Jeg gikk senere på dagen bort til flytebrygga der fiskerne fortøyde båtene sine. Jeg var også daglig på butikken og postkontoret der kunne jeg møte på fiskere og andre i bygda etter jobb og skole. Jeg var med på turer med linefisket før krabbesesongen, og på selve krabbefisket når det startet. Hvor mye jeg deltok, hvor mye jeg observerte kunne variere alt etter hvilken situasjon jeg befant meg i (illustrert i figur 1.1). Deltagende observasjon betyr at man ”...deltar i en allmenn sosial samhandling med dine forskningssubjekter, ikke at du skal utføre de samme handlingene som forskningssubjektene” (Fangen 2004:30). Selv om jeg deltok i denne samhandlingen forekom det at jeg i noen sammenhenger utførte mange av de samme arbeidsoppgavene som mine forskningssubjekter. Tar vi utgangspunkt i figur 1.1, kunne jeg, når jeg var ute og fisket enkelte ganger bare være observerende i aktivitet når jeg var med på båter med to fiskere. Når jeg var med på båter med bare en fisker ble jeg i enkelte tilfeller bare deltagende i aktivitet. Jeg gjorde deler av samme jobb som dem i handlingen trekking og setting av teiner, og sortering av krabber. Dette gjaldt også i samtaler der jeg noen ganger stod på sidelinjen og lyttet, mens jeg andre ganger deltok aktivt i samtalen.

Figur 1.1 (Wadel 1991:46).

Fra deltagende observasjon vil jeg ta for meg min rolle i feltet, som betegner den faktiske atferd posisjonsinnehaveren utøver i en situasjon (Wikan 1996:194). Tar vi utgangspunkt i figur 1.1, ville rollen min forandret seg underveis, alt etter hvilken sosial kontekst jeg befant meg i. Rollene jeg hadde i løpet av feltet kunne i noen situasjoner styres og manipuleres av meg, men i de fleste tilfeller ble den tilskrevet, og min kontroll av rollen måtte skje innefor dets rammer. En rolle er sjelden absolutte, altså ikke statiske, men i kontinuerlig endring (Wadel 1991). Tar vi utgangspunkt i min hverdag i feltet så utviklet noen relasjoner seg fra rollen 'student', til 'venn'. Når jeg jobbet på båtene kunne rollen være 'medhjelper', men når jeg stod og observerte fisket var rollen min 'forsker' eller 'student'. Når jeg spilte gitar på noen av de kulturelle arrangementene kunne rollen 'antropolog' ble erstattet med 'gitarist' eller 'musiker'. Jeg ser på denne vekslingen mellom roller som nødvendig for å kunne fungere som antropolog, uavhengig av hvor man utfører feltarbeidet. Med dette mener jeg at det å forflytte seg rundt i de ulike kontekstene i feltet er nødvendig for å få de dataene man er på jakt etter, men også for å kunne operere i en holistisk tradisjon. Selv om denne vekslingen mellom roller var nødvendig, var den ikke uproblematisk, noe jeg skal se nærmere på i avsnittet 'etiske implikasjoner'.

Andre veier til informasjon

Intervju som metode er et omdiskutert tema i antropologien. Selv om det har blitt kritisert av antropologer som en oppkonstruert situasjon, og av den grunn lite antropologisk, valgte jeg dette i håp om det skulle fungere som en døråpner for meg i feltet. Det var midt i sommerferien for mange av fiskerne da jeg kom, og de fleste var enten reist på ferie eller drev med forefallende arbeid på hus og hage. Derfor kunne jeg ikke gå ned dit båtene lå og forvente å finne dem der, jeg måtte ringe rundt etter dem. Slik jeg så det, var det bedre å ringe rundt og spørre om å få intervju dem. Jeg antok at de fleste av fiskerne her var godt kjent med intervjusituasjonen gjennom utallige møter med reportere og forskere.

Dette var mitt første møte med intervjusituasjonen, og jeg var litt usikker på hvordan jeg skulle angripe den. Jeg startet med å sette opp en intervjuguide (vedlegg 1) som tok for seg noen av de temaene jeg ville pense innom. For å kunne bruke intervjuet i et kvalitativt forskningsøyemed, ble det lagt opp som et semistrukturert intervju. Målet var å ha en viss struktur på spørsmålene for å komme inn på de ønskelige temaene, og på samme tid la intervjusituasjonen utvikle seg til en samtale. Jeg hadde skaffet meg 12 navn på en liste av fiskere i Bugøyenes, som jeg straks begynte å ringe til. Etter fire telefonsamtaler fikk jeg den første intervjuavtalen. Jeg brukte en diktafon til å ta opp intervjuene, for å senere transkribere dem. Det eneste jeg fryktet ved bruk av diktafon var at det ville virke hemmende på samtalen. Jeg vurderte det dit hen at det var bedre enn å sitte og skrive under hele intervjuet, og heller fokusere på selve samtalen. Selv om det var mye jobb å transkribere så jeg dette som en fordel, siden jeg antakeligvis fikk med flere detaljer. Selve transkriberingen tok jeg for meg samme dag eller dagen etter intervjuet, for å få en så autentisk og helhetlig gjengivelse av intervjusituasjonen som mulig. I løpet av de neste ukene hadde jeg intervjuet 4 av de 12 fiskerne på lista, der hvert intervju lå på mellom tjue og tretti minutter. Ved hvert intervju ble det inngått en intervjukontrakt (se vedlegg 2), som var en skriftlig kontrakt mellom meg og fiskeren. Det gikk ut på at intervjuet skulle slettes etter at det var transkribert, og at navnet skulle bli anonymisert. Alle fire intervjuene foregikk på kjøkken mitt i den lille hybelen jeg

---

leide i sentrum av bygda. Her serverte jeg kaffe for å prøve og skape en avslappet atmosfære.

Rundt informasjon og synspunkter rundt krabbefisket har jeg benyttet meg av flere kilder utenom informantene i Bugøynes. Aviser, nettsteder og tidsskifter har vært til god hjelp for å komplementere informasjon og observasjoner fra annet hold. Lokalavisene *Finnmarken* og *Sør-Varanger* har vært svært nyttige med flere reportasjer om krabbefisket. Både papir- og nettutgaven av avisa *Fiskaren* har vært til stor hjelp både i innhenting av tall og synspunkter. Flere utgaver av tidsskriftet *Ottar*, som utgis av Universitetsmuseet i Tromsø, hovedoppgaver, masteroppgaver og doktorgradsavhandlinger har vært til stor hjelp ved å gi kvantitative data gjennom statistikk og tall. De har også bidratt med ulike perspektiver på krabbefisket. Internettarkivet til de store tabloidavisene *Dagbladet* og *Verdens Gang* har vært nyttige, og sist men ikke minst har nettsidene til Fiskeridirektoratet, Norges Råfisklag, Havforskningsinstituttet og Kyst og Fiskeridepartementet vært flittig brukt.

Metodiske utfordringer

”Hjemmeblindhet”, språk og innpass i feltet

Selv om man forbereder seg nøye til feltarbeidet, vil det oppstå metodiske utfordringer av ulik art. Noen var forventet, andre kom som ”lyn fra klar himmel.” Antropologi i egen kultur har blitt kritisert for å ende opp som dårlig sosiologi (Howel 2001) ved at de som ikke studerer i mer eksotiske felt ikke har den adgangen til hjemmesfæren. Dette fører til at vi mister muligheten til å følge informantene på tvers av forskjellige gjøremål, og at vi sjelden opplever den sterke kulturelle annerledesheten som katalyserer observasjon og analyse (Frøystad 2003). Det er denne frykten for ”hjemmeblindhet” (jf. Gullestad 1991) som skal virke hemmende for den analytiske distansen. Selv om jeg studerte i et felt som tilsynelatende var den samme kulturen jeg hadde vokst opp i, var det et lite ”kultursjokk” som møtte meg, både gjennom språk og hvordan hverdagen ble organisert, versus den relativt urbane tilværelsen jeg hadde vokst opp i. Ett eksempel jeg merket meg i begynnelsen var en

---

annen holdning til tid enn den jeg er vant til. Det var vanskelig å avtale tid for intervjuer. Svaret var at de kom innom i løpet av de neste dagene. Ett annet eksempel var at nesten ingen av husene var låst eller hadde ringeklokke. Når jeg i starten av mitt feltarbeid banket på hos folk og ”høflig” stod og ventet på at de skulle åpne, lærte jeg meg fort at det bare var å banke på og gå inn. Jeg brukte den første tiden i feltet til å skrive ned alt jeg så og hørte, før jeg ble mer og mer sosialisert inn i deres hverdag og utnyttet min naturlig ”naive” observasjonsevne i starten (jf. Wadel 1991).

Noe av det første som møtte meg var bruken av det finske språket. Bugøynes har en sterk tilknytning til Finland. Jeg regnet med at det ikke ville by på noen problemer under feltarbeidet, men det viste seg at de fleste av fiskerne i Bugøynes snakket nesten utelukkende finsk sammen, både på krabbemottaket og i båten. Dette førte til problemer siden jeg verken snakker eller forstår finsk, bortsett fra noen enkelte ord. Norsk ble brukt i samtale med andre fiskere utenfor Bugøynes. Når det foregikk en samtale på finsk i båten eller krabbemottaket oversatte de som regel til norsk for meg, om enn i noe forenklet versjon. Selv om det var problemer knyttet til dette synes jeg det ga meg et større fokus på kroppsspråk blant annet, og bidrog i større grad til denne ”naive” observasjonen nevnt ovenfor.

For å kunne studere sine studiesubjekter, trenger man tilgang til de arenaene der den sosiale samhandlingen foregår. Min status som mann i slutten av 20 årene var noe jeg ikke kunne forandre eller manipulere, som igjen førte til at jeg fikk tilgang til noen areaer, men ble avvist på andre. Det å være mann trodde jeg ville være en fordel siden alle krabbefiskerne i Bugøynes var menn. Dette gjaldt ved forespørsler om å få være med ut på havet, som de fleste stilte seg positive til. Når arrangementer foregikk i helgene og på kveldene i ukedagene, var det nesten uten unntak kvinnene i Bugøynes som arrangerte og deltok. Jeg traff sjelden fiskere, eller andre menn for den slags skyld, på disse arrangementene. På spørsmål om hvorfor mennene uteble, var svaret ofte ”de er så trege, og foretrekke å sitte hjemme foran tv”, eller som en eldre dame sa til meg med et smil, ”at sånn har det alltid vært. De er vi damene som får bygda til å gå rundt.” Av den grunn ble det vanskelig å komme i kontakt med fiskerne etter arbeidstid. Jeg gjorde noen forsøk som ble møtt med litt diffuse svar, og det ga

---

meg en følelse av å invadere privatlivet deres. At min tilstedeværelse ville kunne påvirke og endre situasjonen på ulike måter (jf. Fangen 2004), var noe jeg var klar over, men i hvor stor grad den påvirket fiskernes samhandling og samtaler er vanskelig å si.

Som nevnt tidligere i dette avsnittet er man til stede i feltet og erfarer gjennom sin egen kropp, noe som innebærer at man blir påvirket av forholdene rundt seg. For å kunne observere under ekstrem kulde eller ved røff sjø, måtte jeg holde fokus selv under vanskelige forhold. Jeg vil si at dette påvirket meg og mine observasjoner i større eller mindre grad. Videre var det å være på feltarbeid også en ensom affære, med mange kvelder alene. Ensomheten eskalerte ettersom temperaturen sank, og snø og vind gjorde sitt inntog, noe som igjen førte til at folk holdt seg mer innendørs. Når dette kom i tillegg til savn av samboer og datter, krevde det mye av meg i perioder. Det tok uten tvil fokuset vekk fra arbeidet mitt i feltet i perioder.

Etiske implikasjoner under og etter feltarbeidet

Når man jobber med folk over tid kan rollen som forsker eller student gli over i en rolle som venn. Jeg kan i slike situasjoner få informasjon som blir delt med meg som venn og ikke som forsker. Dette er en gråsoner hvor man må trå varsomt for ikke å støte andre. Det er hendelser under feltarbeidet som jeg velger å ikke ta med, av hensyn til informanten. Bugøynes er et lite samfunn der alle vet hvem alle er, var jeg usikker på om mitt materiale kunne forårsake ”skade”, valgte jeg å ikke ta det med. Full anonymisering kan være ønskelig, men jeg ser det i dette tilfellet som umulig. Det bor omlag 200 stykker i Bugøynes og 12 av dem er krabbefiskere. Da sier det seg selv at det blir vanskelig å anonymisere. Jeg har av den grunn valgt å skifte navn på fiskerne, samt rotere navnene slik at et navn ikke kan følges gjennom hele oppgaven. Jeg har valgt å fjerne alle navn i kapittelet om statens forvaltningslegitimitet, siden jeg behandler og snakker om et ømfintlig tema som svartfiske.

Oppgavens videre struktur

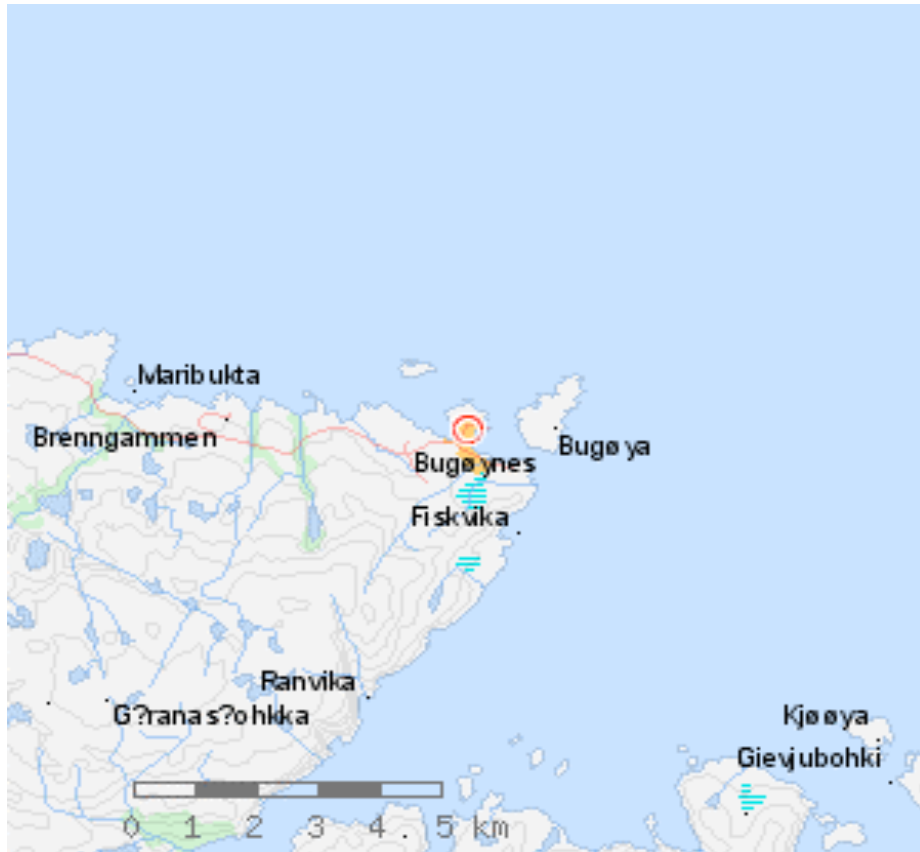
Oppgaven vil bli delt inn i kapitler fra 2 til 7. Fra det første kapittelet del 1 med innledning, teori og metode, skal jeg i kapittel 2 gjøre en presentasjon av feltet, kongekrabbens historie, fangsmetoder og biologi.

I det tredje kapittelet i del 2 tar jeg for meg fiskerne, forskerne, forvaltningsmyndighetene på Norsk og Russisk side, og et utvalg av miljøorganisasjoner i forvaltningsdebatten rundt kongekrabben, deres oppfatning og ståsted. Jeg skal ta for meg hva som skiller dem fra hverandre og hva som fører dem sammen i forvaltningsdebatten, og om dette kan bero på ulik kunnskap og ulike erfaringer rundt krabben. Kapittel 4 fortsetter jeg med kunnskap om krabben, men med fokus på forvaltningsmyndighetenes legitimitet hos krabbefiskerne. Hva bruker staten for å legitimere sin status som forvalter, og hvordan artet dette seg for hverdagen til den enkelte fisker? Jeg skal ta for meg observasjoner og narrativ fra krabbefisket, og se om dette kan være med å styrke eller svekke statlig forvaltningslegitimitet.

I del 3 vil jeg skifte fokus fra kunnskap om kongekrabben, til ferdighets- og kunnskapsproduksjon og tilegnelse innenfor selve fisket. Denne delen har jeg delt inn i 3 kapitler. Kapittel 5 tar for seg tilegnelse av ferdigheter og kunnskap. Her vil jeg fokusere på hvordan kunnskap og ferdigheter overføres mellom fiskerne i Bugøynes. Kapittel 6 tar for seg hvordan fiskerne tilegner seg ferdigheter og kunnskap gjennom å være på sjøen. Jeg skal ta for meg prosessen ”å bli herda” og hva bruk av verktøy, teknikker og teknologiske hjelpemidler har å si for ferdighets- og kunnskapstilegnelsen. Kapittel 7 vil ta for seg hvordan det å bevege seg i ”seascapet” er en form for lokalkunnskap. Jeg presenterer en vertikal og en horisontal dimensjon av ”seascapet.”

Kapittel 2: Kontekst og historie

Kart over Bugøynes

Kilde: http://sustain.no/data/ut/omrade/?o_id=2045

Bugøynes som felt

”Bugøynes e ein plass du ikke bare kommer til, du må ville komme hit”

I samtale med mann på Egnebuloftet

Geografisk beliggenhet og historie

I Bugøynes bor omlag 200 innbyggere og med en beliggenhet 100 kilometer fra Kirkenes, som er den eneste byen i Sør-Varanger, ble bygda en naturlig avgrensning for mitt feltarbeid³. På veien vestover fra Kirkenes mot Tana kommer en innkjøring til høyre etter omlag 80 kilometer. Kommentaren jeg fikk under en tur på puben Egnebuloftet: ”Bugøynes e ein plass du ikke bare kommer til, du må ville komme hit” henviser til at man må kjøre ca. 20 kilometer inn til bygda fra hovedveien. Bugøynes fikk ikke vei før rundt 1960 (Sør-Varanger Museum 2006), så sjøveien var i mange år den eneste og enkleste veien til Vadsø som er nærmeste by, rett over fra nordsiden av fjorden.

Bugøynes sentrum.

Ved innkjørselen fra hovedveien kommer det et skilt med både Bugøynes og Pykeijä, der sistnevnte er det finske navnet på bygda. Det finske navnet viser til innbyggerne som stort sett er av finsk avstamning, ofte betegnet som kvener⁴ etter den finske innvandringen på midten av 1800-tallet (*ibid.*). Utenfor selve Bugøynes sentrum ligger byggefeltet Tyttebærsletta som ble oppført på 70-tallet etter byggestopp i sentrum. Foruten bolighus ligger også fotballbanen til det lokale fotballaget Bølgen I.L her. I sentrum ligger barne- og ungdomsskolen, og to matvarebutikker, der den ene har postkontor. Selv om hus har blitt bevart er det svært få hus fra førkrigsperioden, selv om Bugøynes var en av de få plassene i Finnmark som ikke ble brent ned under krigen. Arkitektonisk sett er bygda preget av etterkrigstidas arkitektur. Samme stil som store deler av Finnmark, med innslag av Varangerhus, der sistnevnte har hentet mye fra finsk byggestil⁵. Foruten det finske språket er antallet saunaer (nesten ett per hus) et fremtredende tegn på den finske tilknytningen. I turistbrosjyrer står det ofte at bygda på folkemunne kalles for Pikku-Suomi (Lille-Finland), men dette var noe mange av mine informanter ikke hadde noe forhold til⁶. Kjører man mot sentrum og fortsetter rett frem på sørsiden av bygda, kommer man til reinslakteriet, flytebrygga med fiskebåtene, båtslippen og helt ytterst, kongekrabbemottaket. Det er på denne siden den viktigste næringsvirksomheten ligger. Fra en liten presentasjon av Bugøynes' historie og beliggenhet vil jeg gå videre til krabbefiskerne og kongekrabbens historie.

---

³ Bugøynes har nærmere 300 innbyggerer registrert, men ifølge flere av mine informanter bodde det ikke mer enn ca. 200 personer fast.

⁴ Fra 1845 ble kvenbegrepet offisielt brukt i folketellinger i Norge. De nye finske innvandrene etter den andre verdenskrig kan man ikke heller kalle kvener (Vadsø Museum).

⁵ URL:<http://www.museumsnett.no/vadsomuseet/?Bosetting:Varangerhus> (13.07.07).

⁶ De jeg pratet med om dette mente det bare var en betegnelse turistnæringen brukte for å gjøre bygda litt mer eksotisk.

Kongekrabben

Historie

Historien om kongekrabben strekker seg helt frem til i dag og tilbake til 1932, da datidens Sovjetunionen for første gang forsøke å forflytte krabben fra Okhotskhavet til Murmansk på Kola. Hovedgrunnen til å ta med et historiekapittel, slik jeg ser det, er at det vil kunne skape et bakteppe for de diskusjonene som kommer i del 2 og 3. Det vil kunne si noe om, ikke bare hvordan krabben blir oppfattet, men hvorfor den blir oppfattet slik den gjør av de ulike aktørene i forvaltningsdebatten.

I 1932 gjorde Sovjetunionen sitt første forsøk på å flytte kongekrabben fra Okhotskhavet helt Øst i Russland til Murmansk på Kola. I 1961 satte sovjetiske forskere ut 2000 hunnkrabber, 1000 hannkrabber og 10000 yngel, men det skulle ta hele 16 år før den første rapporten om kongekrabbefangst på norsk side kom. Jurij Orlov som var leder for kongerabbeprosjektet i 1960, kan fortelle at alle krabbene døde på den lange reisen i 1932, samt under fire andre forsøk frem til 1960 (Olsen 2003). Dette var lite populært under Josef Stalins ledelse, ifølge Orlov havnet fire av hans forgjengere i konsentrasjonsleir i Magadan på grunn av dette. Det var ikke før i 1960 at ni store hunnkrabber fra Japanhavet kom levende frem til Murmansk (*ibid.*).

”En kjempekrabbe hadde tirsdag huket seg fast i kveitegarnet til de to fiskerne Torleif Kristensen og Øystein Kristensen fra Klubbvika i Varangerfjorden. Krabben målte 1,20 meter mellom klørene og veiet 6,3 kilo.”

Utdrag fra *Fiskaren* 1977.

Dette utdraget fra avisa *Fiskaren* beskriver fangsten av den første kongekrabben tatt på norsk side. Dette skulle bli den spede begynnelse på kongekrabbefisket i Varangerfjorden, men fra sovjetisk side ble det innført forbud mot direkte fiske etter Gråsoneavtalen mellom Norge og Sovjetunionen fra 11 januar 1978 (Hønneland

2006)⁷. Utover hele 1980-tallet økte problemene med bifangst for garn- og linefiskere i Varangerfjorden, noe som førte til tap i bruket, mindre fisk og fangsttid hos den enkelte fisker (Dørum 2003). Krabbefisker Inge svarte slik på spørsmål om bifangstproblemene ved garnfiske:

”Ja det innebærer mindre fangst. Det innebærer også at nervene er på høykant når du setter. For du vet jo aldri hvor mye du får. Så innebærer det at hvis det er mye krabbe på de beste feltene så kan du jo ikke sette der. Det har vært enkelte år at vi ikke har kunnet fiske med det garnet, på grunn av så mye krabbe på de tradisjonelle feltene så vi bruker”

Bifangst av kongekrabbe i garn. Kilde: Havforskningsinstituttet

I 1992 kom vendepunktet, med en topping av bifangst blant fiskere i Øst-Finnmark. Dette førte til at det som ikke hadde vært på den politiske dagsordenen, nå ble en politisk sak som igjen førte til at dette ble satt på agendaen til den blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen (Hønneland 2006). Der ble de to landene enige om å videreføre forbudet mot fangst, og året etter kom norske myndigheter med forslag om

---

⁷ Dette var "(...) separate døftinger om midlertidig fiskeriordning i det omstridte området, eller "de grå soner", som havområdene mellom ubestridt norsk og sovjetisk sone gjerne ble omtalt som" (Hønneland 2006:26)

å gjennomføre et felles forsknings- og forvaltningssamarbeid på kongekrabben (ibid.) Fra 1994 til 2001 ble det gjennomført forskningsfiske med delt kvote mellom Norge og Russland (ibid.). 1994 ble også det året da den offisielle norske politikken var å behandle krabben som en ressurs, ved det et mål å kunne utnytte den økonomisk i fremtiden. På 1990-tallet presset norske myndigheter på for å øke kvotene innen forskningsfiske, men de russiske partene holdt igjen (ibid.). Fisket ble ledet av marinbiolog Jan H. Sundet og foregikk over en syvårsperiode, og var en viktig inntekstkilde for de fiskerne som fikk være med. Krabbefisker Bjørn forklarer fisket slik:

”Jeg fikk tildelt et område. Ett av områdene som jeg kan huske var østsiden av Tanafjorden. Det foregikk slik at vi fikk tildelt 20 teiner som skulle trekkes og settes hver dag, i 10 dager på samme området. Da skulle alt rapporteres inn til forskerne på land. Kjønn, størrelse, hvor og når.”

I Bugøynes oppfattet jeg at dette skapte et skille mellom de som fikk delta, og de som ikke fikk delta på krabbefisket. I en samtale med krabbefisker Thor kom dette problemet opp:

”Det var de i bygda som ikke fikk krabbekvoter. Vi skulle jo også ha fått. Vi var jo like plaget som dem.”

Etter at forskningsfiske tok slutt i 2001 ble det høsten 2002 åpnet for kommersielt fiske både på norsk og russisk side. Av en TAC (Total Allowable Catch) mellom Russland og Norge på 400.000 fikk Russland 300.000 og Norge 100.000 individer, hvorav 10.000 til forskning og 90.000 til kommersiell fangst med 127 båter involvert i fisket. I 2003 ble det enighet mellom norske og russiske myndigheter at utbredelsen skulle gå ved 26 ° Øst, noe som innebar fritt fiske vest for denne grensen⁸. I sesongen 2004 ble det gjennomført en todeling av fartøyene som var med på fisket, der gruppe II fikk tildelt 50 % av kvoten til gruppe I. Denne delingen av fartøyene i to grupper

---

⁸ Med fritt fiske menes det fisket til eget bruk, og ikke i kommersiell øyemed.

---

var fremdeles i bruk under sesongen 2006⁹. Felleskravene for gruppene er at fartøyet må være registrert i merkeregisteret, være egnet, bemannet og utstyrt for fangst av kongekrabbe. Hovedskillet er at i gruppe I må båtene være under 21 meter, mens i gruppe II er de under 15 meter. Sesongen høsten 2006 ble det gjennomført en rekke endringer rundt krabbefisket. Den norske kvoten økte til 300.000 individer med 1200 og 600 som kvote pr båt, der 264 båter var involvert i fisket¹⁰, og på russisk side var kvoten på 3 millioner krabber. Sesongen var blitt utvidet til 31. januar, og siste startdato ble flyttet til 1. desember. Krabbepreisen ble delt i to, der krabber over 3,7 kilo fikk en pris, mens de under 3,7 kilo fikk en annen pris. 100- meter grensen ble fjernet¹¹, og det ble satt av en kvote på 3000 individer til fritidsfisket. Sesongen 2006 var utbredelsen i norsk sone helt til Hammerfest. Det har blitt rapportert fangst helt nede i Troms, men dette er etter all sannsynlighet utsatt krabbe da det ikke hadde blitt rapportert fangst mellom Hammerfest og Lofoten (Sundet 2006).

I dag er det 12 krabbefiskere i Bugøynes, fordelt på alderen 35 år, til nærmere 60 år. De fleste har drevet lenge innen fiskeri, både som kystfiskere og på trålere. De har vært med på oppturer og nedturer i fiskerinæringen. Selv om det er krabbefisket som utgjør hovedinntekten, drives det med andre former for fiske ellers i sesongen. Det er dyrt å ha flere *bruk*, så de har spesialisert seg. Noen driver med linefisket etter brosme, torsk og hyse, mens andre driver garnfiske etter kveite og rognkjeks. Under krabbesesongen faller annen type fiske vanligvis bort, siden de ikke får levert annen fangst enn krabbe. For krabbefiskere som fra steder uten kongekrabbe, satses det mer på andre typer fiske, som er mer økonomisk interessante for dem. Fiskere fra Lofoten og Mørkekysten uttrykte at torskefiske og annen type fiske var viktigere for dem, enn krabben, som ble sett på som en biinntekt.

---

⁹URL:http://www.fiskeridir.no/fiskeridir/layout/set/print/layout/set/print/fiskeri/j_meldinger/gjeldende_j_meldinger/j_152_2006_1 (12.05.07).

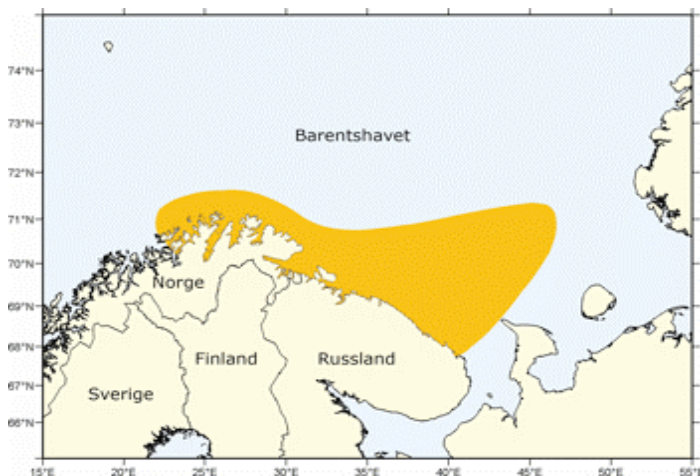
¹⁰ Se tabell 2.1

¹¹ Krav om minimum dybde for krabbeteiner ble opphevet fra og med 2005-sesongen.

Utbredelse av kongekrabbe i Barentshavet i 2007

Bilde 2.1

Kilde: Havforskningsinstituttet

Fangstmetode og biologi

I krabbefisket blir det fisket med teiner, såkalt passivt utstyr som står i ett til to døgn nede på bunnen. I starten av forskningsfisket ble en kopi av japanske koniske teiner brukt i fisket (Fig.2.2). Dette var teiner som hadde, foruten den koniske formen, en kalv (inngang) på toppen av teinen. Fiskerne fortalte meg at teinene for så vidt var enkle å betjene, men de kunne ikke slås sammen på dekk. Dette førte til at de var upraktiske på sjarkene med lite dekkplass. På grunn av dette ble det utviklet en helt ny type teiner som skulle var sammenleggbare, og av den grunn ikke tok så mye plass på dekk. Det var samarbeid mellom fiskerne i Varangerfjorden og Havforskningsinstituttet som utviklet den nye sammenleggbare firkantteinen (Fig.2.3) (Sundet 2003) som ikke bare var mer praktiske, men også fisket bedre enn de koniske. De var 1 meter i høyde og 1,2 meter i dybde og bredde med flytelementer på toppen av teinen. Flyteelementenes funksjon var å løfte den i vannet slik at den tok en kubisk form når den kom ned til bunnen. I motsetning til de japanske hadde de to innganger fra siden i stedet for en ovenfra. Midt i teina var det plassert en agnepose som ble fylt opp med fisk (nesten utelukkende sild). Denne var festet med et lite tau i bunnen og toppen slik at den hang foran inngangen av teina, men med en viss avstand, slik at krabben måtte inn i teina for å få tak i agnet. Det å plassere kalven på

sidene slik det ble gjort på firkantteineene, i motsetning til kalven på toppen, som på de koniske teiene, har vist seg å være bedre da lukten av agnet går til siden slik at lukten fører krabben inn i teinen¹². På de to sidene der det ikke var inngang ble det skåret fire eller fem dreneringshull eller seleksjonsringer på 160 til 200mm.

Dreneringshullene var for å få sortert ut den minste krabben av hann- og hunnkrabber for å minske arbeidet med sortering, men også for å unngå å ”ødelegge” små hannkrabben som lett kunne miste ett lem eller to i denne prosessen ved å henge fast i nettet på teinen. Teiner som ble brukt veide helt opp til 48 kilo, men en vekt rundt 37 kilo var det vanligste. Dette var teiner som de hadde fisket med helt fra forskningsfisket. Det var også to fiskere fra Bugøyenes som hadde startet med utvikling av teiner som veide bare 17 kilo og som hadde blitt testet noen sesonger med godt hell.

Fig. 2.2: Japansk konisk teine

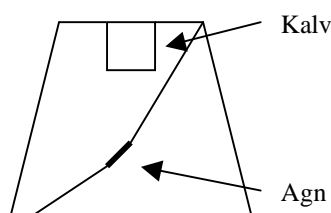
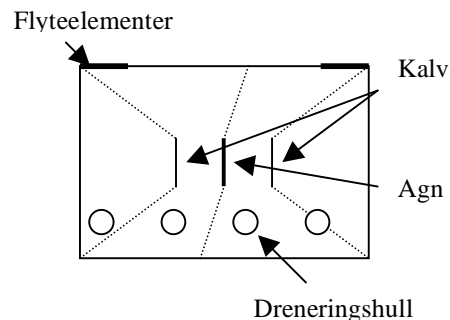

Fig. 2.3: Firkantteinen

Teinene sett fra siden (Mine egne illustrasjoner).

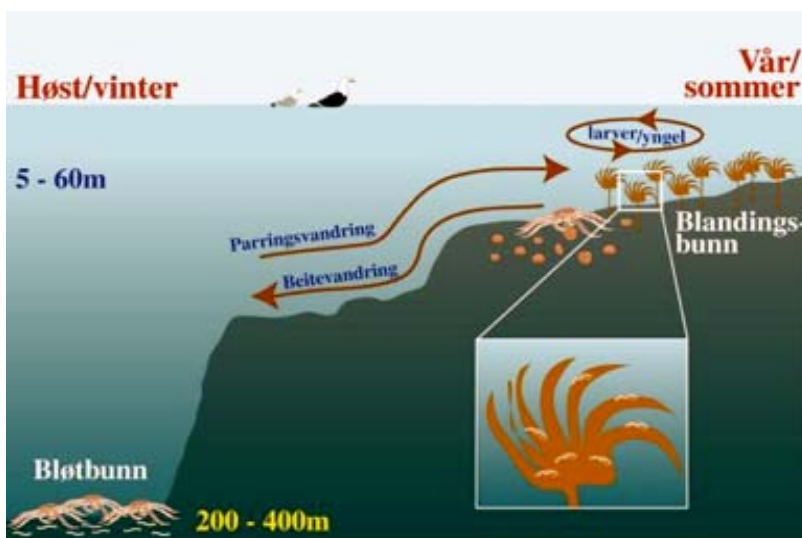
Fra fangstmetoder vil jeg gå videre med å gi en liten gjennomgang av krabbens biologi. Kongekrabben refereres som regel til som bare ”kongekrabbe” (*Paralithodes camtschaticus*) i Norge, ”kamptsjatkakrabbe” på russisk og ”red king crab” eller ”Alaska king crab” på amerikansk side (Nilssen 2003). Kongekrabben er en av fem arter i samme slekt. Kongekrabben regnes ikke som ekte krabbe (i motsetning til taskekrabbe og strandkrabbe), men blir kategorisert som et krepsdyr med sine fem par

¹² URL:http://www.imr.no/visste_du/fangstteknologi/kongekrabbeteine/adferdstudier_kongekrabbe (10.09.07)

føtter i en underkategori som kalles *Anomura* (*ibid.*). To av dem modifisert til større klør og de to bakerste til små ben som hannkrabben bruker for å plassere sædcellene på hunnkrabben (*ibid.*). På larvestadiet lever de på grunt vann, men i toårsalderen forflytter de seg på dypere vann (20-50 m) (Sundet og Jelmer 2007¹³). Voksne dyr finnes som regel på 200-400 meters dyp hvor de beiter på bløtbunnfauna, for så å trekke til grunnere vann (opptil 10-50 m) for skallskifte og paring (vår/sommer) (se fig. 2.4) (*ibid.*).

Oversikt over kongekrabbens vandring gjennom året

Figur 2.4

Kilde: Havforskningsinstituttet

¹³ URL:<http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark85.pdf> (12.08.07)

Oversikt over kongekrabbefisket i Norge fra 1994 til 2006¹⁴.

Tabell 2.1

År	Fartøykvote (ant.)	Gj.snits-Vekt	Kilopris i kroner	Antall fartøyer	Type fiske	Totalkvote (TAC) i antall krabber på Norsk side.
1994	2750	3,40	35	4	Forskning	11.000 (TAC)
1995	2500	4,00	37	4	Forskning	11.000 (TAC)
1996	2500	4,70	37	6	Forskning	15.000 (TAC)
1997	2500	4,60	37	6	Forskning	15.000 (TAC)
1998	1562	5,10	37	16	Forskning	25.000 (TAC)
1999	1540 (*)	5,40	49	24	Forskning	37.500 (TAC)
2000	1100 (*)	5,10	85 – 120	33	Forskning	37.500 (TAC)
2001	750 (*)	4,30	80	123	Forskning	100.000 (TAC)
2002	700 (*)	4,10	78	121 (Gr. I) 6 (Gr. II)	Kommersielt og forskning.	100.000 (TAC). Avsatt 10.000 til forskning
2003	1040 (Gr. I) 520 (Gr. II) (*)	4,10	74,50	181 (Gr. I) 12 (Gr. II)	Kommersielt og forskning.	200.000 (TAC). Avsatt 10.000 (+) til forskning
2004	1140 (Gr. I) 570 (Gr. II) (*)	4,20	69,50	223 (Gr. I) 37 (Gr. II)	Kommersielt og forskning.	280.000 (TAC). Avsatt 10.000 (+) til forskning.
2005	1100 (Gr. I) 550 (Gr. I) (*)	4,20	58,50	224 (Gr. I) 49 (Gr. II)	Kommersielt og forskning.	280.000 (TAC). Avsatt 10.000 (+) til forskning.
2006	1200 (Gr. I) 600 (Gr. II) (*)	3,90	52 o. 3,7 kilo 44 u. 3,7 kilo	220 (Gr. I) 44 (Gr. II)	Kommersielt, Forskning og fritidsfiske.	300.000 (TAC). Avsatt 18.000 til forskning. + 3000 til fritidsfiske (+)

Tall hentet fra <http://www.fiskeridir.no>, <http://www.regjeringen.no> og feltnotater. (*)¹⁵ (+)¹⁶. Minsteprisen ble endret i løpet av sesongen i 2003 (69,50), 2004 (61) og 2006. I 2005 ble fastsatt minstepris suspendert fra 10. november 2005 til 1. januar 2006, derav lavere oppnådd pris enn minsteprisen i 2005¹⁷

¹⁴ Tabellen tar for seg fiske fra starten i 1994 til sesongen 2006. Den viser hvor mange krabber hvert fartøy hadde i kvote, gjennomsnittvekt i løpet av sesongen, kilopris, antall fartøy. Videre viser den om det er forskningsfiske eller kommersielt og forskningsfiske, og totalkvoten på norsk side, og eventuelt hvor stor del av denne kvoten som gikk til forskning og fritidsfiske.

Del 2. Forvaltning og statlig legitimitet

Kapittel 3: Forvaltning

”Krabben e kommet for å bli. Vi får gjør det beste ut av det”

Krabbefisker Inge

Ulikt ståsted- ulike oppfatninger?

Før jeg dro til Bugøynes hadde jeg visse oppfatninger om folks syn på krabben gjennom aviser, tv og hva jeg hadde lest av andre studier foretatt rundt dette temaet. Jeg hadde følelsen av at krabben hadde vært en velsignelse for både bygda og for Øst-Finnmark, men også et problem for det tradisjonelle fiske som var der før krabben kom. Denne ambivalensen overfor krabben som både ressurs og et problem, gjør krabben til et engasjerende, men svært komplekst felt. Ulike aktører som fiskere, miljøorganisasjoner, den norske og den russiske stat som forvaltningsorgan har ulikt ståsted og hensyn å ta. Jeg vil ta for meg de ulike ståstedene i debatten om krabbens påvirkning på miljøet, og setter i Michael Thompsons (*et al.*) fire naturmyter slik Mary Douglas presenterer dem i boka *Thought Styles* (1996). Douglas bruker mytene til å beskrive hvordan konsumenter er representert i Thompsons (*et al.*) fire myter, og at valgene deres blir styrt av egeninteresse og ikke bare av utenforliggende faktorer. Jeg vil bruke mytene om naturen på to nivåer for å belyse de ulike ståstedene i debatten om forvaltning. For det første, vil jeg bruke dem i spørsmål tilknyttet hvor stor påvirkning kongekrabben har hatt på økosystemet på norsk og russisk side. For

---

¹⁵ Kvoten til fartøy som ikke hadde begynt fiske innen 1. desember ble fordelt som refordelingskvote mellom fartøy som var med på fiske.

¹⁶ 2000 krabber av denne kvoten gikk til reislivsnæringen.

¹⁷ URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dok/regpubl/stmeld/2006-2007/Stmeld-nr-40-2006-2007-/5/1.html?id=480598> (07.06.07).

---

det andre, vil jeg se på aktørenes syn på kongekrabbens robusthet i sitt nye habitat. De fire distinkte mytene om natur kan brukes til å belyse hvordan ulike forestillinger om naturen rettferdiggjør de forvaltningsstrategiene som aktørene i debatten velger, og deres representanter vil ha gjennomslag for. Selv om naturmytene kan sies å være sterkt kategoriserende og forenklete, mener jeg at de på samme tid kan være med på å illustrere hvordan folk bruker og oppfatter natur ulikt. Alt ettersom hvor de henter erfaringen og kunnskapen sin fra og hvilke interesser de har. Min hovedhensikt er ikke å ta stilling til, eller vise om noen av aktørene har rett eller tar feil, men at de faktisk velger ulike strategier, ut i fra ulikt ståsted og interesse. Mytene er delt inn i følgende fire: A: 'Nature is robust', B: 'Nature is unpredictable', C: 'Nature is robust, but only within limits' og D: 'Nature is fragile and pollution can be lethal' (Thompson *et al.* sitert i Douglas 1996:86-87). Myte A: naturen er robust mener han legitimerer entreprenøren som ikke vil la seg stoppe av advarsler om innreversibel jorderosjon og luftforurensning (ibid.). Han trenger en robust natur for å slippe å ta hensyn til miljøargumentene. I myte B: naturen er uforutsigbar er det umulig å forutse hva som kommer til å skje (ibid.). Han bruker det som svar til å rekruttere ham til hva det måtte være. I myte C: naturen er robust, men bare til et visst punkt, er oppfatningen at naturen må kontrolleres og reguleres av institusjoner (ibid.). For dem må naturen ikke være fullstendig robust for at de skal ha legitimitet til å regulere entreprenørens prosjekter. Den siste myten D:, der naturen er sårbar og forurensning kan være dødelig, er det en fundamental uenighet mellom reguleringsinstanser og entreprenører (ibid.). Dette punktet legitimerer bekymringene til miljøbevegelser og andre miljøforkjempere.

Først i kapittelet vil jeg ta for meg krabbefiskernes og krabbeforskeres syn på krabbens innvirkning på økosystemet. Jeg skal se på noen av de sterkeste kritikerne av den forvaltningsstrategien som staten har valgt ved å legge frem noen av synspunktene til de mest profilerte miljøorganisasjonene i Norge. Til slutt vil jeg ta for meg forholdet mellom Norge og Russland i kongekrabbeforvaltningen.

Fiskernes ståsted

Gjennom samtaler og intervjuer med fiskere fikk jeg kommentarer og narrativ som jeg mener kan være med på å beskrive deres tanker rundt både krabben og naturen forøvrig.

Båten Erlend kom inn fra feltet for å levere krabbefangsten. Jeg stod og ventet på kaia til krabbemottaket og så at Inge og Lars kom inn med dagens fangst. Da de hadde lagt til for å vente på å få levert, kom jeg i snakk med Lars som var på vei ut av styrehuset. Jeg spurte om det ble en bra fangst. Han så på meg og ristet litt på hodet. ”Jeg har opplevd bedre fiske”, sa han. Han fortalte at de fikk 70 krabber fordelt på 30 teiner. Det var sånn passe, sa han etterpå. Slik fiske var nå var det greit. Det var på topp når vi startet i 2002, men etter det har det gått nedover kunne han fortelle. ”Det går nå slik” sa han. ”Naturen tar seg opp igjen, og jeg regner med at den gjør det med krabbefisket også. Fiske går opp og ned, og slik har det alltid gjort. Selv om vi har hatt dårlige perioder så har alltid fisken kommet tilbake. Dette gjelder også for krabben.”

Selv om fisket var dårlig så ville det ta seg opp igjen var kommentarer jeg til stadighet fikk. Naturen gikk i syklus, og uttalelser som ”fisket tar seg opp igjen”, eller ”den kommer tilbake, for det har den alltid gjort” hørte jeg fra flere av fiskerne. Denne troen på at krabbefisket skulle ta seg opp gikk igjen i andre typer fiske som de hadde drevet med helt fra starten av sin karriere, altså lenge før krabbefisket ble en del av hverdagen. Ett eksempel hentet fra garnfiske etter kveite er med på illustrere dette¹⁸. Jeg spør Lars, den ene av de to fiskerne, om det er store svingninger i fiske, som jeg oppfatter som litt mer pessimistisk på vegne av dette fisket enn på krabbefisket. Han svarer ja. ”Det var fantastisk fiske på 70 tallet, og det vil nok ta seg opp igjen” Han mener det var reketrålerne som kom og tok masse yngel av kveite. Autolina tar nok en del nå, og om 3- 4 år til med den kan det se skummelt ut for småkveita. Jeg spør Lars, etter at Inge hadde fått to kveiter som begge var over 200

---

¹⁸ Det har blitt tatt kveite på opp mot 300 kilo, ifølge de som drev med kveitefiske.

---

kilo, om hva de synes om kveitefisket så langt: ”Dette pleier å bety bra fiske når det gjelder torsken og laksen, men ikke ved kveitefisket.” Denne samme bekymringen for kveiten fikk jeg også av en annen fisker. Jeg står i styrehuset til båten Fugleholmen med Bjørn når han begynner å fortelle en historie fra kveitefisket på grunna mellom Svinøya og Mostebæ:

”Før var dette en bra kveiteplass, men nå er det nesten ikke kveite igjen. Jeg kan huske vi fisket med liten Jensenpilk¹⁹, og når vi fikk større enn seks, syv kilo rettet kroken seg ut. På varme sommerdager kunne man finne storkveiten helt inntil kanten, slik at den nesten lå og solte seg i overflaten. Dette ser du ikke lenger.”

Torsken i Varangerfjorden hadde uteblitt to år på rad, og dette var en inntektskilde. Jeg ble forklart at dette skyldtes overfiske på lodde ute i Barentshavet som førte til at den ikke vandret inn i Varangerfjorden, som igjen førte til at torsken ikke kom. Det var i hovedsak; ”de store trålerne som soper med seg alt”, og ikke minst tyvfiske fra russiske trålere. Med rognkjeksen var oppfatningen at krabben hadde gjort store skader på bestanden gjennom å forsyne seg av rognen. Jeg fikk forskjellige svar fra fiskere om hvor stor skade krabben hadde gjort på fiskebestanden. Noen mente at den ikke hadde gjort så stor skade, men at fiske som holdt seg langs bunnen var blitt mindre tilgjengelig, ved at de ikke kunne sette garn og line på de beste plassene på grunn av bifangst av krabbe. Jeg spurte hva slags skade krabben hadde gjort på fiskebestanden, fikk dette svaret av Lars:

”Vi ser ikke noe forskjell på fiskebestanden her borte. Det gjør ingenting på fiskebestanden overhode. Ikke merke jeg noe når det gjelder flyndre, torsk, kveite eller hyse. Rognkjeksen kan den jo antagelig gå på, og så sier de lodda da, selvfølgelig lodda da. Vi har større jævler der ute enn krabben når det gjelder lodda. Det er nok de stortrålerne som ødelegge mesteparten av den bestanden.”

---

¹⁹ Dette er en veldig vanlig type pilk som blir brukt til fiske i sjøen, spesielt ved torskefiske.

Også når det kom til forurensning ved oljesøl var oppfatningen at det ville gjøre skade, men over tid kom naturen tilbake på rett kjøll. I samtale med fisker Per Trygve i styrehuset på vei ut på linefiske ved øya Kim, spør jeg han om hva han synes om oljeutvinningen som skal settes i gang i Finnmark. Han synes det er bra for samfunnet rundt her. Han er ikke redd for ulykker: ”Det er ikke så farlig. Havet ordner opp i det. Det gjør det alltid. Det vil alltid være noe skade, men naturen vil ordne opp over tid.”

Hva kan man tolke ut fra disse kommentarene og narrativ fra fiskerne? Når det gjelder krabbefisket har de tro på at den går tilbake på det nivået som den var på da fisket startet i 2002. De har erfart svingninger i fiske før og det kan se ut til at de tar denne erfaringen med seg inn i krabbefiske. ”Naturen vil ordne opp i det”, var en oppfatning som gikk igjen, men det ville kreve kontroll slik at vi unngår overfiske på enkelte arter. Dette gjaldt i stor grad kveitefisket som hadde tatt stor skade ifølge fisker Lars, i hovedsak av reketralere og autolinefartøy. Også torsken ville komme tilbake, men da måtte man stoppe overfiske på lodde, og sette en stopper for tyvfiske fra russisk side. Ser vi dette i lys av Thompsons naturmyter, kan fiskernes uttalelser tolkes dit hen at naturen er robust, men bare til et visst punkt. Robust i den forstand at den alltid kommer tilbake, men den trenger regulering overfor en type fiske som driver med overfiske, som igjen førte til at naturen ikke klarer å hente seg inn ved egen hjelp. På det sistnevnte var svarene entydige hos fiskerne: det var legitimt å gripe inn med strengere kvotepolitikk fra myndighetenes side når det gjaldt store båter som trålere og autolinefartøy, som de mente gjorde store innhugg i lodde og kveitebestanden. Denne konflikten mellom ulike deler av fiskeflåten om hvilket utstyr som skal brukes er på ingen måte ny. Einar Eythórsson (1993) skriver at protesten fra fjordfiskere mot båter som driver fiske med mobilt utstyr, som tråling og snurpenot, har holdt på siden slutten av 1800-tallet. Han mener at denne protesten har båret frukter, og har ført til større restriksjoner for bruk av trål og annet mobilt utstyr i fjordene. Selv om dette også var tilfelle i Varangerfjorden²⁰, var det en bred oppfatning at de store trålerne og selskapene bak dem hadde for mye makt. Fiskerne

---

²⁰ Forbud mot tråling etter reker i Varangerfjorden.

---

hadde interesse av at trålerne ble fjernet fra Varangerfjorden, på grunn overfiske, noe som også må ses i forhold til at fiskerne selv hadde økonomiske interesser av at trålerne ikke fisket i dette område. Tar vi for oss selve krabben ser den opp mot naturmytene mener jeg krabben havner i myte A. De mener krabben ikke kan utrykkes, selv om det skulle innføres fritt fiske på den.

Hvem sitter med ansvaret?

Forskningsfiske på kongekrabben startet først i 1993, selv om den første ble tatt i Varangerfjorden i 1977. Dette var etter ønske fra russiske myndigheter for å bygge opp en kommersiell interessant krabbebestand (Hønneland 2006). Forskerne blir i denne sammenheng representanter og talsmenn for vitenskapen, og for vitenskapelige metoder. Marinbiolog og krabbeforsker Jan H. Sundet ved Havforskningsinstituttet i Bergen har vært med helt fra starten av forskningsfiske i 1994. Selv om dette fisket har foregått i over ti år, har forskerne vært forsiktige med å komme med absolutte uttalelser om krabbens påvirkning. I Norge er den øverste forvaltingsmyndighet Fiskeri- og kystdepartementet, og som deres rådgivende og utøvende organ innen fiskeri- og havbruksforvaltning, finner man Fiskeridirektoratet²¹. Ifølge Havforskningsinstituttet er deres oppgave å gi det offentlige råd om akvakultur og økosystemene langs hele norskekysten, i Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen. Over halvparten av virksomheten på instituttet blir finansiert av Fiskeri- og kystdepartementet²².

Forskning på kongekrabbe

Fiskere og forskere har samarbeidet helt fra starten av forskningsfisket, ved at fiskerne leverte fangstdata til forskerne som igjen behandlet dem. Jeg mener kongekrabben er spesiell i denne sammenheng ved at både fiskere og forskere var med fra starten av og derfor kan ha påvirket hverandre i større grad enn for andre

---

²¹ URL:http://www.fiskeridir.no/fiskeridir/om_oss/visjon_m_l_og_rolle (16.08.07)

²² URL:http://www.imr.no/om_hi (17.08.07)

---

ressurser i havet, selv om det ble gjennomført på vitenskapens premisser og regi. Læringskurven har vært bratt og usikker for forskerne, med mange usikre momenter knyttet til introduserte arter. Forskingen hadde fokus på områdene Varangerfjorden, Tanafjorden, Laksefjorden, mindre deler av Porsangerfjorden, og i området Østhavet. I følge Jan H. Sundet (2006) er Varangerfjorden den fjorden med mest krabbe, men har dårlig rekruttering for fangbar bestand. Han regner med at det vil komme flere fangbare krabber i bestanden innen en toårs periode. Krabben har spredt seg til Hammerfest, og den ser ut til å vandre langs kystnære områder, noe som gjør den enklere å holde kontroll på. Likevel vil den ikke la seg kunne stoppe av fritt fiske, da det bare er 5 % av krabbene som er kommersielt interessante²³, og da gjenstår det hele 95 % som kan stå for spredningen. Man må fra forskningshold enten forvalte den på et kommersielt plan, eller gå for å begrense den mest mulig. Med en introdusert art er det vanskelig å forutse hva som kommer, og det kan ta 100 år eller 1000 år før en art vil stabilisere seg. Forskerne vet ikke ennå hvilken innvirkning den har hatt på lodda og på andre viktige fiskeslag, men de vet at den spiser lodderogn og regnkjeksrogn. Selv om hysa spiser langs bunnen, er den ikke en direkte konkurrent til krabben. Russiske feltstudier tyder på forholdsvis beskjedne effekter på total biomasse og diversitet, i områder hvor krabben har vært etablert siden introduksjonen. Den viktigste effekten har vært en endring av hvilke arter som er dominerende i bunndyrsfaunaen²⁴. Snøkrabbebestanden i Barentshavet, som har kommet med ballastvann, er antatt å ligge på rundt 1 million individer, så det kommer flere utfordringer i fremtiden. Det tar lang tid å komme frem til forskning som kan konkludere med det ene eller det andre (Sundet 2006). Det dette viser er at forskerne i denne sammenhengen vil vente med å komme med konklusjoner før de har tilstrekkelig med data som kan underbygge deres hypoteser. Jeg mener de bruker myten om naturen som robust, men bare til en viss grad. De er positive til utviklingen, men det knytter seg samtidig stor usikkerhet til hvordan en introdusert art i et nytt habitat vil utvikle seg. De anser, i likhet med fiskerne naturen som robust

---

²³ De 5 % er hannkrabber med riktig fyllingsgrad, rett antall klør og vekt.

²⁴ URL: <http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark85.pdf>

---

nå det kommer til kongekrabben. Den står sterkt der den har etablert seg, og vil ikke kunne utryddes.

Miljøbevegelsen

Noen av de fremste kritikerne til Norges måte å forvalte kongekrabben på, har vært miljøorganisasjonene. Jeg har valgt å ta for meg fire organisasjoner som jeg mener har en sterk stemme i samfunnsdebatten rundt krabbeproblematikken i Norge. Det er Norges miljøvernforbund, Bellona, Natur og ungdom og World Wide Fund for Nature (WWF). Fellesnevneren for dem alle er forståelsen om at kongekrabben ikke hører hjemme i den norske fauna. Først vil jeg ta en gjennomgang av argumentene for å fjerne krabben, og deretter hvilke tiltak de ulike organisasjonene mener bør gjennomføres.

Norges miljøvernforbund sitt syn på kongekrabben er at norske myndigheter må åpne for fritt fiske på den, og samtidig sette i gang et nedfiskningsprogram²⁵. De mener at myndighetene er forpliktet gjennom biodiversitetskonvensjonen å enten utrydde eller begrense utbredelsen av krabben, uavhengig av russiske interesser. Kongekrabben omtales som en økologisk katastrofe på Finnmarkskysten. Bellona går inn for fritt fiske på kongekrabben²⁶, og ifølge dem er den en trussel mot eksisterende arter og økosystem²⁷. De mener, at selv om vi ikke har nok kunnskap om krabben, skal man alltid bruke føre-var-prinsippet, og prøve å begrense skaden mest mulig. Natur og Ungdom skriver på sin hjemmeside: "Natur og Ungdom vil ikke ha en forvaltningsplan for kongekrabbe, vi etterlyser en utrydningsplan"²⁸. WWF vil sette i gang et nedfiskningsprogram, og setter opp følgende fire punkter: Oppheve kvotebegrensninger på kongekrabbe, oppheve minstemålet, fjerne forbudet mot å

---

²⁵ URL: <http://www.miljovernforbundet.no/render.asp?session=&articulo=263&segment=1&ID=105>

²⁶ Om Bellona mener fritt fiske til husbruk (jf. Kapittel 3), eller om staten skal gå inn å finansiere et nedfiskningsprogram, blir ikke presisert.

²⁷ URL: <http://www.bellona.no/>

²⁸ URL: http://www.nu.no/saker/mat/fisk/art-020415vil_utrydde_kongekrabben.html

---

fiske hunnkrabber, og opprette et belønningssystem for fangst på kongekrabbe²⁹. Fellesnevner for dem alle er som sagt at de ikke ønsker kongekrabben i norsk fauna. Den må begrenses mest mulig eller utryddes. Dette er en påstand som kan settes inn i myte D: naturen er skjør og forurensning kan få fatale følger. Thompson (*et al.*) skriver under samme myte at: "It is the version that justifies the anxiety of the green lobbyist" (Douglas 1996:87). Forurensing i dette henseende kan forstås som ødeleggelse av økosystemet, eller det som skaper forstyrrelse/ubalanse i det økosystemet.

Det som setter kongekrabben i et spesielt lys i miljødebatten, er at samtlige av de nevnte miljøorganisasjonene ovenfor går inn for å gripe inn i naturen, og ikke overlate det til naturen selv å ordne opp, noe som stiller krabben i kontrast til andre debatter innen miljøvern der "(...) the myth of fragile nature facing destruction in the wake of human use" (Kalland *et al.* 2005). Et eksempel som jeg mener kan illustrere dette er rotenonbehandlingen av norske vassdrag, som ble smittet av den laksedrepende bakterien Gyro (*Gyrodactylus salaris*). Forvaltningsmyndighetene ville ta i bruk rotenon, mens Norges Miljøvernforbund mente at giften rotenon ikke skulle brukes for å utrydde Gyro, men la naturen ordne opp selv om lakseparasitten var innført av mennesker (Rønnow 2001). I kongekrabbedebatten blir dette snudd på hodet ved at myndighetene vil beholde krabben og drive kommersiell fangst på den, mens miljøbevegelsen vil utrydde den og gripe inn i naturen, for å vern det "opprinnelige" økosystemet. I rotenondebatten så begge sider seg selv som naturvernere, og det var ikke snakk om en klassisk bruk-versus-vern konflikt (jf. kongekrabben), men en konflikt om hva vern av naturen egentlig innebærer (*ibid.*).

Da jeg snakket med fiskerne om hva de synes om å utrydde og begrense skaden mest mulig, sa de som oftest: "for noe tull" eller "det er ikke mulig." Jeg spurte Inge om hva han synes om slike tiltak: "Ja, det er klart det går an å desimere. Men vi er redd for hva som blir igjen. Det blir jo bare småkrabber igjen. Vi er jo helt i

---

²⁹ URL:http://wwf.no/nyheter_fakta/wwf_naturfakta/kongekrabbe_/index.cfm

---

mot det vi fiskerne, og vi ser jo at krabben er en ulempe, men også en stor fordel for oss.” Felles for alle fiskerne jeg snakket med var at de ønsket fangst av hunnkrabber, større kvoter, og egen kvote på skadd krabbe³⁰. Dette er i samsvar med noen av miljøorganisasjonene sine punkter, men jeg oppfattet at fiskernes motivasjon var økonomisk, der miljøgevinsten bare var en positiv bieffekt for dem. I forhold krabben så miljøorganisasjonene den som sterk, men hadde tro på politiske vedtak ville kunne begrense eller utrydde den. Jeg mener krabben var i deres ståsted robust, men bare til et visst punkt, i likhet med myte C.

Staten som forvaltningsorgan

Forvaltningsorganet må ta hensyn til mange stemmer og interesser i de strategiene de velger. Hensyn som forholdet mellom Norge og Russland, legitimitet hos fiskernes og den øvrige befolkningen. De må samtidig imøtekomme kritikerne og internasjonale forpliktelser i forhold til introduserte artet. Norges offisielle politikk i 1994 var å behandle krabben som en ressurs, selv etter at Norge hadde skrevet under på 'Konvensjonen om biologisk mangfold' under FN- toppmøtet i Rio de Janeiro i 1992, som trådte i kraft i desember året etter³¹. Konvensjonen sier blant annet dette om innførte arter:

“There is an urgent need to address the impact of invasive alien species.

Eradication, control, mitigation of their impacts combined with legislation and guidelines at national, regional and international levels are some of the ways that the Convention is addressing the issue”³².

Fiskeri- og kystdepartementet viser her gjennom internasjonale avtaler at de vil ta opp kampen mot innførte arter, men på samme tid gjør de det til Norges offisielle politikk å behandle krabben som ressurs. Staten presses fra flere hold, og må ta hensyn til

---

³⁰ Dette var krabber som manglet ett eller flere lem, og dermed ikke var kommersielt interessante.

³¹ URL:<http://www.regjeringen.no> (06.06.07).

³² URL:<http://www.cbd.int/programmes/cross-cutting/alien/default.aspx> (07.05.07).

---

russiske myndigheter, miljøorganisasjoner, fiskere og forskere. Kongekrabben stiller i en særegen posisjon ved at den har blitt innført utenfor Norges grenser, og selv vandret over grensen og sørover langs finnmarkskysten. Den betraktes som en norsk-russisk fellesbestand, og hvis Norge skulle behandlet krabben som en introdusert art, med andre ord begrenset den mest mulig, kunne dette ført til vanskeligheter med Russland på andre områder, som for eksempel i forhandlinger rundt den norsk-arktiske torsken (Dørum 2003). Myndighetene følger krabbens utvikling gjennom forskning, og holder det for sannsynlig at den kan utgjøre en trussel for det opprinnelige økosystemet i fjorden. Konsekvensen av kongekrabbens inntog i Finnmarks marine økosystem kan være store, men til de vet noe mer vil de avvente fram til sesongen 2006/2007 før de gjør noen tiltak. I reguleringen av kongekrabbebestanden 2007/2008 legger regjeringen frem en rekke forslag til nye tiltak³³. I stortingsmeldingen (nr 40 2006/2007)³⁴ legger de frem som overordnet mål å “(...)i størst mulig grad begrense en videre spredning av kongekrabbe i norske havområder, og sikre en lavest mulig bestand utenfor det kommersielle området” (*ibid.*:7) Jeg mener regjeringen her viser en retningsendring og prøver å imøtekomme kravene fra både fiskere, forskere, miljøorganisasjoner og russiske myndigheter. De vil sette i gang tiltak som fangst av både hann- og hunnkrabber innenfor det kommersielle området, bifangstadgang innenfor det kommersielle området, tilrettelegging for støtte til næringstiltak for kommersiell utnyttelse av større deler av bestanden, og effekten av spredningsbegrensende tiltak vurderes årlig. Dette er tiltak både fiskere og miljøorganisasjoner har kommet med. Et annet punkt er satsning på forskning innenfor bl.a. spredningsproblematikk, økosystemeffekter, bioøkonomiske virkninger og samfunns- og næringsøkonomiske forhold. Selv om det ikke sies noe om konkrete beløp knyttet opp til tiltakene, mener jeg det viser en økt satsning på forskning, noe fiskere, forskere og miljøbevegelsen etterlyste. Regjeringen ønsker i et føre-var-perspektiv å rette oppmerksomheten mot eventuelle effekter på økosystemet

---

³³ URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/pressesenter/pressemeldinger/2007/Stortingsmelding-om-forvaltning-av-konge.html?id=480850> (09.10.07).

³⁴ URL:<http://www.regjeringen.no/pages/2006389/PDFS/STM200620070040000DDDPDFS.pdf> (09.10.07).

---

som følge av kongekrabbens inntreden, samtidig som det må tas hensyn til næringsaktører og kystsamfunn i områder hvor kongekrabben allerede er etablert³⁵. Her bruker de samme retorikk som miljøbevegelsen, som kan bety at de har hatt litt gjennomslagskraft i sin kritikk av forvaltningen. Ut i fra dette vil jeg si at forvaltningsmyndighetene bruker myten om naturen som robust, gjennom å behandle krabben som en ressurs. Men bare til et visst punkt ved at de viser vilje til tiltak både på forskning og på å begrense bestanden i og utenfor kommersielt område i Norsk sone. Statens syn var at krabben ikke kunne utryddes, noe som samsvarte med forskere og fiskere. Krabben var robust i områdene den hadde etablert seg, i samsvar med myte A. Myndighetene hadde tro på at krabben kunne begrenses, eller holdes i på et akseptabelt nivå, fra vest for den 26 °.

Russiske myndigheter

De sovjetiske myndighetene hadde med dette som mål å ha industriell fangst av krabbe innen 40 år, noe man kan si har vært vellykket i så henseende. Hensikten ved å introdusere en ny art var å skaffe innbyggerne nok mat, og kongekrabben var en del av dette (Olsen 2003). Lederen for introduksjonen av krabben på Russisk side i 1960 var Jurij Ilarionovitsj Orlov (2003). Han ser ikke på krabben som noen økologisk katastrofe, og sier at det er viktig å hjelpe arten videre langs norskekysten. Selv om kunnskapen om introduserte arter er atskillig større nå enn for 40 år siden, åpnet ikke sovjetiske myndigheter for kommersiell fangst av krabbe før i 2002, ti år etter at Russland skrev under på Konvensjonen om biologisk mangfold som trådte i kraft i 1995³⁶. Om forvaltningsmyndighetene i Sovjet ikke var klar over farene, eller valgte å ignorere problemer vedrørende introduksjon av kongekrabben er vanskelig å si, men for at dette skulle oppfattes som legitimt fra Sovjets side, trengte de en natur som ville takle dette. Ut i fra dette vil Sovjetunionens bruk av naturen passe inn i Thompsons myte om naturen som robust. De så på samme tid kongekrabbe som

---

³⁵URL:http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dep/Fiskeri_og_kystminister_Helga_Pedersen/taler_artikler/2007/Stortingsmelding-om-forvaltning-av-konge.html?id=481016 (10.10.07).

³⁶URL:<http://www.cbd.int/countries/default.shtml?country=ru> (03.05.07)

---

sårbar. Her bruker de myte D, krabben er sårbar og må vernes på dette stadiet. Russland har endret retning, og forsker nå mer enn Norge på krabbens påvirkning av økosystemet (Sundet 2006). Denne retningsendringen vil jeg si at Russland bruker myten om natur som robust, men bare til et visst punkt i likhet med norske forskere og forvaltningsmyndigheter. Synet på krabben har også endret seg. Russiske myndigheter ser på krabben som robust, men bare til et visst punkt. Den må fremdeles forvaltes for kunne ha en kommersiell interessant krabbebestand i fremtiden.

Hva jeg har kommet frem til

Det jeg har vist med min analyse er at det kan se ut som om det er fire naturmyter som møtes i synet på kongekrabben. Mytene er med på å belyse hvilke strategier de enkelte aktørene benytter seg av for å legitimere sitt ståsted. I forhandlinger med Russland møter fiskerne og norske forvaltningsmyndigheter den samme naturmyten. Forskerne står overfor en vanskelig oppgave, og vil ikke komme med forhastede svar. Ut i fra dette passer de inn i synet som samsvarer med forvaltningsmyndighetenes ståsted. Fiskerne har også samme ståsted som forvaltningsmyndighetene og forskerne. Jeg mener uttalelsen til krabbefisker Inge: "Krabben e kommet for å bli. Vi får gjør det beste ut av det", beskriver denne ambivalensen mange fiskere, forvaltningsmyndigheter og forskere følte. Alle parter var enige om at krabben ikke kunne utryddes, og man var av den grunn avhengig av en natur som kunne ordne opp i det selv. Miljøorganisasjonene stod på sidelinjen og argumenterte for føre-var-prinsippet, og ville handle ut i fra 'Konvensjonen om biologisk mangfold'. De brukte myten om naturen som skjør, og mente at selv om man ikke vet med sikkerhet hva introduksjonen av kongekrabben har ført til. Den har etter all sannsynlighet gjort, og kan komme til å gjøre, stor skade på det opprinnelige økosystemet. Fiskere, forskere og forvaltningsmyndigheter på begge sider så kongekrabben som robust (myte A). Den var umulig å utrydde. Miljøorganisasjonene så også på kabben som robust, men bare til et visst punkt (myte C). De så en mulighet for at den kunne utryddes, eller begrenses mest mulig.

Kapittel 4: Forvaltningsmyndighetenes legitimitet

For at et forvaltningsorgan skal ha noen effekt, må det være en vilje blant fiskerne til å etterleve reguleringene. De må ikke bare godta og etterleve, men også oppfatte reguleringen som fornuftig utformet. Svein Jentoft (1991) mener at det ikke hjelper med gode reguleringsmodeller på tegnebrettet, hvis ikke fiskerne frivillig vil følge dem. Jeg vil se på hvilke reguleringer krabbefisket er underlagt, og se dette opp mot fiskernes syn på dem. Det jeg ønsker å illustrere er hvordan dette kommer til uttrykk i fiskernes daglige virke, og gjennom empiriske eksempler belyse om deres oppfatninger og kunnskap er i samsvar med forvaltningsmyndighetenes.

Hvorfor har vi et sentralt forvaltningsorgan?

Eksempler på felleseieregimer finner man innen flere områder, slik som i forvaltningen av vannressurser, beite- eller jaktområder, skog, viltliv, fiskeri og jordbruk (Christopher *et al.* 1989:27). Ser vi bakover i historien har bønder i Norge vært bedrestilt i tilgang til allmenningen i forhold til andre land i Europa, ser vi på viltloven i England i 1840 hadde bare 0,24 prosent av befolkningen lov til å skyte vilt (McCay 1996:197). Fikret Berkes *et al.* (1989) kommer med to karakteristika for felleseieressurser som de mener deles av dem alle. For det første: "(...) exclusion (or control of access) of users to these resources is problematic", for det andre: "(...) each user is capable of subtracting from the welfare of other users" (*ibid.*:7). Deres definisjon av felleseieressurser lyder som følger: "...a class of resources for which exclusion is difficult and joint use involves subtractability (*ibid.*:7). De deler inn i fire hovedkategorier for 'felles eiendomsressurser', mens de fleste ressursene er en blanding av to eller flere punkt. De fire er "open-access" (fri tilgang) der ressursene er fritt tilgjengelig for alle, den er altså ikke eid av noen. "Communal property" (felles eiendom) innebærer at ressursene er kontrollert av en identifiserbar gruppe, og ikke privateid eller forvaltet av en stat. "State property" (statlig eiendom) innebærer at eierskap og forvaltning er kontrollert av en nasjonalstat, og hvem som har tilgang

---

har blitt spesifisert, "private property" (privat eiendom) innebærer at ressursene er privateid (*ibid.*:10-11).

I debatten om felleseierressurser og statlig forvaltningslegitimitet, refereres det ofte til tesen "allmenningens tragedie" (the tragedy of the commons). Jeg vil presentere denne tesen før jeg tar for meg noen av de ulike ståstedene i bruken av allmenningen. Det var den amerikanske zoologen Garret Hardin (1968) som stod bak formuleringen "allmenningens tragedie." For å illustrere tesen ga han følgende eksempel: tenk dere en beitemark åpen for alle der enhver kvegeier vil ha størst mulig produksjon. Spørsmålet er, hva får de igjen ved å øke buskapen med et dyr til? Dette vil ifølge Hardin gi både positive og negative konsekvenser. En positiv konsekvens vil være at den enkelte kvegeier får økt inntekt i form av større produksjon av melk og kjøtt på kort sikt, mens den negative konsekvensen går på økt belastning på beitelandskapet. Når dette fordeles på den enkelte, blir merkostnaden forsvinnende liten, og den enkelte kvegeier vil gå med et overskudd. Når hver enkelt kvegeier fortsetter å øke buskapen vil det føre til så store skader på beitemarken at den til slutt vil bli overbeitet og ødelagt. Hardin mener at dette utfallet er uunngåelig når hver enkelt kvegeier handler ut i fra hva som er rasjonelt for ham, og ikke i allmenningens interesse. Selv om Hardin bruker tesen på pastoralisters utnyttelse av beiteallmenningen mener jeg den er anvendelig på flere empiriske felt, blant annet innen fiskeri.

Jeg skal videre se på ulike synspunkter på denne tesen, og vise til et eksempel i en norsk kontekst som mange bruker for å illustrere legitimitet i tesen, samt eksempler som svekker tesen. Svein Jentoft (1991) mener at tesen er veldig logisk, enkel, og forførende å bruke. Det er i dette noe av faren ligger at man ikke undersøker nøye nok om det kan ligge andre årsaker for og løsninger på problemet innen fiskeri (*ibid.*). Eksempelet fra en norsk kontekst som ofte brukes for å illustrere tesens relevans, er krisen i torskefisket på slutten av 1980 – tallet (Jentoft 1991 og Gezelius 2001). I 1989 kom forskere med en alarmerende varsel om at torskestammen i Barentshavet befant seg på et historisk lavmål på grunn av overfiske. Det var spådd kvoter opp mot 900 000 tonn for 1990, men på grunn av den store nedgangen i

---

torskestammen havnet man til slutt på 113 000 tonn noe som var en drastisk nedgang i kvoten (Jentoft 1991:11). Madhav Gadgil og Preme Iyer (1989) forkaster ikke tesen om 'allmenningens tragedie', men mener at det må være visse kriterier tilstede for at allmenninger som ikke har en sentral forvaltning, skal overleve over tid. På et generelt nivå vil det være når:

”(...) the number of parties sharing access to the resource is small; the parties sharing access repeatedly interact with each other over a long period; such parties share the harvest in an equitable fashion; and such parties are linked to each other by bonds of kinship or reciprocation in context additional to the resource use (*ibid.*:241).

De setter altså opp fire kriterier som de mener må være tilstede for at et sentralt forvaltningsorgan ikke trenger å være den beste løsningen. Jeg mener kongekrabbefisket ikke sammenfaller med punktene til Gadgil og Iyer, selv om kongekrabbefisket i norsk målestokk kan kalles for et lite fiske (sesongen 2006 var TAC på 300.000 krabber med 256 båter).

Fikret Berkes *et al.* (2001) skriver at nesten alle vestlige industrialiserte land bruker statlig makt i forvaltningsøyemed, men at det kan være begrensninger knyttet til denne forvaltningstypen. Forvaltning krever store ressurser rent økonomisk. Importtall fra USA hentet fra sesongen 2005 viser et overfiske på russisk side på over 100% av TAC kvoten på 3 millioner (Ripman 2006). Regler og forskrifter fungerer ikke hvis myndighetene ikke har ressurser til å iverksette tiltak mot brudd på regelverket, noe jeg mener overfiske av kongekrabbefisket på russisk side illustrerer.

Berkes *et al.* (2001) knytter det første punktet opp mot mange utviklingsland der fiskelisens er vanlig, mens det ikke er begrensninger på antall fiskere som har tilgang. Dette kan det ifølge dem være mange årsaker til. Utviklingsland har mange rurale folkegrupper som lever langs kysten og fisker på deltid eller sesongbasert, men mange av disse landene har begynt å oppfordre befolkningen til å være mer produktive. Dette mener de går fint hvis fisket er lavteknologisk og lavintensivt, men hvis det blir gitt tilgang til fiske for båter på et høyere teknologisk og intensivt nivå,

---

kan det få fatale følger (jf. Tesen til Harding). Løsningen på dette har ofte vært å begrense tilgangen til mellom- og storskalafartøyer, mens man lar småskalafisken være selvregulerende (*ibid.*). En annen begrensning knyttet til statlig kontroll i mange utviklingsland, er mangelen på økonomiske ressurser, infrastruktur innen forvaltningen og håndhevelse av lovverket (*ibid.*:174). Nå kan verken Norge eller Russland stemples som utviklingsland, men ifølge Berkes *et al.* (2001) er det svært få land som kan følge opp alle sine reguleringer innen fiskeri. Dette mener jeg også gjelder for de norske forvaltningsmyndighetene, noe jeg kommer til i de empiriske eksemplene.

Jeg er kritisk til å bruke ”allmenningens tragedie” i forhold til forvaltningslegitimitet til kongekrabbefisken. Kongekrabben er en innført art, og krabbens påvirkning på det opprinnelige økosystemet er uviss. Å utrydde krabben er nærmest umulig (se kapittel. 3). Jeg stiller meg bak Jentoft (1991), og mener tesen forenkler et svært komplekst felt, og dette gjør bruk av tesen til et problem i denne sammenheng. Hva som er i allmenningens inntresse kan jo stilles spørsmål ved her. Forvaltningsmyndighetene vil beholde en kommersiell kvote, og dermed trengs det reguleringer for å holde den kommersielle delen av bestanden på et nivå som gjør det økonomisk interessant å drive fangst på kongekrabben³⁷. Ser man kongekrabbeproblematikken fra fiskernes ståsted, vil for noen være ”allmenningens tragedie” å ikke gripe inn og begrense kongekrabbens utbredelse, med hensyn til uvissheten rundt dens påvirkning på økosystemet.

Kongekrabbeforvaltningen

Det finnes en rekke verktøy som et forvaltningsorgan kan ta i bruk ved reguleringen av fiskeressurser. Dette kan være kvoteregulering, forbud mot fiske deler av året og hvilke type og størrelse på utstyr man kan bruke. Videre kan begrensninger på antall fiskeredskaper man kan anvende på en gang, minstemål og geografisk avgrenset område for fiske. Dette gjelder også de reguleringene som kongekrabbefisken var

---

³⁷ Bare 5% av den totale bestanden er kommersiell interessant (Sundet 2006).

---

underlagt sesongen 2006. Forvaltningen har fra starten av krabbefisket vært basert på 3-S strategien (sex, size and season) (Sundet 2003). Krabbefiskesesongen startet 25. september og ble avsluttet den 31. januar. Den norske TAC kvoten var på 300 000 krabber fordelt på 220 fartøy i gruppe I, med en kvote på 1200 krabber, og 44 fartøyer i gruppe II, med en kvote på 600 krabber³⁸. Fartøyer som ikke begynte fisket innen 1. desember, mistet muligheten til å fiske den sesongen, og deres kvote ble fordelt på båter i gruppe I og II som refordelingskvoter. Hvert fartøy kunne fiske med 30 teiner ute samtidig, som regel fordelt på lenker med fire og fire teiner, kun med beskatning av hannkrabber med minstemål på 137 mm. i skallengde. Kommersielt fiske skulle kun foregå øst for 26 ° Øst, med fritt, ikke kommersielt fiske vest for denne grensen. Minsteprisen for denne sesongen ble for første gang delt i to med 52 NOK kiloet for krabber over 3,7 kilo og 44 NOK under 3,7 kilo. Prisene for krabben var ikke en statlig oppgave, men ble forhandlet frem mellom *Norges Råfisklag*³⁹, som var fiskernes salgsorganisasjon, og *Fiskerinæringens Landsforening (FNL)*, som representerte kjøperne.

Hva svekker myndighetenes legitimitet?

I innledningen til dette avsnittet referert jeg til Jentoft (1991). Han skriver at gode reguleringsmodeller på tegnebrettet er vel og bra, men at man er avhengig av at fiskerne frivillig vil følge dem. Ut fra dette vil det si at man kan innføre strenge kvoter og andre reguleringer innen krabbefisket, men de må ha legitimitet hos fiskerne for i det hele tatt å ha noen funksjon. Jeg vil presisere begrepet frivillig ved å påstå at det i enkelte tilfeller er snakk om ”frivillig tvang.” I dette legger jeg at fiskerne følger regelverket selv om de kan være grunnleggende uenige i innholdet. I et studie fra kystfiske i Norge og Newfoundland skriver sosiolog Stig Gezelius:“(…) the question of legitimacy of law must be seen as distinct from the questions as to whether people agree with the regulations or trust that they are based on adequate

---

³⁸ Se kapittel 1 avsnitt '*Kongekrabbens historie*' for kriteriene for gruppe I og II.

³⁹ Dette er fiskernes egen salgsorganisasjon for torskefisk, skalldyr, bløtdyr og småkval som leveres langs kysten fra og med Nordmøre til og med Finnmark.

---

knowledge (2002:126). En annen side ved dette er at staten i skandinaviske land historisk sett har hatt stor legitimitet, og det har vært stor oppslutning rundt dem (Jentoft 1991). Tar vi utgangspunkt i dette, mener jeg fallhøyden for den norske stat, i dette tilfelle representert ved fiskeridepartementet, kan tenkes å være høyere i denne situasjonen enn om staten skulle stå svakt i anseelse. Kongekrabben har helt siden 1978 vært under reguleringer, det vil si at alle var utestengt i en periode fra fisket. Deretter forskningsfiske, kommersielt fiske og til slutt ble det åpnet med kvote til fritidsfiske (se tabell 2.1 i kapittel 2). Det mener jeg skiller kongekrabben fra andre ressurser i havet. Det har vært lov å fiske til eget bruk, men i Øst-Finnmark har befolkningen ikke hatt lov til å fiske kongekrabbe før fritidsfiskekvoten kom i 2006 (Eldorhagen 2005). Det vises ofte til mengden krabbe i sjøen, og at dette er en introdusert art som er strengere regulert enn fiskeslag som hører naturlig til her. Jeg mener dette er et stort paradoks i forvaltningen av kongekrabben, noe jeg skal se nærmere på i analysen.

Jeg vil først ta for meg noen empiriske eksempler jeg mener er med på å illustrere hvorfor forvaltningsstrategiene innenfor kongekrabbefisket ikke helt har den legitimitet blant fiskerne, slik myndighetene skulle ønske⁴⁰. Etterpå vil jeg ta utgangspunkt i denne empirien og se på hva som kan være årsaken til at statlige regler og forskrifter eller forvaltningsnormer ikke alltid samsvarer med de lokale forvaltningsnormene i Bugøynes.

Legitimitetssvekkelse og oppfatninger rundt regelverket

Svartfiske og salg av svartkrabbe, altså krabbe som blir fanget og solgt utenfor den registrerte fangsten var ifølge lokalbefolkningen svært utbredt. Jeg observerte at krabber ble gitt bort til venner og familie, mens narrativ om svart salg var noe jeg fikk høre gjennom fiskere og øvrig lokalbefolkning. Fra første dag var folk veldig åpne når det kom til hvordan de fikk tak i krabbe. ”Det faller nå alltid ned en pose eller to

---

⁴⁰ Jeg har i dette kapittelet fjernet navnene helt på fiskerne. Dette med hensyn til temaet som jeg mener krever en større grad av anonymitet enn de øvrige.

med krabbe foran trappa”, eller ”plutselig har vi en gryte med krabbe”, var kommentarer jeg fikk. I samtale med en kvinne i midten av 30-årene kom vi innom tilgang på krabbe, noe hun svarte på: ”at her i bygda har vi aldri hatt noen problemer med å skaffe nok krabbe, helt gratis.” Et eksempel som illustrerer dette godt var da jeg i begynnelsen av feltarbeidet fikk besøk av familien, og tenkte å servere dem krabbe. Det var før krabbesesongen startet, så jeg gikk ned til den lokale butikken og kjøpte noen klør for et par hundre kroner. Dette fortalte jeg nabokona, som å begynte og le av meg, fordi jeg hadde betalt for krabben. Det var bare turister på gjennomreise som kjøpte krabber, og ikke folk som bodde her. Selv om de aller fleste jeg snakket med ikke hadde noen innvendinger mot dette, var det noen som så på det med bekymring. En eldre dame jeg kom i snakk med sa at hun så på dette med svartsalg og gratiskrabbe med bekymring. ”Folk ringer til meg”, sa hun, ”fra hele fylket, og spør om jeg ikke har noe billig krabbe til salgs. Dette gjelder folk høyt oppe i fylkeskommunen, ja absolutt alle driver med det, og jeg kan ikke forstå at de ikke er redde for konsekvensene.” Det jeg observerte var at krabben som ble gitt bort, stort sett stammet fra krabber som ikke ble godkjent av krabbemottaket. Det kunne være at den ikke tilfredstilte kravene om fyllingsgrad, at en klo manglet, eller at den var misfarget i skallet og på klørne. Denne krabben skulle etter forskriftene slippes ut igjen, noe som ikke alltid ble gjort.

Vi hadde nettopp levert fangsten på krabbemottaket, og jeg stod på dekk sammen med en fisker, mens en annen var inne og fikk registrert og godkjent fangsten. Jeg spurte ham om de pleide å få mange krabber i retur. ”Ja, det kommer an på hvem som står der, men nå som vi leverer rundt 60 krabber kommer nok 5- 6 av dem tilbake.” Han som hadde vært og registrert fangsten, kom tilbake, og vi kunne ta om bord den siste stampen. Oppi lå syv tilsynelatende livløse krabber de fikk i retur. Vi kjørte bort fra krabbemottaket med returkrabben for å fortøye båten. Da vi kom frem, gikk en av dem ned i båten for å rydde mens den andre fiskeren og jeg blir stående på dekk. Han tok opp en krabbe som lå nedi stampen og tok tak i begge sidene på den for så å kløyve den på rekka av båten. Klørne la han oppi en pose, og kastet resten på sjøen. Dette gjorde han med alle, unntatt en som levde, som han kastet ut igjen.

”De kan ikke forvente at vi skal kaste død krabbe som er fullt spisenes, bare for at den mangler en klo eller to”, sier han. ”Dette er jo bra kvalitet, men fordi de nedi i Oslo ikke vil innføre kvote på handikapkrabbe så er det like greit at vi tar den.” Når vi gikk i land, kom søsteren og svogeren til en av fiskerne kjørende. De fikk posen med klørne og la dem bak i bagasjerommet på bilen.

Av alle de gangene jeg var med på levering av krabbe observerte jeg bare en gang at alle returkrabbene ble sluppet ut igjen. Uttalelsen til fiskeren om at det burde innføres egen kvote på handikapkrabbe, eller krabber med andre ”feil”, var noe som gikk igjen hos alle fiskerne jeg snakket med. Det var ikke ulovlig å fiske handikapkrabbe og krabber med andre feil, men krabbemottaket tok det ikke inn⁴¹. Krabbefiskerne hadde etterlyst det lenge, men det ble ikke gjort noe i 2006. På en annen båt kommer dette temaet opp i forbindelse med to fine krabber, som skulle kastes uti igjen fordi de manglet noen klør. Den ene av dem sa: ”når det ikke innføres kvote på handikapkrabbe kommer det bare mer og mer av dem. Klør som faller av når den henger fast i teinen vokser ikke ut igjen til full lengde. Så lenge den ikke fiskes opp blir det en opphopning av den i Varangerfjorden.” Jeg spurte ham om de hadde merket noen forskjell fra år til år. Ja, sa han. ”Hvert år får vi bare flere og flere, men det nytter jo ikke å ta dem opp så lenge myndighetene ikke gidder å gjøre noe.”

En annen misnøye blant noen av fiskerne var at det kom fiskere fra andre steder i Norge for å delta på krabbefiske. Det var ikke misnøye mot selv fiskerne, men de levde ikke med de negative konsekvensene krabben ga slik som Bugøynesfiskerne gjorde. I samtale med Terje sier han dette:

”det er jo ikke rettferdig at fiskerne her i fra skal ha de samme betingelsene som andre som kommer utenifra og fisker krabber. De oppleve ikke all bifangsten og andre negative ting som følge med denne krabben. Jeg spurte

---

⁴¹ Dette var en del av Varanger Red King Crab merkevarebygging (jf. pkt 4) i konkurranse med krabbe fra Alaska på kvalitet og ikke bare på pris. Deres kvalitetskriterier ble oppsummert med følgende punkter: 1. Freshness 2. Size 3. Colour 4. Damage-free 5. Meat-density (<http://www.redkingcrab.com/quality/quality.html>) (10.07.07).

Helga (Fiskeriminister Helga Pedersen) når hun var på besøk om hvorfor de ikke kunne innføre regionale kvoter på krabbe. Hun forsto ikke spørsmålet. Det sier jo at de ikke forstår oss der nede i Oslo.”

All fangst som kommer inn til krabbemottaket skal noteres etter antall, og hva som er under og over 3,7 kilo. Prisen har sunket betraktelig siden pristoppen i 2000 med 120 kroner kiloet. Det startet på 108 kroner i 2002 helt og var helt nede i 44 kroner for de minste krabbene i 2006⁴². Dette har ført til mye frustrasjon blant krabbefiskerne, noe som kom frem i en samtale med Ørjan: ” Vi kan ikke planlegge noen ting. Det som var en solid inntekt har nå blitt halvert på noen få år. Kvotene blir så vidt justert opp, mens prisen sank betraktelig mer. Det er ikke riktig.” Selv om det ikke er staten som forhandlet priser, mente de fleste fiskerne jeg pratet med at myndighetene burde øke kvotene, slik at de kunne ha bedre forutsigbarhet i inntekten.

Et utslag av denne frustrasjonen på prisene kan være at et krabbemottak i ble mistenkt for ”storhundra.” Dette er en praksis som er utbredt også i andre typer fiske (Se Gezelius 2001:122), men jeg må presisere at jeg verken så eller hørte noe om at dette foregikk på krabbemottaket i Bugøynes. Det går kort ut på å manipulere antall krabber som omsettes. Fiskeren gjør en avtale med kjøperen om å levere all krabbe til den beste prisen (over 3,7 kilo), slik at antallet krabber blir lavere siden de slår sammen krabben. Det fører igjen til at kvoten varer lengre for den enkelte fiskeren.

Et annet område fiskerne stilte seg uforstående til var taket på 30 teiner som man kunne benytte seg av. De mente at det ikke var noe poeng i å ha begrensninger på dette siden det måtte være opp til fiskeren selv å avgjøre. Flere teiner betyr at de kan ha teiner ute i to døgn, i stedet for ett. Den minste krabben vil da få bedre tid til å komme seg ut gjennom dreneringshullene i teina, og mindre småkrabbe vil bli resultatet. Dette vil lette arbeidet når det kommer til sortering av krabben, og det blir

---

⁴² Inntektsgrunnlag for Gr. I i 2003 var på kr. 309.211 og i 2006 på kr. 229.086 (st. Melding nr. 40:42) (<http://www.regjeringen.no/pages/2006389/PDFS/STM200620070040000DDDPDFS.pdf>)

---

mindre skade på småkrabbene som kan miste et lem eller to under denne prosessen. Tallet 30 var også ulogisk siden de hadde lenker med fire teiner, noe som førte til at det ikke ville gå opp. Noen valgte å fiske med færre antall teiner, eller en til to ekstra som i følgende eksempel:

På vei hjem fra krabbefiske sto jeg på dekk med en av fiskerne. ”Vi får se om det er noe i bingoteinen i dag”, sa han og smilte. Jeg så spørrende på ham. ”De e den siste teina vi har uti som vi tar opp dersom fiske er dårlig på de andre teinene”, fortsatte han. ”Derfor kaller vi den bingoteinen. Så vi har egentlig 31 teiner ute, men vi tar den ikke i bruk hver gang.”

Det som skiller kongekrabben fra de aller fleste andre arter i norsk marine fauna, er at den er innført. Mange aktører i debatten om forvaltning mener vi bør utrydde eller begrense skaden mest mulig (jf. Diskusjonen i kapittel 3). I forbindelse med svartfiske opplevde jeg at det som regel var privatpersoner, og noen fiskere som tok disse stemmene til inntekt i debatten for å legitimere handlingene. Det var kommentarer som: ”krabben er bare til skade og bry, så det gjør ingenting om vi tar litt ekstra”, ”den ødelegger for det annet fiske og for livet i havet, så det er bare å ta mest mulig av den.” Mange jeg snakket med uttrykte frustrasjon rundt debatten. Mens forskerne sier en ting, sier miljøorganisasjonene og fiskeridepartementet noe annet. ”Hvem skal vi tro på?”, ble et spørsmål som jeg ofte fikk i retur når det var snakk om hvordan krabben skulle forvaltes.

Det er rapportert overfiske på russisk side med tall opp mot 4 ganger kvoten på 3 millioner (Ripman 2006), noe jeg mener kan føre til at forvaltningstiltak fra norsk side kan virke meningsløst når det er snakk om en kvote på 300.000 individer. Overfiske førte til dumping av krabbe på markedet, som til syvende og sist førte til mindre inntekt for fiskerne. Dette ble uttrykt fra fiskerne selv som en håpløs situasjon. Svartfiske eller ikke på norsk side, hadde ingenting å si hvis man så i forhold til russisk side, var det mange fiskere som sa. ”Hva har det å si når russerne driver med overfiske som tilsvare våres kvote ganger ti.”

Et skille i kunnskap?

Hva er det som gjør at den lokale forvaltningen ikke alltid står i samsvar med de reglene som forvaltningsmyndighetene har kommet fram til i løpet av fire sesonger med kommersielt krabbefiske? Jeg mener de empiriske eksemplene er med på å illustrere litt av dette gapet. Det var klart for meg at krabbefiskerne ikke fikk gjennomslag for mange av sine synspunkter, og følte seg misforstått i mange situasjoner. At fiskerne må være fleksible, og at de driver i en bransje som er svært uforutsigbar, er ikke noe nytt fenomen. Prisfall på krabbe og uforutsigbart torskefisket er eksempel på dette. Stig Gezelius (2001) viser dette i en studie av kystfiskere fra Norge og Newfoundland, der han observerte den samme frustrasjonen og maktesløsheten overfor i forhold til uforutsigbarheten. Noen av de empiriske eksemplene går på faktiske handlinger som strider mot forvaltningsmyndighetenes reglement, mens andre går på fiskernes oppfatninger og synspunkt er på regelverket. Krav om kasting av returkrabbe, begrensinger på antall teiner, og få fordeler for de som opplever problemene med kongekrabben, er dagligdags.

Jeg skal ta for meg synspunkter og handlinger, og se dem opp mot noen av Berkes (1999) og Kallands (2000) analytiske nivåer om lokal kunnskaps relevans i forvaltningsspørsmål (jf. kapittel 1). Jeg mener de analytiske nivåene ikke direkte kan overføres til krabbefiskernes hverdag. Fiskernes kunnskap blir mediert av statlige retningslinjer og vestlige forvaltningsmetoder, både nasjonalt og internasjonalt. Dette gjør at jeg ikke vil kalle deres kunnskap for ”ren” lokal kunnskap, men kunnskap som havner i en mellomposisjon mellom lokal kunnskap og vitenskap (jf. kapittel 2).

For å ta problemet med returkrabbe først: krabber som måtte kastes ut igjen etter fangst, ble ikke oppført på kvoten. Av den grunn ble det regnet som svartfiske hvis den ble tatt med til land. Det som ble realiteten for fiskerne, var at dette ble ulogisk. Regelverket samsvarte ikke med det fiskerne opplevde. Fiskere mente regelverket hadde ikke tatt høyde for at store deler av returkrabben faktisk var død. Man kan spørre seg om fiskerne spekulerte i dette, eller om de burde være mer kritiske til hvilke krabber de tok med til mottaket. Det jeg observerte var at krabben ble ulikt bedømt, alt etter som hvem som sto for kontrollen. Dette førte til at fiskerne

---

kunne ta med seg krabber inn til levering som ble godkjent en dag, men som neste dag havnet i kategorien ”ikke godkjent.” Skadd krabbe, handikapkrabbe eller krabbe med dårligere fyllingsgrad enn 80% hadde ikke den kommersielle verdien, og samsvarte ikke med den merkevarebyggingen som *Varanger Red King Crab* hadde lagt seg på⁴³. Samtlige fiskere jeg snakket med i Bugøynes hadde opplevd en opphopning av handikapkrabbe i de senere årene. For å kunne levere skadet krabbe, var de avhengige av kvoter på den, og følte her at de ikke fikk noe gehør. Det gis altså tilbakemelding om økt fangst av handikapkrabbe, men fiskerne opplevde at de ikke ble hørt. Selv om det var missnøye med regelverket, mener jeg det ikke var lovverket som var ulogisk, men mottaket som ikke ønsket denne type krabbe på grunn av pris og merkevarebygging. De sendte sitt budskap i dette tilfellet til feil adresse. Økosystemer er komplekse og kan forandre seg raskt og av den grunn trenger vi forvaltningsregimer som er fleksible og kan bli justert etter miljømessige svingninger (Kalland 2000:329). Her klarte forvaltningsmyndighetene ikke følge opp lovverket i det tempoet fiskerne ønsket.

Det var også problemer knyttet til antall teiner som var lovlig å bruke under fisket. Det kan diskuteres om regelverket her ikke tok tilstrekkelig grad til seg hva fiskerne hadde å formidle, av kunnskap rundt fangstmetoder. Hvis fiskerne fikk bruke så mange teiner de ønsket, ville dette føre til færre småkrabber i fangsten⁴⁴. Dette vil si mindre jobb med sortering av småkrabber, som ofte førte til tap av ett ben eller to hos krabben. Det kan stilles spørsmål ved om fiskerkunnskapen rundt fangstmetoder, ikke blitt tatt hensyn til i disse tilfellene. Dette vil jeg sammenlikne med Kallands første nivå om empirisk kunnskap om miljøet, eller det Berkes kaller for ”...knowledge of animals, plants, soils, and landscape” (1999:13). Kalland inkluderer under dette punktet kunnskap om fangstmetoder, og selv om både vitenskapen og lokal miljøkunnskap bygger på empiri, kan utvalget og bruken av observasjonene være forskjellige. Jeg vil i dette tilfellet ikke si at bruken av empiri er ulik mellom

---

⁴³ URL: <http://www.redkingcrab.com/>

⁴⁴ Smakrabben kunne også komme seg inn gjennom dreneringshullene. Når agnet var spist opp, gikk ikke småkrabben inn igjen i teinen (Se kapittel 2: Fangstmetode og biologi)

---

forvalter og fiskere, men det kan være et uttrykk for ulik erfaring og forståelse av empirien. De to endringene kan sammenliknes med det Kalland kaller for å velge ut fra overlevelsesstrategier, eller med Berkes ord er kunnskap som har en ”obvious survival value” (1999:13). For at de skal kunne overleve økonomisk trenger de å effektivisere fiske og bruke mindre tid på å få opp kvoten enn de gjør i dag. Jeg mener fiskernes kunnskap i dette tilfellet blir lokalkunnskap som ikke er sann eller usann, men bare mer eller mindre effektiv (Kalland 2000). Fiskerne tenker pragmatisk og ønsker å ta i bruk metoder som gir mest mulig fangst. Best, og mest mulig effektivt fiske, uavhengig av om de samsvarer med forvaltningsmyndighetenes strategivalg.

I forvaltning av kongekrabben framover ser det ut til at myndighetene tar en kursendring, og tar noen av fiskernes ønsker med i forvaltningen. Her legger regjeringen frem en rekke tiltak som blant annet omhandler: Fangst av både hann- og hannkrabber innenfor det kommersielle området, og fangst av skadet krabbe som en andel av kvoten. Regjeringen vil i tillegg etablere en ordning for fartøyer under 11 meter fra Øst-Finnmark. Dette vil føre til en dobling av fartøyer, men vil ifølge Fiskeriminister Helga Pedersen føre til at: ”...legitimiteten til reguleringen vil øke blant befolkningen i de områder som er mest berørt av kongekrabben...”⁴⁵. Forvaltningsmyndighetene har fulgt opp i ettertid (sesongen 2008). Kvote på både hann- og hunnkrabber og skadet krabbe, noe som viser at de tross alt har lyttet til og etterfulgt noen av fiskernes krav, ikke bare i ord, men også i handling⁴⁶.

Selv om fiskerne ønsket kvote på handicapkrabbe, kan det bli problematisk for forvaltningsmyndighetene å gripe inn for mye i markedet. De må ta hensyn til andre og større aktører på markedet enn Norge (Russland og USA). Selv om fiskerne ønsket

---

⁴⁵ URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/pressesenter/pressemeldinger/2007/Stortingsmelding-om-forvaltning-av-konge.html?id=480850> (09.10.07).

⁴⁶ Dette har blitt tatt fatt i sesongen 2008, to år etter jeg gjennomførte feltarbeidet. Fiskeri- og kystdepartementet har fastsatt årets totalkvote på kongekrabbe innenfor det kommersielle området øst for 26°. Kvoten er satt til 1925 tonn hannkrabber og 235 tonn hunnkrabber. I tillegg er det fastsatt en kvote på 450 tonn skadede hannkrabber. Dette er beregnet å tilsvare totalt 679 000 hannkrabber og 110 000 hunnkrabber (Fiskeri- og kystdepartementet, 11.04.2008) (E-postvarsling fra Fiskeri- og kystdepartementet, mottatt April 12, 2008)

---

at valg av antall teiner skulle være opp til dem, ville dette kunne føre til at fangst av kongekrabbe ikke blir ”naturlig” fordelt utover sesongen. For stor fangst i starten av sesongen vil kunne føre til problemer for krabbemottaket, på grunn av kapasitet. Det var også et ønske for *Varanger Red King Crab* å levere fersk krabbe utover hele sesongen, og ikke bare i starten.

Det var altså ingen særegne ordninger for lokale krabbefiskere i Varangerfjorden i sesongen 2006. Fiskere som kom uten fra og fisket krabbe i sesongen og dro tilbake til krabbefrie området for å fortsette annet fiske, som lofotfiskere og fiskere fra mindre plagete steder i Finnmark⁴⁷. Kompensasjonen som bugøynesfiskerne ønsket seg, hadde de foreslått i media, og mer direkte som i eksempelet med Thors spørsmål til Fiskeriministeren. Thor oppfattet det slik at hun ikke forsto spørsmålet, og følte at folk som sitter og utformer regelverket ikke hadde peiling på hvordan dette fisket egentlig foregår. Dette sammenfaller med eksemplene ovenfor (selv om fiskeriministeren er fra Tana). De som kommer må oppfylle de samme kriteriene som lokale fiskere i Varangerfjorden. Dette innebærer at fisker/eier har deltatt med fartøyet og i fisket. De må ha levert minst 3 tonn torsk med garn eller line, i området fra og med Kinnarodden og østover til den russiske grense i minst to av årene 1999, 2000 eller før 1. september 2001⁴⁸.

Kongekrabben skiller seg ut fra andre arter i Varangerfjorden ved at det helt fram til 2006 ikke har vært lov å drive fiske på den til eget bruk. Som sagt mener jeg dette ble oppfattet som et paradoks av lokalbefolkningen i Øst-Finnmark. Dette kan være en årsak til legitimitetssvikt, og at svartfiske i denne sammenheng ikke blir oppfattet som ulovlig av lokalbefolkningen. I et leserinnlegg i *Finnmarken* skriver Jon Egil Nilsen og Sigvald Persen at ”...den øvrige befolkningen skal kunne høste av denne ressursen [kongekrabben] til eget bruk uten å bli stemplet som kriminelle” (06.10.05).

---

⁴⁷ Foruten fiskere fra Finnmark deltok det fiskere fra Troms (17), Nordland (39), Trøndelag (4), Møre og Romsdal (3), Sogn og fjordane (1), Hordaland (1) og Vest-Agder (1). (Tall fra 2005 sesongen) (se stortingsmelding nr 40 side 144).

⁴⁸ Stortingsmelding nr 40:20 (<http://www.regjeringen.no/pages/2006389/PDFS/STM200620070040000DDDPDFS.pdf>)

For å synliggjøre dette klarere vil jeg se forvaltningen opp mot de fire hovedkategoriene for 'felles eiendomsressurser' (Berkes og Farvar 1989). De fleste forvaltningsregimer er en blanding av to eller flere punkter. Det har som sagt alltid vært lov å fiske til eget bruk og forvaltningen her havner som en blanding av "open-access" (adgang for alle) og "state property" (statlig eiendom). Kongekrabbefisket havner i likhet med annet fiske i kategorien "state property", men blir ikke blandet med "open-access." Lokalbefolkningen har ikke fått fiske på krabben, og mange ble provosert av dette. Denne ressursen som havet hadde å tilby, var en ressurs som forvaltningsorganet ikke ville gi lokalbefolkningen tilgang til. Fiskere jeg snakket med delte denne meningen om egen kvote for andre enn fiskerne selv. Det ble fisket svart uansett av folk i Finnmark, så det var bedre å få det inn i kontrollerte former. Det ville være snakk om en så liten andel av bestanden, at fiskerne mente de ikke ville merke noen forskjell. Forvaltningsnormen til staten og lokalbefolkningen sammenfalt i "open-access"/"state property" strategien, men skilte lag i det jeg vil kalle for "no-access"/"state property" strategien. Dette mener jeg var med på å legitimere svartfiske. Innføring av fritidsfiskekvote på 12 krabber i året, kan sees på som en strategi fra forvaltningsmyndighetene for å øke legitimiteten. Ikke bare hos fiskerne, men også blant lokalbefolkningen i Øst-Finnmark.

Del 3: Tilegnelse og formidling av kunnskap og ferdigheter

Del 3 er delt inn i 3 kapitler (5, 6 og 7), og jeg vil i løpet av dem prøve å komme litt nærmere en kartlegging av krabbefiskernes kunnskaps- og ferdighetsrepertoar. Jeg mener fiske, i likhet med andre praktiske yrker, ikke lar seg løsriveres fra en kontekst og gjøres om til lærebøker. Det kan ikke bli en kunnskap som bare kan tilegnes fra en skolebenk. Kunnskap i fiske er knyttet opp til direkte handling og fortolkning (Müller 1994), nedarvet kunnskap gjennom generasjoner av fiskere. I løpet av de tre kapitlene vil jeg gjøre nytte av ulike teoretiske hjelpemidler. Dette omhandler fenomenologi, praksisteori og kognitiv antropologi som jeg håper vil hjelpe meg med å forstå fiskerkunnskap, som kroppslig inkorporert, sanset og lagrete mentale skjema (jf. kapittel 1).

Kapittel 5: Kunnskaps- og ferdighetsoverføring

I dette kapittelet skal jeg undersøke hvordan lokale ferdigheter og kunnskap innenfor krabbefisket videreføres til neste generasjon, og mellom fiskerne i Bugøynes. Fiskeren tar avgjørelser i øyeblikket ut fra den konteksten han befinner seg i til enhver tid (Müller 1994), med andre ord det jeg vil kalle for ”å reagere med ryggmargsrefleksen”. Fiskeren forvalter andre typer koder og tegn (bl.a ikoniske og indeksikalske) enn de rent språklige (ibid.). Dette gjør at fiskeryrket lar selv vanskelig puttes inn i formelle utdanningsinstitusjoner, siden utdanningen fremdeles først og fremst er uformell (Müller 1994 og Maurstad 2004). I mitt forsøk på å avdekke hvordan denne prosessen foregår vil jeg ta i bruk narrativer om fiskernes første møte med fiskeryrket, men også se dette opp mot observasjoner og informantutsagn rundt dagens situasjon til den neste generasjons krabbefiskere. Jeg vil bruke meg selv som deltaker og ”novise” under fisket. Jeg skal ikke bare se på videreføring av ferdigheter og kunnskap som deltaker på båten, men også det å være deltaker på ulike sosiale

---

arenaer i Bugøynes. Først vil jeg ta for meg noen små narrativ fra mitt første møte med fisket.

Det første møtet med fiskeyrket

I kystsamfunn ble gutter fra tidlig alder presentert for fiskeyrket (Bratrein 1976), og alle mine informanter som drev med fiske i Bygøynes hadde vokst opp med slektninger som livnærte seg av det, ofte en far eller en onkel. Håvard D. Bratrein (1976) beskriver 13-14 år gamle gutters første tur til Lofoten slik: ”Ingen var regna som voksen før de hadde deltatt som full kar i Lofotfisket, der innvielsesperioden ble markert av en formell status: *Skårungen*” (ibid. 1976:36). Før ungdomsskolen ble obligatorisk i Norge, var gutters første betalte tur i 14-15 års alderen, kort etter konformasjonen, og fungerte på samme tid som en overgang fra barn til voksen. I dag er det som regel i gutters sene tenårstider at deres første betalte tur, eller overgangsrite blir gjennomført (Kalland *et al.* 2005). På spørsmål om hvor lenge bugøynefiskerne hadde drevet med fiske fikk jeg svar som ”lenger enn jeg kan huske” eller ”helt fra jeg kunne gå, var jeg med på sjøen.” Mange av fiskerne hadde startet på en sjark, men forflyttet seg rundt på ulike fiskefartøy (som regel trålere) i nedgangstider i fisket i 1980-årene frem til forskningsfiske begynte. Noe hadde også hatt opphold i fiskeyrke og jobbet i andre yrker. Krabbefiskerne Per Trygve og Terje forteller slik om sitt første møte med fisket:

Vi står i styrehuset til Per Trygve, i båten Krabbvik. Jeg spør han når han begynte å fiske. Han kan fortelle at han har vært borti fiske helt fra han ble født, og var med faren ut på fiske. Her fikk han og brødrene delta, og lære yrket, men det var ikke før han var rundt 14-15 år at det startet for fullt. Faren ble syk og han og broren på 17 år måtte overta fiskebåten.

Jeg står også i likhet med forrige eksempel i styrehuset, på vei ut på krabbefiske. Denne gangen med Terje, i båten Fiskar. Han forteller om når han begynte i fiske. ”Helt fra jeg var så liten”, sier han, og viser med hånda en halv meter over gulvet. Vi var en søskenflokk på 10 stykker og fire av dem ble

---

fiskere, men bare to er igjen i yrket i dag. Faren hans var fisker, så det var fra ham han hentet mye av det han kunne i dag.

Det som kjennetegner begge eksemplene, er at fiskerne hadde vokst opp med en far, en onkel, og eldre søsken som hadde vært med som veiledere på sjøen. Det som gikk igjen i samtaler med andre fiskere, var at det ble forventet at de overtok og gikk i ”fotsporene” til sine fedre og onkler, eller som Hanne Müller beskriver det at ”...kunnskapen er en del av alt det som stråler ut av faren, som gjør faren trygg og noe å se opp til” (Müller 1994:106). Når jeg spurte dem om de kunne tenke seg andre yrker, var svaret ”det er dette vi kan”, eller at ”det er ikke så mange alternativer her i bygda.”

Hva skiller så dagens situasjon fra den de vokste opp med på 50-60 tallet? I dag er det flere som velger å få seg utdanning og flytte fra bygda på jakt etter en annen jobb. I samtale med en jente i begynnelsen av tjueårene om å flytte hjem, sier hun dette: ”Jeg studerer jo nå, men kan tenke meg å vende hjemover når utdanningen er ferdig, og finne meg en jobb. Om ikke i Bugøynes, så i hvert fall i Sør-Varanger. Ungdommene kommer hjem en tur nå i (sommerferien), og til høsten for å jobbe på krabbemottaket, men ellers er det ingen ting som skjer her.” Andre ungdommer jeg snakket med uttrykte det samme for bygda. Det var ikke jobber her, hvis du ikke ville jobbe på krabbemottaket, reinslakteriet eller på båtslippen. Bedriftene var sesongbasert og selv om det var helårsansatte på krabbemottaket måtte både reinslakteriet og båtslippen ta ut permitteringer i perioden jeg var der. I dag tok de fleste videregående utdanning etter avsluttet grunnskole i Bugøynes og flyttet fra bygda, i likhet med andre steder i Nord-Norge (Blomstrand *et. al*). For å gjennomføre videregående skolegang flyttet de til Kirkenes eller andre steder som kunne tilby dette. De få som ble igjen i bygda var stort sett menn som fikk jobb på en av de nevnte bedriftene. I samtale med Inge om noen av hans to sønner kunne tenke seg å overta fisket svarte han:

”Den ene av dem vil, men det er ikke bare å ta over fiske. Det er tunge investeringer som trengs for å kjøpe båt, og slik det ser ut i dag er det en veldig

---

usikker inntekstkilde.” Han tar seg en slurk av kaffen, og sier videre: ”selv om han ønsket så vil jeg innerst inne at han ikke gjør det. Det er ikke bare tøft økonomisk, men et tøft yrke med mye slitasje for kroppen.”

Inge utrykte det samme som mange av de andre fiskerne. Jeg mener det viser en ambivalens i forhold til å få sønnene inn i yrket. På den ene siden likte de tanken på å kunne føre faget sitt videre, men de visste hvor mye det krevde og hvor usikkert det var for de som skulle brødfø en familie på den inntekten. Det bare var én far-sønn relasjon⁴⁹ av de 12 krabbefiskerne i Bugøynes, noe som jeg mener er med på å illustrere litt av de utfordringene de stor overfor med hensyn til å bringe yrket videre i slekten.

Ferdighetsflyt

Kunnskaps- og ferdighetsflyt innen krabbefiske kan ikke løsrives fra den konteksten fiskerne er i til enhver tid. Jeg vil påstå av at sønnen, lillebroren eller nevøen må erfare gjennom kroppen, og være deltaker på de ulike sosiale arenaene i Bugøynes for at denne lærdommen skal bli nedarvet. Jeg vil igjen trekke inn Tim Ingold med ett av hans fem kriterier for ferdighet: ”(...) it is not through the transmission of formula that skills are passed from generation to generation, but through practical, ‘hands-on’ experience” (2000:291). Han bruker her ordene praktisk (practical) og deltagende (‘hands-on’) for å forklare overføring av ferdigheter. Før jeg går til diskusjonen vil jeg ta for meg et empirisk eksempel der jeg vil bruke begrepet ”den novise” (the novice) og ”skipperen” (the skipper) (jf. Pálsson 1994). I rollen som “den novise”, vil jeg bruke meg selv som deltager i krabbefiske på min første tur, og i rollen som “skipperen”, hadde jeg Kristian på båten Fjordland.

Vi stod i styrehuset på vei ut mot feltet der Kristian satte teinen for to døgn siden. Vi dro ut klokka fire, som var litt tidligere enn normalt, ettersom turen ut dit tok over to timer. Turen ut gikk relativt rolig for seg med bare litt

---

⁴⁹ De fisket i hver sin båt, og utgjorde to hushold.

---

gynging. Kristian viste meg på kartplotteren hvor vi skulle, og pekte på skjermen på noen kryss som illustrerte hvor han hadde satt lenken for et par dager siden. Jeg så fire kryss fordelt med to på hver side av fjorden. Han gikk ut på dekk og begynte å fylle vann i stampene, mens båten ble styrt av autopilot. ”Vi må fylle vann i her (i åpent hav), for vannet i fjordene har så lite saltinnhold på grunn av alle elveutløpene. Brakkvann er noe som krabben ikke liker”, sa han. Etter å ha fylt stampene med vann gikk han lenger bak og skar opp kassen med sild. Han la silden oppi avskårne 1,5-liters plastflasker, som deretter ble lagt oppi et nett. Han gikk inn i styrehuset og satte seg ned med en kaffekopp i hånda. Han spurte om jeg skulle ha en. Jeg takket høflig nei på grunn av litt kvalme. Vi ankom Bøkfjorden nærmere halv syv. ”Sjøen kommer inn fra havet så det er ikke så rolig som det kanskje pleier å være”, sa Kristian. Vi kjørte ut til teinene som var plassert lengst ute, men han så dem ikke med det første. Den sterke strømmen hadde dratt lenka 20 meter lenger ut. Når vi ankom blåsa, kastet han uti en dregg som heftet seg borti tauet som var festet til lenka. Han dro den om bord, festet tauet på rulla og startet spillet som dro opp lenka. Når den første teina kom over vannet, heftet han av kroken til vinsjen som han festet på teina. Han startet vinsjen og ba meg om å stå og ta imot teinen som kom. Jeg skulle styre den. Han kom bort og overtok før jeg fikk gjort noe. Han tok teina og snudde den i luften for så å styre den bort mot planken som lå langs rekka, mens jeg så på. ”Nå gjør du det neste gang”, sa han og smilte. Han kom bort og åpnet teina. Han sa at både hunn- og hannkrabber skal telles. ”Hunnen har ofte rogn og er litt breiere under enn hannkrabben”, sa han og tok fram en hunnkrabbe og viste meg. Tell antall hunnkrabber og hannkrabber, sa han, og begynte å sortere. Jeg så på hvordan han tok ut krabben og holdt dem med høyre hånda på den ene siden av krabben for så å slenge den over rekka på andre siden av båten. Jeg tok etter og begynte å telle. Hans tempo var omtrent det dobbelte av mitt. Jeg tok frem en stor hannkrabbe og spurte om den skulle legges på dekk. Det skulle den. ”Jeg får se på dem etterpå”, og fortsetter sorteringen. Etter at vi har sortert krabbene, sa han til meg hvor mange han hadde talt, og ba meg om å gå inn og skrive ned

---

antall krabber av hvert kjønn. Etter at teina var ferdig viste han meg hvordan jeg gjorde teina klar for setting bak på rekka av båten. Da vi kom til teine nummer to, plasserte jeg den slik jeg så Kristian gjorde på teinen før, og satte den bak på rekka etter tømning. Arbeidsfordelingen var den samme for de neste teinene. Da vi kom til lenke to begynte jeg å bli så sjøsyk at jeg måtte gå ned og legge meg i byssa. Jeg sov en liten time før jeg kom opp og deltok på den siste lenka.

Hva kan dette empiriske eksempelet fortelle om prosessen ferdighetsoverføring? Dette var min første tur på krabbefisket. Jeg var som sagt "den novise", og Kristian "skipperen", som måtte vise meg hvordan det skulle gjøres. Det gjennomgående var at Kristian viste meg hva jeg skulle gjøre ved handling, og det ble sagt svært lite før og under arbeidet. I Gísli Pálssons studie av islandske fiskere påstår han at "...action speaks faster than words" (1994:920). Dette mener jeg kan overføres til mitt eksempel fra krabbefisket, ved at Kristian sine handlinger "sa" mer enn ord for meg, men fungerte også raskere. Hvordan teinen skulle plasseres før tømning, hvordan holde og kaste krabbe som skulle settes ut igjen, og hvordan plassere teinene til setting. Det gikk fortere for meg å *ta etter*, eller å *herme* etter det Kristian gjorde, enn om vi hadde satt oss ned før fisket for å tegne og forklare hvordan man for eksempel tømmer en teine for krabber. Det var først gjennom "å se" hva han gjorde, for deretter "å gjøre" det i praksis med min egen kropp at jeg lærte. Med andre ord blir ferdigheter ikke bare noe du kan lære gjennom å "...look 'from the outside'...", men man må "...know how they feel 'from the inside'" (Bernstein 1996 sitert i Ingold 2000:356). Jeg mener at grunnen til at prosessen der ferdighetene ble overført ble veldig synlige for meg, var at jeg var "novise" innen krabbefisket.

Cato Wadels (1991) metodiske grep "naiv observasjon", hviler ut kulturelle kategorier for å synliggjøre det som ligger for nærme din egen kultur og dine kulturelle kategorier til å kunne oppdage. Jeg vil bruke begrepet "naiv", men forstå min deltagelse i krabbefisket som "naiv deltagelse" (om noe ufrivillig, men nyttig). Dette var med på å synliggjøre ferdighetsoverføringen i en større grad, enn om jeg bare skulle være observerende under fisket. Min "naive deltagelse" ble da uvante

---

fysiske erfaringer og kroppslige bevegelser. Det ble synliggjort for meg ved at jeg måtte ”tenke” og reflektere over bevegelsene, og ikke bare ”gjøre dem” (som ved tidligere erfarte kroppslige bevegelser). Gisli Pálssons (1994) merknad om at ”handling snakker forttere enn ord”, kan det være andre årsaker til at Kristian valgte å vise meg via handling i stedet for en verbal instruksjon? Et skille som ofte blir satt mellom ferdigheter og kunnskap, er at ferdigheter ofte blir sett på som en type taus kunnskap, kontra kunnskap som kan verbaliseres (Ingold 2000). Tar vi dette i betraktning vil det å trekke og sette teiner eller sortere krabber, være en handling som Kristian ikke hadde ”satt” ord på før eller for å vende tilbake til innledningen til del 3: fiskeren tar avgjørelser i øyeblikket ut fra den konteksten han befinner seg i til enhver tid (Müller 1994). Valget mellom det å ”vise” meg verbalt og det å vise med handling var et valg som falt seg naturlig for Kristian.

Utteksling av viten- ”Hands that flow”

Det er ikke bare mellom generasjoner at ferdigheter og kunnskap overføres, men også blant jevnaldrene, som mellom fiskerne. Båndene mellom krabbefiskerne i Bugøynes vil jeg karakterisere som ”strong ties” (jf. Granvotter i Gezelius 2001). Med ”strong ties” mener jeg at fiskerne møttes regelmessig, utvekslet erfaringer, og hadde en sterk tilknytning til Bugøynes. Jeg fikk inntrykk gjennom samtaler og observasjoner at under krabbesesongen møttes fiskerne oftere enn ellers i året. Dette kan skyldes at de drev med samme type fiske, og av den grunn hadde samme syklus i hverdagen. Møteplassene var på flytebrygga før og etter fisket, og i leveringskø på krabbemottaket. Selv om det var andre fiskere som leverte samtidig, observerte jeg at det var noe som skilte bugøynesfiskerne fra de andre. De snakket finsk til hverandre når de møttes, et språk de var alene om. Jeg mener denne tette forbindelsen mellom dem gjorde de i stand til å utveksle erfaringer og ideer daglig. Ved hjelp av det finske språket ekskluderte de andre fiskere fra å delta i samtalen, og det fungerte som en ”kode” dem imellom. Uttvekslingen av erfaringer gjorde at fiskerne fikk en mye større oversikt over området de drev fiske i. Selv om alt ikke ble delt, hadde alle fiskerne oversikt over hvor de andre fiskerne til en hver tid oppholdt seg. Fisket du inne i Neidenfjorden, fikk de andre vite om fangsten din uavhengig om du sa det videre.

Størrelsen på fangsten ble observert av andre på kaien og formidlet videre. Denne utvekslingen av erfaringer og viten finner man også i andre fiske- og fangstkulturer. På Grønland blir det forventet at de hjelper hverandre og deler erfaringer seg imellom i lokalsamfunnet (Sejersen 2003). Fiskerne hadde hele tiden to normsystemer å forholde seg til; samarbeid og konkurranse (Müller 1994). Hvor de fisket og størrelsen på fangsten var informasjon som var tilgjengelig selv om fiskerne ikke møttes ansikt til ansikt den dagen, men via en tredjeperson, som regel gjennom en annen fisker eller ansatte på krabbemottaket. Jeg observerte ved flere anledninger tips om bruk og reparasjon av utstyr, som da jeg stod i leveringskø med Kristian.

Klokken nærmet seg to på ettermiddagen, og Kristian og jeg hadde fortøyd båten langs den gamle russiske ubåtbrygga som lå ved krabbemottaket. Køen var lenger enn vanlig denne dagen, og vi ble liggende sammen med flere andre fiskere. De fleste var fra Bugøynes. Jeg stod i båten sammen med Kristian da Per Trygve og Terje kom bort. De begynte å snakke finsk. Jeg fikk med meg noen ord, som kvoter og sild, men ikke stort mer. Per Trygve pekte på rullen, som førte tauet fra spillet, og la det på dekket av Kristian sin båt. Den så litt slitt ut, men Kristian hadde tvinnet noe tau rundt rulla. De fortsatte å snakke finsk. Kristian begynte å vise hvordan tauet var festet på rulla. Han hentet en rull med tau. Jeg spurte om det hjalp å forlenge livet på rulla. Han la om til norsk, og fortalte at man kan spare flere tusen kroner ved å forlenge levetiden på den. Han forklarte at det tauet som ble brukt var impregnert. Det måtte festes på en spesiell måte, og han viste Per Trygve og Terje hvordan det skulle gjøres, ved å legge på et ekstra tau på rullen sin. Han tok taurullen og ga den til Per Trygve, og sa at det var impregnert tau. Han kuttet et par meter tau med en kniv, og kastet resten av rullen tilbake til Kristian. Han gikk så tilbake til sin egen båt og begynte å tvinne tauet slik Kristian hadde viste dem.

Hva kan så dette lille eksempelet fortelle om overføring av ferdigheter mellom fiskerne? Jeg som “den novise” måtte *herme* og samtidig *gjøre opp* det han hadde vist som jeg refererte til som å ”...look ’from the outside’...”, men samtidig ”...know how they feel ’from the inside’ (Bernstein 1996 sitert i Ingold 2000:356). Det som

---

skiller meg fra fiskerne som observerte Kristian, var at de ikke bare trengte en kort muntlig forklaring. Men i likhet med meg trengte de en praktisk demonstrasjon. Påstanden om at fiskerne så det ”from the outside”, men visste hvordan det føltes ”from the inside”, kan til en viss grad stemme, men skillet er ikke her så svart/hvitt, som jeg mener Ingold vil ha det til. Kristian hadde 10-15 år lenger erfaring enn Per Trygve og Terje. Dette var noe som gjorde relasjonen ”novise” og ”skipper” synlig mellom dem også, men i langt mindre grad enn mellom Kristian og meg. De hadde tatt i slikt tau før og hadde erfart hvordan det ”oppførte” seg, og hvordan man skulle etterlikne det som Kristian hadde sagt, og vist på rullen sin. Jeg mener dette kan vise til at ferdighetene hos fiskerne er det Tim Ingold refererer til som deres evne til å ”...co-ordinate perception and action” (2000:365). Selve handlingen blir da å koordinerer persepsjon (fiskernes sanser) og handling (knytte tau). Jeg forstå denne måten fiskerne håndterer tau, setter teiner og sorterer krabber på, med det skillet Ingold gjør mellom ”den novise” sine *heavy hands* og det å ha *hands that flow* (*ibid.*:365). *Heavy hands* kan sammenliknes med trege eller ”klumsete” hender, mens fiskerne sine *hands that flow* blir kjappe hender, eller som navnet tilsier, en flyt i selve handlingen.

I mitt forsøk på å forstå denne utvekslingen av kunnskap, vil jeg vende til kognitiv skjemateori. Her blir kunnskapen lagret som kognitive skjema⁵⁰ hos den enkelte fisker, og ikke bare overført gjennom praksis og deltagelse (jf. kapittel 5). Fiskerne i Bugøynes vil da over tid kunne dele flere kulturelle skjema seg i mellom, enn med andre fiskere som de ikke treffer så hyppig. Jeg mener dette danner et kunnskapsfellesskap⁵¹. Sett fra en kognitiv vinkling kan man si at de deler flere prototyper. Dette blir kognitive skjemaer som i stor utstrekning er bygget på felles erfaringer rundt fisket. Også fiskerne som ikke fisket til vanlig i Varangerfjorden og hadde båten sin i Bugøynes under fisket, fikk delta i dette kunnskapsfellesskapet. I starten av krabbesesongen var Egnebua åpen hver dag, med kafé på dagtid og med

---

⁵⁰ Med skjemateori mener jeg at kulturell forståelse ganske enkelt er skjemaer som blir delt i større eller mindre utstrekning uten at de er menneskelig universelle (se kapittel 1, Strauss & Quinn 1994)

⁵¹ Jeg vil sammenlikne kunnskapsfellesskapet med det Anita Maurstad (1994) beskriver som fiskerifellesskap.

---

pub på kvelden i helgene. Dette viste seg å være et viktig samlingspunkt for både lokale fiskere og fiskere fra andre steder. Jeg merket meg at det var mye utveksling av erfaringer rundt dette med fiskeutstyr og fiskemetoder. Dette observerte jeg i en samtale mellom krabbefisker Kjetil og en fisker fra Alta. Vi satt i enden av et langbord i Egnebua. Det var lørdag, og slutten på den første uka med krabbefiske.

Kjetil og jeg satt ved bordet og snakket om den første uka med fisket, idet en krabbefisker fra Alta kom bort og satt seg ned. Det viste seg at altafiskeren hadde kjøpt teiner av Kjetil under sist sesong. Kjetil forklarte at han hadde en ny ide på hvordan man kunne sortere krabber fortere på dekk. Det var altfor tungvint slik det foregikk nå, mente han. Tanken gikk ut på å ha et stort Brett på dekk, som var inndelt i rom, slik at du kunne slippe krabben ned og sortere og telle dem raskere (viste med hendene). Altafiskeren var enig, og fortalte at en kamerat av ham som fisket taskekrabbe også kjørte et slikt system. Han tenkte stort med 600 teiner. ”Det går ikke i kongekrabbefisket med den begrensningen i teiner, som man har her”, noe Kjetil nikket erkjennende til.

Denne korte samtalen mellom en altafisker og en bugøynesfisker illustrerer litt av de jeg beskriver ovenfor. Kjetil kommer med ideer om hvordan man kan forbedre det å sortere krabber på dekk. Utveksling av fiskeplasser var litt mer problematisk, og et tema som sjelden kom opp, i hvert fall ved min tilstedeværelse. Mange av fiskerne kunne se hverandre på sjøen under fisket. Da jeg kom med spørsmål om hvor andre bugøynesfiskere fisket, fikk jeg som regel et svar. Dette kan skyldes det jeg referer til ovenfor som det doble normsystemet i fiskeri, samarbeid eller konkurranse. Jeg opplevde at omtale og diskusjoner rundt andre typer fiske (kveitefiske og torskefiske) var mer ”hemmeligstemplett” enn krabbefiske. Krabbefiske med en kvote på litt over 1200 krabber var ikke noe problem for fiskerne å fylle opp i løpet av en sesong, men å få nok kveite eller torsk⁵² for å tjene inn penger, ble sett på som en større utfordring enn krabbefisket. På spørsmål om rundt utfordringene i krabbefiske, ordla Per Trygve

---

⁵² På linefiske var den vanligste fisken å få brosmel. Den var dårligere betalt enn både torsk og hyse.

---

seg slik: ”det er nok krabbe til alle, så det er bare å få størst mulig krabbe, på minst mulig tid.”

Hvem har kunnskap og ferdigheter i krabbefisket? - en kjønnets sfære

Går vi tilbake til 1800- og litt ut på 1900-tallet var det et skarpt skille mellom kjønnene, der mannens ansvar var få mest mulig ut av havet, mens kvinnens oppgave var å få mest mulig ut av fjøset (Bratrein 1976). Eilert Sundt forklarer det store antall dødsfall blant menn, i forhold til kvinner, med tall fra 1846-55 slik: ”...det er mest mandfolk, som må fare på søen og sette sig i vove, for fiskeriets og anden bedrifts skyld” (Sundt 1976:3). I moderne tid er dette kjønns skillet fremdeles tilstede. Kvinnens arbeidsoppgaver er stort sett på land. Innen filetproduksjon og foredling (Lie 1976), eller som bakkemannskap for mannens båt og bruk (Jentoft 1991)⁵³. Merete Lie (1976) beskriver arbeidsdelingen i en filetfabrikk i Nord- Norge på midten av 1970-tallet slik: Her tar menn imot fisk og sender den videre til filetering og skinning. Fisken sendes så lenger inn i filethallen der kvinnene står og skjærer bort bein og skinnrester, for så å pakke dem ned i esker. Deretter hentes den av fryseren, som nesten utelukkende er en mann. Ifølge Lie (1976) er denne arbeidsdelingen gjennomgående for alle filetfabrikker langs norskekysten. Åsa Elstad (2004) beskriver filethallene som store, kalde, og våte rom, og ofte med mye støy. Kvinnenes arbeidsoppgaver i fiskertilvirkningen var lite kompetansekrevende, stillestående og rutinepregete (Jentoft 1991). Menns oppgaver var mer fysisk krevende og innebar oftere bruk av teknologiske hjelpemidler, som krevde større grad av teknisk innsikt (ibid.). Jentoft mener dette sammenfaller med kjønnsmytene om mannen som fysisk sterk, med teknisk innsikt, og at de er mer stabile enn kvinnene (ibid.).

I likhet med fiskertilvirkningen har også selve fisket vært preget av en sterk kjønnsdeling. Kvinner hørte til i hjemmet, men har også tatt på seg rollen som

---

⁵³ Andre eksempler på kvinner i norsk fiskertilvirkningshistorie er ”klippfiskkjerringer” som deltok i klippfiskeproduksjonen, ”ganejenter” som drev med ganing av sild (å ta ut innvollene) og kvinner i hermetikkindustrien (Elstad 2004).

---

bakkemannskap (Jentoft 1991). Dette kunne innebære tilvirkning av ulike fiskeredskaper når dette ble laget for hånd, for eksempel torskegarnstråd av hamp (Elstad 2004). I dag innebærer det ofte å vaske båten, egning av line, økonomisk og administrativt arbeid knyttet til ektemannens båt (Gerrard 1983). Bakkemannskapets arbeidsoppgaver var ulønnet, men har blitt mer og mer overført til lønnet arbeidskraft i dag. Dette innebærer at den enkelte fisker må betale for service de tidligere fikk gratis (Jentoft 1991). I Bugøynes var egning av line noe fiskerne delvis gjorde selv, eller leide inn ekstrahjelp. Dette fungerte som ekstrainntekt for noen av kvinnene i Bugøynes som ikke jobbet fulltid. Når det kom til reparasjon av fiskeredskap brukt under krabbefisket gjorde fiskerne dette selv. Var det dårlig vær og det ble en ekstra dag på land, ble denne ofte brukt til forefallende arbeid. Dette gjaldt vask av båt, reparasjon av motor og annet utstyr. Krabbeteinene ble reparert, og i noen tilfeller bygget av fiskerne selv. Dette kunne omfatte å lage dreneringshull og skifte agnpose, eller utbedre skader på teina av ulik art.

På sjøen er det fremdeles stort sett menn som jobber, og selv om det har vært mange kvinner langs kysten som har drevet med fiske, er det få som er registret som yrkesfiskere (Elstad 2004)⁵⁴. Kvinner på sjøen har også vært et tabu, og ha med kvinner har blitt koblet opp til dårlig vær, lite fangst og svart hav (Broch 2006). Antropolog Harald B. Broch (2006) beskriver i studie av norske vågehvalfiskere på midten av 1990-tallet, at tabuet med kvinner på sjøen er en levende overtro, og ikke noe som hører fortiden til. Broch mener deres skepsis til kvinner på sjøen som høyst aktuell. Narrativ om at damer på sjøen betyr ulykke, var noe som hørte fortiden til, mente krabbefiskerne jeg snakket med. Krabbefisker Lars ordla seg slik i en samtale med meg nedi byssa: ”det var slik før at dem trodde at damer i båten betydde dårlig fiske og ulykke. Jeg har hatt mange med på fiske, som en kvinnelig forsker, og det har gått bra (han ler og rister på hodet).”

---

⁵⁴ I hvor stor grad kvinner på havet ble akseptert kunne variere i ulike deler av landet. Fiskerstatistikk fra 1911 viser at hele 34 kvinner var registrert yrkesfiskere i Finnmark (Elstad 2004:49).

Eksemplene ovenfor er ensbetydende med at kjønns skillet innen norsk fiskeri fremdeles er en realitet. Var dette skillet en realitet i kongekrabbefisket? La meg begynne med å beskrive arbeidsoppgavene på selve krabbemottaket⁵⁵: Først ble krabbene tatt imot på kaien og heist opp på brygga i store baljer, som trucken hentet og kjørte inn på mottaket. Her ble krabbene veid og sortert etter kvalitet og vekt. Krabber som manglet en klo eller hadde for lav fyllingsgrad ble levert tilbake til fiskeren. De resterende krabbene ble talt opp og delt, de over og de under 3,7 kilo. Stort sett ved øyemål, siden det å veie hver krabbe ville være for tidkrevende. Krabbene ble deretter ført bort til slakting. Dette foregikk ved at de tok tak i de to sidene og presset krabben mot en vertikalstilt metallplate. Dette førte til at slakteren stod igjen med åtte klør, fire i hver hand (Cluster). Skallet og innvollene ble kastet, mens klørne ble tatt videre til en rensemaskin som fjernet de siste restene av gjeller som måtte henge igjen. Klørne ble deretter lagt i en balje og ført videre inn i mottaket. Jobben på kaien og i mottakerhallen ble utelukkende utført av menn. Her var det slakting av krabben som var veldig fysisk krevende. Sortering av krabben krevde erfaring for å kunne kjenne fyllingsgrad, og se krabbens vekt ut i fra øyemål. Går vi videre inn i produksjonen, blir krabbeklør tatt imot. Her ble noen klør frosset ferske (fine og store krabber kunne bli frosset hele), noen kokt og deretter frosset. Dette var arbeid som først og fremst var forbeholdt kvinner, selv om det fantes flere unntak her enn på kaien og ved slakting. Selv om det ikke var et klart skille mellom kvinne- og mannsarbeid inne i produksjonen, mener jeg at det var et mønster som til en viss grad sammenfaller med Jentofts (1991) kjønnsdeling presentert ovenfor. Dette var en arbeidsdeling man ikke bare fant i Bugøyenes, men også innen andre jakt- og fiskerisamfunn (jf. "Uerhavn", Gezelius 2001 og "Grønland", Sejersen 2003). Jeg vil påstå at menns arbeid på krabbemottaket var fysisk sett mer krevende, som for eksempel ved slakting. I mange sammenhenger var det like monotont som kvinners arbeidsoppgaver, etter min mening. Kvinner på krabbemottaket sa selv at dette var for tungt arbeid for dem, og de kunne slakte krabber, men valgte dette bort.

---

⁵⁵ Arbeidsdelingen jeg tar for meg er hentet fra observasjoner gjort under krabbesesongen og omhandler bare krabbetilvirkning og ikke fisk. Krabbemottaket mottok fisk, men svært sjelden i løpet av krabbesesongen på grunn av

I norsk fiskerihistorie har kvinner i perioder vært alenemødre med ansvar for hus og hjem. Dette blir ofte assosiert med ekteskap med en mann innen fiskeriyrke, men også i olje- og sjøfartsyrker (Jentoft 1991). Fiskere kan være borte i måneder om gangen med lange arbeidsdager. Kvinnene i Bugøynes hadde stort sett fulltidsjobber, noe som innebar at de fleste hadde to inntekter til husholdet⁵⁶. Det var svært få unge som begynte som fiskere, og det var av den grunn som regel bare en fisker per hushold. Mange av fiskerne i Bugøynes hadde jobbet på trålere eller deltatt på for eksempel lofotfiske tidligere i karrieren. De hadde vært borte i uker og måneder, men nå jobbet alle som kystfiskere i Varangerfjorden. Dette innebar lange arbeidsdager når fisket stod på, men man sov som regel i sin egen seng når kvelden kom, og ikke i byssa. Fiskerkvinner som ”alene mødre”, var da ikke tilfelle i Bugøynes. De fikk mannen sin hjem, både i ukedagene og helgene.

---

kapasitet brukt på kongekrabbe.

⁵⁶ Kvinnenes inntekt kunne fungere som en buffer i forhold til de svingende inntektene i et fiskerhushold, der mannens inntekt kunne svinge veldig fra måned til måned (jf kapittel 4). Liv Toril Pettersen presenterer dette som en ”kvinnebuffer-hushold strategi” (Pettersen 1994).

Kapittel 6: Med hele kroppen på sjøen

I dette kapittelet skal jeg se på hvordan fiskeren tilegner seg ferdigheter og kunnskap og formidler dem under selve fisket. Min påstand er at noen typer kunnskap kan, og må tilegnes, gjennom kroppslig deltagelse. Ikke ene og alene slik mange kognitive studier har antatt gjennom mentale manus eller kulturelle modeller (jf. Pálsson 1998). Krabbefiske regnes som ”renere” enn annet fiske, fordi man slipper å sløye eller rense krabben før levering. Fiskerne hadde vinsj, spell og annen hjelp om bord til løfting av teiner, og til å få opp tauet. På tross av dette var krabbefisket, slik jeg observerte og erfarte det, fysisk tungt arbeid med mange løft og ugunstige arbeidsstillinger. Været var også hardt, med daglig eksponering for kulde og sjø. Før jeg tar fatt på selve analysen vil jeg repetere distinksjonen mellom begrepene kunnskap og ferdighet presentert i kapittel 1. Skillet mellom kunnskap og ferdighet kan forankres empirisk, men jeg vil samtidig benytte det analytisk. Kunnskap er et ord som jeg ofte har opplevd blir brukt i dagligtale som den kunnskapen vi tilegner oss gjennom bøker, i distinksjon til det vi tilegner oss gjennom praksis (jf. gjennomgangen i kapittel 1). Jeg skal ta i bruk Ingolds (2000) forståelse av ferdigheter og egenskaper til kroppen, i den forståelsen at den ikke formes isolert sett, men i relasjon til det miljøet vi lever i. Dette vil si at man må delta med kroppen i miljøet, og at ferdigheter ikke blir overført gjennom formler, men gjennom det enkelte individs praktiske erfaring med miljøet (Ingold 2000:291). Foruten Ingold vil jeg i sammenheng med praksis og praktisk kunnskap bruke Pierre Bourdieus (1977) begrep habitus som analytisk verktøy. Kapittelet er delt inn i to deler. Del en tar for seg begrepet ”å være herda” (som ble brukt om erfarne fiskere), der jeg diskuterer om det kan være en metafor for ferdighet. I del to skal jeg diskutere skillet mellom ferdighet og kunnskap, med utgangspunkt i et case fra kongekrabbefisket.

“Å være herda”- en metafor for ferdighet?

Under en spasertur langs brygga i Bugøynes traff jeg på kona til krabbefisker Per Trygve. Vi begynte snakke om mine turer ut på krabbefiske. I løpet av samtalen

---

nevnte jeg at jeg ikke kunne forstå at fiskerne klarte å stå ute i kulda i flere timer og bare bruke gummihansker, og at de til og med tok dem av seg når de måtte løsne på knuter og tau. Hun svarte meg at: ”Det er tøffe karer som har lang erfaring fra fiske. De har blitt ”herda” på sjøen. Kroppene deres har blitt herda etter alle årene med fiske. Det ser jeg på mannen min og. Han er herda han og.” Her brukte hun ordet herda på de som hadde drevet med fiske i over 30 år. Det å være herda ble også nevnt i sammenheng med fiskernes syn på det å bli sjøsyk. Med meg selv som eksempel, kan jeg si at selv om jeg er vant til å være på sjøen, ble jeg sjøsyk på alle turene i mer eller mindre grad. I samtale med krabbefisker Lars sier han: ”Det er bare noe du må gjennom. Alle har opplevd det.” Jeg ble fortalt før jeg dro ut at de forventet at jeg skulle bli sjøsyk. Kommentarer som ”bare gi beskjed når du blir sjøsyk så kan du legge deg litt nede i kahytten”, eller ”alle blir sjøsyk de første gangene, selv jeg ble det før jeg ble vant med det”, gikk igjen som trøstende ord til meg. Det var noe alle måtte gjennom, og det var kun de færreste som ikke erfarte denne tilstanden før kroppen ble herda nok. Kan det tolkes dit hen at jo mer herda du er, jo større ferdigheter har du tilegnet deg som fisker, og hva innebærer det å være herda? Kan uttrykket ”å bli herda” bli tolket som en metafor for ferdighet? Begrepet metafor vil jeg forstå som ”(...) understanding and experiencing one kind of thing in terms of another” (jf. Johnson & Lakoff 1989). Metaforer gjennomsyrrer vår hverdag, i språket, i tanker, og i handlinger. Før jeg går til diskusjonen rundt ”herda”-begrepet, vil jeg presentere et case som beskriver trekking av krabbeteiner i Neidenfjorden, en sidefjord til Varangerfjorden.

En tur på fjorden

Klokka var halv åtte da vi kom frem etter en drøy times kjøring fra Bugøynes. Dagen før hadde jeg sett på værmeldingen at det kom til å bli kaldt (i alle fall etter antropologens oppfatning), noe som innebar at jeg måtte ta på meg det jeg hadde av varme klær.

Jeg stod helt i hjørnet av båten, mens Rolf og Ørjan trakk teiner. Temperaturen lå på rundt 15 minusgrader. Frostrøyken lå tykk over fjorden, og det var så og

---

si vindstille og rolig sjø, slik det pleide å være helt inne i Neidenfjorden. Rolf og Ørjan hadde nettopp tatt opp den ene teina som lå langs ripa for å tømmes. De hadde godt med klær på seg, utenom på hendene, der de bare hadde gummihansker uten fôr, som beskyttet mot rift og andre skader. Da teina skulle tømmes, tok Rolf av seg hanskene for å løsne på knuten som holdt teineåpningen lukket. Etterpå tok han de på igjen, for så å tømme teina sammen med Ørjan. Etter tjue minutter var lenka tømt og klar til å settes igjen. I løpet av denne tiden hadde jeg vært nede i byssa to ganger for å varme meg, selv om jeg hadde tykke klær på. Rolf var bare innom for å notere fangsten før vi dro videre til neste lenke rett bortenfor. Ørjan stod ennå på dekk med gummihansken på, og så etter blåsa til teinene. Etter at vi hadde tømt tre lenker, hadde Ørjan, bare avbrutt av en liten tur ned i båten, stått på dekk i to timer. Rolf var innom for å kjøre båten mellom hver lenke, men ellers stod også han på dekk.

Ikke en ferdighet, men en forutsetning?

Kan Pierre Bourdieus begrep habitus hjelpe meg litt på vei? Begrepet innebærer å sette det enkelte individ i stand til å handle, vurdere og oppfatte på bestemte måter gjennom kroppslige disposisjoner (1977:72). Kan sjø, vind og kulde bli innkorporert i kroppen, festet som varige disposisjoner i kroppene og bli en del av fiskernes habitus? Noen av fiskerne omtalte denne herdeprosessen som at: ”kroppen må tilpasse seg sjøen” og ”at det er bare noe du må gjennom.” Habitus kommer ikke til uttrykk gjennom praksis, men eksisterer i selve praksisen (Ingold 2000:162). Legger vi dette til grunn, mener jeg kan tolkes dit hen at habitus kan være en form for praktisk mestring, som kan assosieres med ordet ferdighet. Hva er så det å være herda? Det er ikke en handling, eller med andre ord en kroppslig bevegelse som kan observeres, men en tilstand som bare tilegnes ved å delta med kroppen på sjøen. Legger vi habitusbegrepet til grunn i forståelsen av det å være herda, blir det problematisk å gjøre det til en metafor for ferdighet. Min påstand er at en herda kropp ikke er en form for ferdighet, men en forutsetning for å kunne tilegne seg ferdigheter. Bli da det å tåle kulde, smerte og sjøsyke en ren fysiologisk egenskap? Da Rolf

---

skulle tømme teinene måtte han ta av seg hanskene for å løsne på knuten som holdt teineåpningen lukket. Han kunne jobbe under kulde fordi han var vant til det. Knuten som ble knyttet var en ferdighet, men det som gjorde det mulig var hans evne til å jobbe under de rådende forhold. Man må med andre ord trosse sjø, vind og kulde for å bruke sine ferdigheter på sjøen.

Fysiologisk herda

Jeg vil sette et skille mellom det å bli herda mot sjøsyke og det å bli herda mot kulde. Sjøsyke eller bevegelsesyke (kinesia) er "...a condition caused by erratic or rhythmic motions in any combination of directions, such as boat or a car" (Mosby's 2002). Hodepine, kvalme og oppkast er de vanligste symptomene. Det kommer av en kraftig stimulering av likevektsapparatet i det indre øret (ibid.). Dette var noe som ble bedre etter noen ganger på sjøen, selv om mange av fiskerne fremdeles kunne bli sjøsyke hvis de satt nede i kahytten når de var på sjøen. Grunnen til at man blir "herdet" mot sjøsyke, er at balanseorganet som ligger i øret har vendt seg til båtens bevegelse. Det er med andre ord en fysiologisk endring av likevektsapparatet i det indre øret.

Når det kommer til huden, så vil den ikke tåle mer og bli tykkere, og mer herda av å bli utsatt for kulde. Ved dyp forfrysning vil huden bli mindre tolerant i forhold til kulde (Berg *et. al*). Huden på hendene og i ansiktet, som er de to stedene på kroppen der huden kommer i direkte kontakt med kulden, blir ikke herdet fysiologisk. Det må altså være snakk om en annen form for herding. Smerte i form av kulde var noe de måtte tåle for å få arbeidet gjort. Som sagt må fiskerne trosse kulde for å bli herda i sitt arbeid, og jo mer du klarer dette jo fortere og mer effektivt kan du jobbe. Det kan være mange faktorer som påvirker smerteopplevelsen. Tidligere erfaringer og opplevelser, og hvilke forventninger vi har, kan være med å påvirke smertetoleransen (Øvereng 2002). For å forstå andre og fiskerne sine forventninger, vil jeg vende tilbake til det jeg gikk gjennom i kapittel 5. Menns oppgaver var og er mer fysisk krevende, og innebærer oftere bruk av teknologiske hjelpemidler, som krever større grad av teknisk innsikt enn kvinners oppgaver (Jentoft 1991). Svein Jentoft mener dette sammenfaller med kjønnsmytene om mannen som fysisk sterk, de har teknisk

---

innsikt og er mer stabile enn kvinnene (ibid). Jeg mener kjønnsmytene fører til andre (og fiskerne selv) forventet at fiskerne er tøffe, sterke og utholdende. De må bite tennene sammen og ikke vise at de fryser når de står på dekk. Det å være herda kan forstås som en del av kjønnsmyten. Fiskere med lang erfaring har måttet lære seg å stenge ute smerte fra daglig eksponering for kulde og sjø, men også fysiologisk gjennom å bli herda mot sjøsyke.

Ferdighet og kunnskap i kongekrabbefisket

Fra å leve i og med elementene, vil jeg se på hvordan fiskernes utstyr kan være en viktig brikke i ferdighetstilegnelsen, samt bruk av ferdigheter på sjøen. Gjennom sitt daglige virke tilegner de seg erfaringer om naturen de lever i. I mitt forsøk på å avdekke hva som kan forstås som en ferdighet, og hva som kan forstås som kunnskap, vil jeg ta i bruk Tim Ingolds (2000) distinksjon mellom verktøy (tools), teknikk (technique) og teknologi (technology). Det jeg ønsker å undersøke nærmere, er om noen av de tre faktorene ovenfor kan ses på som en ferdighet, og hvor grensen går mellom ferdigheter og kunnskap. Før jeg kommer dit skal jeg presentere et case fra krabbefisket som skal danne grunnlag for den videre analysen. Denne gangen med krabbefiskerne Inge og Nils på båten Havgap.

Nils, Inge og jeg kjørte ut for å trekke teiner. Jeg stod med Nils i styrehuset, mens Inge var på dekk for å rydde plass før de skulle ta opp første lenke med teiner. Nils så på kartplotteren, som var koblet opp til autopiloten, og så om retningen til båten samsvarte med det stedet som teinene ble satt. De ble markert på kartet som små flagg under forrige tur. Vi så flaggene og kjørte mot dem. Jeg kunne se på ekkoloddet at det ble dypere. Da vi kom frem så Nils på ekkoloddet, som viste 140 favner. Inge tok tak i blåsa med båtshaken og slengte den om bord. Blåsa lå omtrent der kartplotteren viste. Nils satt så båten i revers, slik at båten ble liggende på det punktet hvor teina ble tatt opp. Inge tok tak i tauet bak, og gikk bort til spillet for så å tre tauet inn i den, og videre til rulla. Han startet spillet og rulla som tok tak i tauet, og kveilet det opp på dekk. Nils kom ut og stilte seg ved spillet, med Inge ved siden av seg. Et par

ganger, da tauet var på vei opp, måtte Nils hjelpe til ved å dra i det fordi det begynte å skli på spillet. Teina kom opp, spillet ble stoppet, og teina ble liggende i overflaten. Inge gikk bak spillet og Nils tok tak i tauet som gikk fra hovedtauet og ut til teina. Inge tok av kroken, og bøyde seg ned til teina hvor han festet den. Tauet på krana ble festet til spillet, som fungerte som en vinsj, og dro teina opp langs ripa. Inge tok tak i teina og styrte den slik at teina ble liggende på rekka med åpningen innover. Jeg kjente lukten av både agnet og krabben. Det var ikke så mange krabber i teina, så det ut som. De begynte å åpne teina ved å løsne tre taustumper som holdt åpningen igjen. Det hadde ikke blitt utvekslet ett ord siden vi begynte med trekkingen av teina. Etter å ha åpnet luka i teina, begynte de å kaste ut krabber som ikke var ønsket. De stod på hver sin side av teina, og kastet krabbene over bord på motsatt side av båten. Da teina var tom, hentet Inge to sild som han la nedi agneposen, for så å lukke teina. Det lå bare to krabber igjen som de fant passende. Nils gikk inn i båten og hentet skyvelære, for så å komme ut igjen og måle lengden på krabbeskallet. Etterpå klemte han med begge hendene på noen av klørne. Han sa ingenting, men gikk inn igjen med det i båten. Nils festet tauet i spillet og startet den igjen, samtidig som Inge tok tak i teina og løftet den for å legge den på rekka bak, klar til å settes ut igjen. Dette gjentok de, uten å veksle noen ord med hverandre, til hele lenka var oppe av vannet. Da gikk Nils inn i styrehuset og begynte å snu båten, og kjørte omtrent der hvor de dro teinene. Han snudde seg mot Inge og sa ”hey”! Inge reagerte med å lempe en og en teine uti etter hvert som de kjørte. Nils trykte deretter på kartplotteren, for å markere hvor de satte teinene. Da teinene var satt ut igjen, kjørte vi til neste blåse som lå litt lengre inn i fjorden.

Fiskeutstyret som ferdighet

Hva vil så innbefatte fiskernes utstyr (tool/gear) ut fra inndelingen til Ingold? Verktøy er ifølge Ingold ”(...) in its most general sense, is an object that extends the capacity of an agent to operate within a given environment” (Ingold 2000:315). Ut fra dette vil jeg ikke bare forstå verktøy som et objekt som forlenger fiskerens kapasitet, men også

---

en fysisk forlengelse av fiskernes kropp. I det teinen dras opp av vannet ved hjelp av tauet, eller når blåsen tas opp av vannet ved hjelp av båtshaken blir verktøyet en mediator mellom fisker og natur (jf. Eythórsson 1998). Her er det ikke selve verktøyet jeg er interessert i, men bruken av det. Dette fordi verktøyet om bord ikke har noen nytteverdi for fiskerne uten at det kan brukes slik forutsatt. Med utgangspunkt i dette, vil jeg gå videre til Ingolds skille mellom verktøy og teknikker.

Teknikken som ferdighet

Verktøy kan bli slått sammen med en teknikk, eller teknikker, i følge Ingold (2000). Et eksempel på bruk av ulike teknikker ved bruk av verktøy er da Inge løsnet tauet til teina fra spillet, og dro det langs rekka for så å plassere kroken på teina. Ser vi nærmere på Ingolds diskusjon rundt begrepet verktøy, skriver han at "(...) you do not necessarily have to use tools to implement a technique" (Ingold 2000:315). Inge og Nils utførte arbeid med kroppen uten bruk av verktøy. Dette kom frem både under tømning av teina, og på test av fyllingsgrad i krabben. Under tømning av teiner stod de plassert på hver sin side av teina og kastet ut krabber som ikke var kommersielt interessante. Under dette arbeidet ble den ene hånda brukt til å holde fast i teina, mens den andre ble brukt til å ta opp krabben. Armen som holdt fast i krabben ble deretter svingt bakover slik at krabben havnet over rekka. Enten på andre siden, eller som i noen av tilfellene, ved siden av teina på samme rekka der de stod. Når krabbens fyllingsgrad skulle måles, ble dette gjort ved å klype klørne på det tykkeste, for å kjenne hvor mye kjøtt det var inni. På spørsmål om hvordan det skulle kjønnnes ut, fikk jeg som svar, "det bare kjenner du" eller "at det vet jeg ikke helt, men det er bare noe du vet etter å ha kjent på x antall krabber." Begge eksemplene viser teknikker som alle fiskerne jeg observerte tok i bruk, for å raskes mulig tømme teina og sortere krabbe til levering. Jeg vil i så måte sammenlikne Ingolds forståelse av teknikk som en del av fiskerens habitus. Teknikker blir innlærte kroppspraksiser blant krabbefiskere som blir sterkt inkorporert i kroppen og som opererer på et ubevisst nivå (jf. Bourdieu 1977). Teknikker blir da til de mønstrene og formene som fiskerne gjentar og bruker i sitt daglige virke. Det jeg vil tolke ut i fra dette er at det verktøyet medierer er en kunnskap om naturen, men selve ferdigheten ligger i selve den

---

handlingen eller kropplige bevegelsen som fiskeren gjør under fiske, med eller uten bruk av verktøy.

Bruk av teknologi som en ferdighet, eller som en kunnskap?

Foruten tau, båtshake og teiner, har fiskerne elektroniske hjelpemidlene. Det kan være kartplottere med GPS, ekkolodd, radar, mobiltelefon, VHF radio, autopilot og kompass. Inge og Lars lagret data om hvor de fisket, fant dybden og tolket de signalene som kom inn på ekkoloddet. De gjorde bruk av kartplotteren, som viste hvor båten var, og hvor den var på vei. Den viste også hvor teinene ble satt sist gang de var ute. Kartplotteren gjorde at de hele tiden kunne observere hvor de var. I kombinasjon med ekkoloddet fikk de inn data om hvor dypt teina ble satt, mens de var i styrehuset. Dette gjorde at de tilegnet seg kunnskap om naturen via skjermene på kartplotteren og ekkoloddet, som de ikke kunne fått uten dette utstyret.

Kartplotteren ga fiskeren et fugleperspektiv over området, mens ekkoloddet ga innsyn ned i havet og av bunnstrukturen. Dette fører oss til Ingolds (2000) tredje distinksjon mellom teknikk og teknologi. Her skriver han:

“(...) technique is embedded in, and inseparable from, the experience of particular subjects in the shaping of particular things. In this respect it stands in sharp contrast to technology, which consists in a knowledge of objective principles of mechanical functioning, whose validity is completely independent both of the subjective identity of its human carries and of the specific contexts of its application. Technique thus place the subject at the centre of activity, whereas technology affirms the independence of production from human subjectivity” (Ingold 2000:315).

Teknologi gjør at vi distansere oss mer fra teknikk, enn at vi tar den i bruk (ibid.:316). Han gjør et skille mellom teknikk og teknologi, men også mellom teknologi og verktøy. Bruk av teknologi vil i en Ingoldsk forståelse distansere oss fra naturen, å bruke kroppen gjennom teknikker. Det er i denne forståelsen, av teknologi som noe fundamentalt annet enn verktøy, at Ingolds tredeling blir problematisk i mine øyne. Teknologi er kunnskap om mekanikken som får noe til å bevege seg, men

---

med bruk av verktøy er det en kroppslig bevegelse som får en ting til å bevege seg, slik at det fungerer som et verktøy. I motsetning til Ingold vil jeg skille teknologi som begrep fra verktøy, og se på teknologibegrepet i fiske som et samlet begrep på redskaper som teiner og tau, elektronisk utstyr og selve båten (jf. Pálsson 1994). Jeg vil altså gå bort fra Ingolds skille mellom det ”trekke en teine” og det ”å bruke ekkolodd” som et skille mellom verktøy og teknologi. Jeg vil i likhet med Ingold gjøre et skille mellom det ”å trekke en teine” som en ferdighet og det ”å bruke ekkolodd” som en kunnskap. Jeg vil slutte meg til det Gísli Pálsson (1994) skriver, at ekkoloddet og kartplotteren blir, i likhet med Ingolds definisjon av verktøy, en kroppslig forlengelse i bokstavelig forstand, og ikke i en ekstern mediator mellom fiskeren og hans miljø.

Kapittel 7: Kulturelle "seascapes"

Jeg vil i dette kapittelet fokusere på den lokale kunnskapen, samt de ferdighetene fiskerne trenger i sitt daglige virke på "seascapet". Hvorfor det å kunne orientere seg på havet er en viktig egenskap som krever inngående og bred lokalkunnskap. Først skal jeg ta for meg hva jeg legger i "seascape" og hva som er det lokale "seascapet" for bugøynefiskerne. Jeg deler det inn i en vertikal og en horisontal dimensjon (jf. Maurstad 2004).

Det kulturelle "seascape"

Ordet landskap kan spores tilbake til norrønt språk, fra uttrykket å "skapa land" (Kalland 2007). Det dukket ikke opp i det engelske språket før sent på 1600-tallet, som en teknisk term brukt av kunstmalere. Det var gjennom kunsten at forestillingen om det ideelle landskapet ble skapt (Hirsch 1995). Innen vitenskapen har landskap lenge blitt behandlet som en nøytral "svart boks" av forskere, og har av den grunn blitt satt til side (Lock referert i Hirsch 1995). Det var ikke før i 1980-årene at antropologer begynte å fokusere på at mennesker var sammenbundet; skapt av og for landskapet (Bender 1996). Ordet "seascape" dukket ikke opp før 200 år etter landskapsbegrepet (Maurstad 2004:277). Da jeg slo opp i en engelsk ordbok (1994) fikk jeg forklaringen: "(...) a view, sketsh, painting or a photograph of the sea", i likhet med landskapsidealet jeg har nevnt tidligere. Jeg mener "seascape" inneholder langt flere egenskaper enn bare å være et bilde eller et fotografi. I likhet med landskap er ikke "seascape" noe passivt. "People engage with it, rework it, appropriate and contest it" (Bender 1996). "Seascape" kan forstås fra et fenomenologisk ståsted, slik Tim Ingold forstår landskap. Han beskriver landskap slik: "...the landscape is the world as its known to those who dwell therein, who inhabits it's places and journey along the paths connecting them" (Ingold 2000:198). Jeg vil ta fatt i ordet "dwell", som jeg forstår som en opplevelse av enhet mellom selvet og omgivelsene. Fra et fenomenologisk ståsted blir "seascape" erfart gjennom å sanse stedet. All erfaringen blir knyttet opp til steder på "seascapet".

For folk langs kysten er ressursene som havet byr på selve kjernen i livsgrunnlaget, og dette spesielt nord i Norge der klimaet begrenser muligheten for å drive med jordbruk. Hva skiller så ”seascapes” fra landskap? Det som kanskje er mest innlysende, er at vi kan følge menneskelige avtrykk i landskapet tusenvis av år tilbake, mens vann er væske og forandrer seg hele tiden. Når en båt kjører på vannet, vil sporene etter den forsvinner etter kort tid. I landskapet kan grenser merkes, og folk kan holdes fysisk atskilte ved hjelp av en mur eller et gjerde. På sjøen er ikke grensene synlige i vannet, men gjennom landemerker og triangulering⁵⁷. Landskapet består av fjell og daler, mens dalene og fjellene på sjøen er skjult under overflaten. ”Seascapet” er uforutsigbar, når liv går tapt blir kroppene deres ofte ikke funnet. Det kan, i likhet med landskap, bli oppfattet ulikt avhengig av kjønn og alder. De som har sjøen som sin arbeidsplass vil naturligvis opparbeide seg et annet forhold, enn de som har jobber på land.

I de kommende generasjoner vil kystfiske være et arbeid som gradvis blir mer ukjent, enn det er for dagens fiskere i Bugøyenes⁵⁸. Krabbefisket foregår langs kysten, ofte veldig nære land og inne i smale fjorder. For bugøynefiskerne innebar dette alt fra å fiske noen minutter kjøretur, og opp til fire timers tur inn i mange av fjordene⁵⁹.

Den vertikale dimensjon- fange krabber

Krabbeteiner blir satt i kategorien passivt utstyr. Det vil si at krabben må finne teinen, og ikke omvendt. Dette krever kunnskap om hvor krabben vandrer og hvor den befinner seg til enhver tid. Det å finne stedet der den største og beste (fyllingsgrad og fin farge) krabben befinner seg, er viktig for fiskerne, slik at de ikke kaster bort tid på å trekke teiner med lite krabber.

---

⁵⁷ Landmålingsmetode der man avstandsmåler ved hjelp av vinkler. Vinkelen: båten og to punkter på land.

⁵⁸ Se kapittel 5 om kunnskaps- og ferdighetsoverføring mellom generasjoner.

⁵⁹ Selve Varangerfjorden er 90 km lang, fra munningen som er ca. 55 km bred. Munningen går fra Vardø i nord til Grense-Jakobselv i sør og helt inn til Varangerbotn. Med et flateinnhold på 2258 km² blir den av noen regnet som Norges største fjord, men blir ofte definert som et åpent havstykke. I den ytre delen går det flere sidefjorder, som Bugøyfjorden, Kjølffjorden, Bøkfjorden og Jarfjorden (Store Norske Leksikon (2006):, Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal ASA, Oslo).

Selv om de som regel kom tilbake til de samme områdene år etter år, var endringer i krabbens vandring noe de måtte ta høyde for. Noe de ofte gjorde var å bruke en slags ”prøve og feile” metoden. De fordelte lenkene på ulike steder, i forhold til dybde og bunnforhold, i en radius på noen minutters kjøring. Dersom en lenke fisket bra i ett område, kunne de andre lenkene flyttes over, slik at de kunne sette flere teiner der de visste at det var krabber. Selv om de hadde teknologiske hjelpemidler som ekkolodd til å finne fisk med, var ikke dette særlig nyttig innen krabbefisket, da krabbene ikke vises på skjermen. Det ekkoloddet *kunne* brukes til, var å finne og lese strukturen i bunnforholdene, og dermed beregne hvor det sannsynligvis var krabber. Lokal kunnskap om bunnforholdene var også viktig i forbindelse med setting av teiner, slik at de ikke ble liggende halvveis utenfor en skrent, eller i et svært kupert terreng på havbunnen. Lokalkunnskap om hvor lenge det lønte seg å bruke et felt, kunne også være viktig. I starten av krabbesesongen fisket mange langs land, sørover mot Bugøyfjorden. Mange av fiskerne forflyttet seg etter en stund, fordi de mente at de store krabbene hadde blitt tatt her, og feltet måtte få hvile seg en stund. Mange forflyttet seg til andre fjorder, der det var større krabber, som Neidenfjorden. Fra den vertikale dimensjonen vil jeg gå videre til å se på den horisontale dimensjonen i ”seascapet.”

Den horisontale dimensjon- å bevege seg på overflaten

Fiskerne hadde kartplotter med GPS om bord, og kunne via en dataskjerm få informasjon om hvor de befant seg i ”seascapet”, selv om de vanligvis navigerte etter de fysiske omgivelsene⁶⁰. Kartplotter med GPS var hjelpsomt under visse forhold, som da jeg var med Bjørn i Neidenfjorden. Det var tykk frostrøyk denne morgenen, så det var nesten umulig å se land, selv om fjorden var smal. Bjørn uttrykte takknemligheten overfor denne teknologien. ”I slike tilfeller som dette, kommer det godt med, siden man nesten ikke kan se land før det er for sent”. Selv om GPS var viktig, pleide ikke fiskerne å følge så nøye med på skjermen, med mindre det var tykk

---

⁶⁰ Dette kunne være små øyer, synlige skjær, fjelltopper, eller andre lett synlige kjennermerker i omgivelsene.

---

tåke eller frostrøyk. Siden fisket foregikk langs land og inne i fjordene, kunne fiskerne stort sett se de fysiske omgivelsene. Om sikten var bra brukte de ikke GPS, men de fysiske omgivelsene som koordineringspunkter. Som på vei ut til Bøkfjorden med Per Trygve:

Vi kjørte forbi moloen i Bugøynes, og satte kursen mot Bøkfjorden. Cirka to timer kjøring i østlig retning. Vi skulle fiske helt ytterst i denne fjorden, som strakk seg fra Varangerfjorden og helt inn til Kirkenes. Først kjørte vi ut i åpent hav. Etter en liten times kjøring, pekte Per Trygve på Kjøøya som lå til høyre for oss. Vi kunne se øya Kim før vi kjørte forbi Endeneset. Da vi ankom Kim, kjørte vi på utsiden for så å skrå inn, slik at vi kjørte på innsiden av Kjelmøya. Her var det mindre sjø enn på utsiden, ifølge Per Trygve. Da vi hadde kjørt noen minutter pekte han på landet, som lå ytterst i fjorden. Han sa at dette er enden av Bøkfjorden, mellom Holmengrå og Kjelmøya. Helt ytterst her ligger også Bøkfjord fyr som viste inngangen til Bøkfjorden. De første teinene ble satt langs land ved Holmengrå. Da vi ankom, så han at teinene hadde forskjøvet seg i forhold til hvor de ble satt. Han pekte på et punkt på Holmengrå, og sa at han satte dem der. Jeg kunne se at de hadde flyttet seg utover. ”Det pleier å være sterk strøm her, så det var forventa”, sa han.

Været langs kysten kunne være veldig skiftende. Når man stod opp om morgenen kunne det være vindstille og skyfri himmel. To timer senere, etter å ha ankommet fiskeplassen, kunne det ha blåst opp, begynt å snø kraftig, og være høye bølger. Dette er hverdagen for fiskerne, noe som ikke bare la føringer for når de kunne fiske, men også hvor de kunne fiske. Metrologene har blitt mer nøyaktige, noe som gjør det enklere for fiskerne. Vindretning, temperatur og årstid, påvirker “seascapet” ulikt, alt etter som hvor du befinner deg. “Seascapeoverflaten” er bevegelig, i forhold til andre fysiske omgivelser som stort sett holder seg i ro. En sørøstlig vind kan gi store bølger for den som fisker rett utenfor Bugøynes, men kan bety at det er nesten vindstille i en av fjordene. Dette er lokalkunnskap om når og hvor du kan fiske, som igjen er verdifullt for å kunne drive fiske på helårsbasis. I kraftig pålandsvind og store bølger gikk ikke fiskerne ut for å trekke teinene. De visste ut fra vindretningen at det kunne

---

gå ut over fiskeutstyret. Det å kunne jobbe på en ”bevegelig” arbeidsplass krever også en type ferdighet. Jeg vil sammenlikne denne ferdigheten med Gísli Pálssons, uttrykk som han henter fra fiskere på Island. ”Found their sea legs” (1994:901), eller det å kunne ”sette sjøbein”, er et uttrykk som blir brukt i en norsk sammenheng, når det henvises til å erfare og mestre røff sjø. En kroppslig disposisjon hos fiskerne, altså en del av deres habitus (Bourdieu 1977), som er en nødvendighet i jobben. Man må kunne gjøre alt fra å ta opp teinene, sette dem på dekk, sortere og gjøre dem klare til setting, selv når båten beveger seg kraftig. Dette er en fysisk krevende arbeidsoppgave med mange ulike stillinger. Det krever at du har stødige bein når du beveger deg på dekk. Jeg mener dette kom frem i en samtale med en fisker med skadet fot som var ute å fisket:

Båten hadde et mannskap på to, så den ene fiskeren hadde mulighet til å bevege seg helt vanlig på dekk. De hadde blitt tre uker forsinket på grunn av skaden. Jeg så han hadde støttet opp foten, og klarte av den grunn ikke bøye kneet. På vei ut på fiske stod vi i styrehuset, mens den andre fiskeren var ute og forbereder agnet. På spørsmål om den skadete foten leges fort, sa han: ”Det kommer til å ta litt tid, men den er såpass bra at jeg kan fiske. Det at foten er bandasjert gjør at jeg ikke har noe følelse når jeg står på dekk.”

Jeg mener dette eksempelet viser at det var viktig for denne fiskeren å kunne føle foten på dekk, altså å ”sette sjøbein”, for å kunne arbeide på båten. Denne følelsen forsvant på det ene benet, og førte til mindre fleksibilitet i forhold til å bevege seg etter båtens bevegelser. Det å stå stødig er en forutsetning for å gjennomføre jobben, men også viktig for den enkeltes sikkerhet. Angående det, observerte jeg forskjeller på båter med mannskap på to og de som fisket alene. Et mannskap på to kunne fiske i kraftigere sjø, mens de som var alene ofte foretrakk å kjøre lenger inn i fjordene, der det stort sett var fritt for bølger. I samtale med Bjørn, kommer han med denne kommentaren på hvorfor han fisker inne i en fjord og velger å kjøre over en time lenger enn mange av de andre fiskerne: ”Det er jo som å jobbe hjemme på stuegulvet mitt. Grunt er det også. Lang kjøretur, men det går så fort å få teinene opp av vannet.” Om de var to stykker kunne den ene ta imot teinene og den andre styre vinsjen som

---

løftet den. I kraftig sjø når teina kom over havoverflaten og skulle tas om bord, var det mest kritiske punktet under fisket. For en person kunne det bli vanskelig å styre den om bord. Faren for ulykker var også større om man jobbet i store bølger, og de som fisket alene måtte ta mer hensyn til dette i valg av fiskeplass.

Jeg har argumentert for at kunnskap og ferdigheter i det vertikale og horisontale “seascape” er viktig for den enkelte fisker. I forlengelsen av dette vil det være nærliggende å spørre seg hvordan fiskere som kommer til Varangerfjorden og Bugøynes under krabbefisket velger å møte dette ”nye seascape.” Jeg hadde kontakt med fiskere fra Alta og Lofoten, der de fleste hadde vært med i en til to sesonger, og av den grunn var relativt kjent i området. Med ordet relativt, mener jeg at de hadde lang erfaring innen fisket, samt noen krabbesesonger bak seg, men ikke den lokalkunnskapen som bugøynesfiskerne har. Selv om det var økonomisk interessant å fiske krabber, var det andre typer fiske som var hovedinntekten, og krabben ble sett på som en biinntekt (jf. Kapittel 2). De var ikke interessert i å bli for lenge i Bugøynes, da det var annet fiske som ventet. Det jeg merket meg, var at de av den grunn valgte litt andre strategier enn lokalfiskerne. Fiskeplassene var som regel de samme som året før, og de brukte ikke så mye ”prøve og feile” metoden. De var mindre kresne på størrelsen⁶¹, og mer opptatt av å få fisket opp kvoten sin. Noen av bugøynesfiskerne valgte ofte å la teinene stå i to døgn for å få færre småkrabber, men dette ble ikke praktisert av fiskerne utenfra.

---

⁶¹ De hadde ikke så mye fokus på å få krabber over 3,7 kilo.

Konkluderende bemerkninger

I denne avhandlingen har jeg hatt fokus på kongekrabbefiskere i Bugøynes. Deres daglige virke på sjøen, og møte med lovverket og forvaltningsmyndighetene. Jeg har tatt meg hvordan krabbefiskerne tilegner seg kunnskap og ferdigheter, og om dette står i et motsetningsforhold til hvordan marinbiologene får kunnskap.

Jeg har tatt for meg de ulike aktørene i forvaltningen av kongekrabben og sett dem opp mot Michael Thompsons (et al.) fire naturmyter, slik Mary Douglas presenterer dem. Mytene har blitt brukt på to nivåer. Den første er krabbens påvirkning på økosystemet, og det andre nivået er hvor robust krabben er i sitt nye habitat. Fiskerens ståsted var at kongekrabben hadde en påvirkning på miljøet, men at det var vanskelig å si noe om omfanget. Fiskerne mente det var vanskelig å måle hvor stor påvirkning krabben hadde. Det var nesten umulig å fiske på de stedene som de ville på grunn av bifangst av krabbe. Naturen ville hente seg inn igjen, var erfaringen fra annet fiske. Dette ville kreve kontroll fra myndighetene for å unngå overfiske på enkelte arter.

Sovjetunionen brukte myten om naturen som robust, men så på krabben som sårbar. Den måtte beskyttes fra fiske til den hadde kommet seg opp på et nivå der den tålte å høstes av. I dag har Russiske myndigheter endret retning og forsker nå mer enn Norge på krabbens påvirkning av økosystemet. Russiske myndigheter jobber nå i samme retning som norske forskere og forvaltningsmyndigheter. De bruker myten om naturen robust, men bare til en viss grad. Krabben ses på som robust, og umulig å utrydde. ”Krabben er kommet for å bli. Vi får gjør det beste ut av det”, var en kommentar fra krabbefisker Inge. Jeg mener han beskriver denne ambivalensen overfor kongekrabben slik fiskerne, forvaltningsmyndighetene og forskerne følte. Miljøorganisasjonene gikk imot retningen om å drive kommersiell fangst. Deres krav var at kongekrabben skulle enten utryddes, eller begrenses mest mulig. De så naturen som sårbart og den måtte beskyttes. Krabben ble sett på som robust, men mulig å utrydde hvis det var politisk vilje til det.

Jeg har tatt for meg forvaltningsmyndighetenes legitimitet hos krabbefiskerne. Myndighetenes legitimerer forvaltningsansvaret ved hjelp av Garret Hardin (1968) tese ”allmenningens tragedie”. Myndighetene klarte ikke å følge opp lovverket i det tempoet fiskerne ønsket. Det har blitt lagt frem endringer for sesongen 2007 og 2008 som tyder på at noen av fiskernes ønsker har blitt hørt. Krabbefisket havnet litt utenfor andre typer fiske ved at lokalbefolkningen ikke har fått fiske krabbe til eget bruk, slik de kan med andre ressurser fra havet. Dette mener jeg førte til økt legitimitet for svartfiske etter krabben.

Fiskeryrke har blitt overført gjennom generasjoner langs kysten. Alle fiskerne i Bugøynes hadde gått i ”fotsporene” til sin far eller onkel. Selv om mange ønsket å videreføre yrket, hadde de et ambivalent forhold til akkurat dette. Kongekrabbefisket ga en ny inntakt, men selv denne hadde sunket betraktelig de siste årene. De hadde selv erfart at fiskeyrket sliter på kroppen, og hvor uforutsigbar inntekten kan være når en skal brødfø en hel familie.

Videre har jeg sett på hvordan ferdighetsoverføring kan foregå i fiskeryrket. Jeg brukte meg selv som den novise under fisket, og så på hvordan krabbefisker Kristian instruerte meg med få ord, men gjennom handling. Det var gjennom ”å se” hva han gjorde, for deretter ”å gjøre” det i praksis med min egen kropp at jeg lærte. Dette fant også sted blant fiskerne, i større eller mindre grad. De møttes i leveringskø og på kaia etter fiske regelmessig, og utvekslet erfaringer. Jeg mener dette førte til at fiskerne i Bugøynes dannet et kunnskapsfellesskap. De deler flere prototyper, som i stor utstrekning er bygget på felles erfaringer rundt fisket.

Fiskeyrket har historisk sett vært en mannsdominert bransje. Ferdigheter og kunnskap innen fiske har vært forbeholdt mannen, og kvinnene innen fiskerinæringen har som regel vært å finne i produksjon og foredling. Dette var da også tilfelle innen krabbefiske. Alle krabbefiskerne i Bugøynes var menn, mens kvinnene var å finne inne i produksjonen.

Deler av fiskernes kunnskap kan, og må tilegnes gjennom kroppslig deltagelse. Jeg stiller spørsmålet; om det ”å være herda” kan ses på som en metafor for

---

ferdighet? ”Å være herda” er ikke en ferdighet, men jeg tolker det som en forutsetning som måtte være tilstede for å kunne bruke ferdighetene på sjøen. Videre gjorde jeg et skille mellom det å bli sjøsyk, og tåle smerte i form av kulde. Jeg ser på sjøsyke som en fysiologisk endring i balanseorganet, og det å tåle kulde som noe annet. Sistnevnte var ikke en herding av huden, men derimot en del av forventningene fiskerne møtte i form av kjønnsmyten rundt menn på sjøen som sterke, tøffe og utholdene.

I et forsøk på å sette opp et skille mellom ferdigheter og kunnskap diskuterte jeg dem opp mot Tim Ingolds begrep: tool, technique og technology. Jeg argumenterer for at skille mellom verktøy og teknologi ikke er et skille mellom utstyr i båten og teknologiske hjelpemidler i båten. Jeg setter, i likhet med Ingold, et skille mellom bruk av teknologiske hjelpemidler som en kunnskap og bruk av verktøy som en ferdighet. Teknikk blir de mønstrene og formene som fiskerne bruker i forbindelse med de to førstnevnte begrepene.

I det siste kapittelet har jeg tatt for meg viktigheten av egenskaper på ”seascapet”. Det krever inngående og bred lokalkunnskap i det å ha jobbe på havet. Jeg deler inn ”seascapet” inn i en vertikal og en horisontal dimensjon. Ved å ta utgangspunkt i et fenomenologisk ståsted, erfarer fiskerne ”seascapet” gjennom sansene. Det oppstår en enhet mellom selvet og stedet. Den vertikale dimensjonen innebærer at fiskerne har inngående lokalkunnskap rundt bunnforhold og vandringen til kongekrabben. De fisker med krabbeteiner, som er av typen passivt utstyr. Dette medfører at de må vite hvor de setter teinene, slik at krabbens vandring går der teinen står. Utstyr som ekkolodd kan ikke brukes til å finne krabber, slik det gjøres innen under andre typer fiske. De må vite hvor krabben vandrer.

Den horisontale dimensjonen krever kjennskap hvordan lokale værforhold påvirker ”seascapet”. De velger strategier ut i fra erfaring om hvor det er rolig å fiske, samtidig som de kan fange tilstrekkelig med krabbe. Man må inneha ferdigheter som gjør det mulig å jobbe på en bevegelig arbeidsplass. Jeg argumentere for at det å

”sette sjøbein” blir en kroppslig disposisjon hos fiskerne. Det blir altså en del av deres habitus (Bourdieu 1977), som er en livsnødvendig ferdighet innenfor fiske.

Veien videre- nye utfordringer

Hvordan ser det ut for kongekrabbefiske fremover? Fiskeridepartementet har for sesongen 2008 kommet i møte på mange av de kravene fiskerne hadde fremsatt. Med tanke på videreføringen av fiskeyrket ser det litt mørkere ut. Det å kjøpe seg en båt og komme seg inn i fisket ser vanskelig ut. Inntekten er varierende, samtidig som det krever store investeringer. Fiskerne ønsket å videreføre yrket til sine barn og barnebarn. Den kommende generasjoner velger bort fiskeyrket til fordel for annen type jobb, med en mer stabil inntekt. Krabbepreisene har falt, og inntektene til fiskerne og krabbemottakene det samme. Økosystemer og markedet er i konstant endring, så det ser ikke ut til at samfunnsforskning innen dette feltet skal bli noe mindre relevant i årene som kommer.

Kildeliste

Litteraturliste

- Agriwal, Arun (1995): "Dismantling the Divide Between Indigenous and Scientific Knowledge", i *Development and Change* 26, side 413-439. Blackwell Publishers Ltd.
- Antweiler, Christoph (2004): "Local Knowledge theory and methods: an urban model from Indonesia." Edith: Alan Bicker, Paul Sillitoe, Johan Pottier. *Investigating local knowledge - New Direction*, New approaches, side 1-34.
- Barett, Rob (2006): "New Zealand – et skrekkeksempel", *Ottar - Tromsøpalmen og andre innførte arter*. Tromsø Museum nr. 3, side 39- 42.
- Basso, Keith H. (1996): "Wisdom Sits in Places: Landscape and Language Among the Western Apache." University of New Mexico Press.
- Bender, Barbara (1996): "Landscape" i *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. Alan Bernard & Jonathan Spencer (Ed.).
- Berg A, Aas P, Lund T. Lokale frostskafer. *Tidsskrift Norske Lægeforening* nr. 3, 1999; 119: 382-5.
- Berkes, Fikret (1999): "Sacred Ecology- Traditional Knowledge and Resource Management." Taylor & Francis.
- Berkes, Fikret og M. Taghi Farvar (1989): "introduction and Overview", i *Common Property Resources: Ecology and community-based sustainable development*. Fikret Berkes (Ed), side 1-17.
- Berkes, F. Mohan, M. McConney, P. Pollnac, R. og Pomeroy, R. (2001): "Managing Small-scale Fisheries- Alternative Directions and Methods", International Development Research Centre, Canada.
- Bloch Maurice (1996): "Cognition" i *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. Alan Bernard & Jonathan Spencer (Ed.).
- Blomstrand, E. Berg. Sithampanathan, J. (1998): "Ungdom og fraflytting fra Nord-Norge", Kandidatoppgave, Høgskolen i Bodø.
- Bourdieu, Pierre (1977): "Outline of a theory of practice", translated by Richard Nice. Cambridge studies in social and cultural anthropology.
- Bratrein, Håvard Dahl (1976): "Det tradisjonelle kjønnsrollemønster i Nord-Norge" i *Drivanes Kvinnfolk- om kvinner, lønn og arbeid*. Universitetsforlaget.

-
- Broch, Harald Beyer (2006): "Magi, tro og praksis på vågehvalfangst i Nordsjøen", Norsk Antropologisk Tidsskrift. Nr 2, 17. Årgang.
- Bugge, Lars (2002): "Pierre Bourdieus teori om makt", *Agora. Journal for metafysisk spekulasjon* 20 (3-4), side 224-248.
- Christopher J.N. Gibbs og Daniel W. Bromley (1989): "Institutional Arrangements for Management of Rural Resources: Common-Property Regimes" part 1, i *Common Property Resources: Ecology and community-based sustainable development*. Fikret Berkes (Ed), Side 22-32.
- Dalen, Monica (2004): "Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming", Universitetsforlaget AS.
- Douglas, Mary (1996): "Thought Styles- Critical Esseys on Good Taste", SAGE Publication Ltd.
- Dictionary (1995): "*Oxford Advanced Learner's Dictionary of Currant English*", A S Hornby. Editor Jonathan Crowther. Oxford University press, (Fifth edition).
- Dørum, Kjell Kristian (2003): "Forvaltningen av kongekrabbe i Norge", *Ottar-Kongekrabben*. Tromsø Museum, nr. 4. side 13-20.
- Elstad Åsa (2004): "Kystkvinner i Norge." Kom forlag.
- Emerson, M. R, Fretz, R. I, Shaw, L. L (1995): "Writing Ethnographic Fieldnotes", The University of Chicago Press, Ltd., London.
- Enclopedia of the social and cultural anthropology 1996: Edited by Alan Bernard and Jonathan Spencer, (edition 2002).
- Evans- Pritchard, E.E (1937): "Introductory, Chapter I & Part I, Chapter I & IV, I Witchcraft", *Oracles and Magic among the Azande*. Clarendon Press, side 1-50.
- Eythórsson, Einar (1998): "Voices of the weak- relational aspects of local ecological knowledge in the fisheries", S. Jentoft (Ed): *Common in a Cold Climate- Coastal Fisheries and Reindeer Pastoralism in North Norway: The Co-management Approach*, Unisco Paris, s 185-204.
- Eythórsson, Einar (1993): "Saami fjord fishermen and the state: Traditional knowledge and resource management in Northern Norway." I Inglis, J. T. *Traditional Ecological Knowledge: Concepts and Cases*. International Program on Traditional Knowledge/International Development Research Centre, Canadian Museum of Nature, Ottawa, 133-42.
- Fangen, Kartrine (2004): "Deltagende observasjon", Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Freeman, Milton M.R (1985): "Appeal to Tradition: Different Perspective on Arctic Wildlife Management", in (Ed) Henriksen, G.; Jørgensen, J.B.; Kleivan, I.; Brøsted, J.; Dahl, J.; Gray, A. & Gulløv, H.C. Native power. *The Quest for Autonomy and Nationhood of Indigenous Peoples*, side 265-281.

-
- Frøystad, Kathinka (2003): "Forestillingen om det "ordentlige" feltarbeidet og dets umulighet i Norge, (Red) Rugkåsa, Marianne & Thoresen, Kari Trædal. *Nære steder, nye rom. Utfordringer i antropologisk studie i Norge*, side 32-64.
- Gerrard, Siri (1983): "Kvinner i fiskeridistrikter- Fiskerieringenes bakkemannskap", i B. Hersoug: *Kan fiskerinæringen styres?* Novus forlag, Oslo.
- Gezelius, Stig Strandli (2001): "Legitimacy, Compliance, Survival – Natural Resource Harvesters and the State", Doctoral thesis, University of Oslo. Department of Sociology and Human Geography.
- Gullestad, Marianne (1991): "Studie av egen samtidskultur som utfordring", *Norsk Antropologisk Tidsskrift* 2 (1), side 3-9
- Ingold, Tim (2000): "The Perception of the Environment- Essays in the Livelihood, Dwelling and Skill." Routledge.
- Kalland, Arne & Sejrsen, Frank (2005): "Marine Mammals and Northern Cultures", Canadian Circumpolar institute (CCI) Press.
- Kalland, Arne (2000): "Indigenous Knowledge- Prospects and Limitations." A. Bicker, R. Ellen, og P. Parkes (eds), *Indigenous Environmental knowledge and its Transformations. Critical Anthropological Approaches*. London: Harwood Press.
- Harding, Garret (1968): "The Tragedy of the Commons." *Science*, Vol. 162, side 1243-8.
- Hirsch, Eric (1995): "Introduction- Landscape: Between Place and Space", i *The Anthropology of Landscape- Perspective on Place and Space*. Eric Hirsch og Michael O'Hanlon (Ed). Clarendon Press, Oxford. Side 1-30.
- Howel, Signe (2001): "Feltarbeid i vår egen bakgård: Noen refleksjoner rundt nyere tendenser i norsk antropologi", i *Norsk Antropologisk Tidsskrift* 12 (1-2), side 16-24.
- Hønneland, Geir (2006): "Kvotekamp og kyststatssolidaritet : norsk-russisk fiskeriforvaltning gjennom 30 år. - Bergen : Fagbokforlaget.
- Jentoft, Svein (1991): "Hengende snøre- Fiskerikrisen og fremtiden på kysten." Ad Notam forlag, Oslo.
- Lévi-Strauss, C. (1966): "The Science of the Concrete" i *Lévi-Strauss The Savage Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lewis, Gilbert (1994): "Magic, Religion and the Rationality of Belief" i T. Ingold (ed.): *Companion and Encyclopedia of Anthropology*, London: Routledge, side 569-590.
- Levy-Bruhl, Lucien (1910). : "Utdrag" i *Cazeneuve, J. (red.) Lucien Levy-Bruhl*, 1972. Oxford: Blackwell, side 33-45.
- Lie, Merete (1976): "kap 5: Kvinner i fiskeindustrien" i *Drivanes Kvinnfolk- om kvinner, lønn og arbeid*. Universitetsforlaget.

-
- Lie, Merete (1975): "Kvinner i Fiskeindustrien" Magistergradsoppgave i etnografi. Universitetet i Oslo.
- Maurstad, Anita (2004): "Cultural seascapes : preserving local fishermen's knowledge in Northern Norway", i *Northern ethnographic landscapes : perspectives from circumpolar nations*. Igor Krupnik, Rachel Mason og Tonia W. Horton (ed).
- Maurstad, Anita, & Sundet, Jan H. (1998): "The Invisible Cod- Fishermen's and Scientist's Knowledge", i S. Jentoft (Ed): *Common in a Cold Climate- Coastal Fisheries and Reindeer Pastoralism in North Norway: The Co-management Approach*,. Unisco Paris, side 167-184.
- McCay, Bonnie J. (1996): "Ch 9- The Culture of the Commoners- Historical Observations on Old and New World Fisheries", i *The Question of the Commons- The Culture and Ecology of Communal Resources*. Bonnie J. McCay og James M. Acheson (Ed). The University of Arizona Press. Side 195-216.
- Müller, Hanne (1994): "Kapittel 6. Samarbeid og konkurranse I trålfisket- et fundament for en særegen tenkemåte" i *Leve Kysten? Srandhogg i fiskeri-Norge*. Ottertad, O. & Jentoft, S. (red). Ad Notam Gyldendal.
- Nies, B., Hutchings J., Haedrich, R. L. & Felt, L. (1995): "Scientific debates, lumpy lumpfish and sloppy nets: Fishers' vernacular knowledge and adaptive management." *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*.
- Nilssen, Arne C. (2006): "Spredning av arter er et stort globalt problem", *Ottar - Tromsøpalmen og andre innførte arter*. Tromsø Museum, nr. 3, side 44-52.
- Nilssen, Einar M. (2003): "Forskningsmessige utfordringer med kongekrabben som introduserte art", *Ottar- Kongekrabben*. Tromsø Museum, nr. 4, side 40-47.
- Pálsson, Gísli (1994): "Enskilment at Sea", i *Man*, New Series, Vol. 29, No. 4, side 901-927.
- Pettersen, Liv Toril (1994): "Hovedsaken er at kjerringa er i arbeid...- husholdsstrategier i fiskerikrisen", i *Leve Kysten? Srandhogg i fiskeri-Norge*. Ottertad, O. & Jentoft, S. (red). Ad Notam Gyldendal.
- Quinn, Naomi & Strauss, Claudia (1994): "Ch 20: A Cognitive/Cultural Anthropology" (Red) Borofsky, R. *Assessing Cultural Anthropology*, side 284-300.
- Rønnow, Tarjei (2001): "Kallet fra villmarken, Fisk og ufisk i norsk miljødebatt" i *Miljøkonflikter: om bruk og vern av naturressurser*, Arne Kalland og Tarjei Rønnow (red), Unipub forlag.
- Sartre, Jean-Paul (1965): "The Philosophy of Jean-Paul Sartre", Cumming R. (ed). New York. Vintage Books
- Schwartz, M. Thompson, M (1990): "Divided We Stand: Redefining Politics, Technology and Social Choice." Brighton: Harvester- Wheatsheaf.
- Seipajærvi, Øyvind (2003): "Bugøynes- Norges kongekrabbe – hovedstad", *Ottar- Kongekrabben*. Tromsø Museum, nr. 4, side 29-34.

-
- Sejersen, Frank (2003): "Grønlands naturforvaltning- Ressourcer og fangstrettigheter", Akademisk Forlag A/S.
- Sundet, Jan H.(2003): "Fangst og bifangst av kongekrabbe i Norge", *Ottar- Kongekrabben*.
- Sundt, Eilert (1976): "Verker i utvalg: På havet", Cristophersen, H.O, Christie, N & Petersen, K (red). Gyldendal Norsk forlag.
- Svare, Helge (1997): "I Sokrates' fotspor- Filosofi- og vitenskapshistorie." Pax Forlag A/S, Oslo.
- Tilley, Chris (1994): "Space, place, landscape and perception. Phenomenological Perspectives" i Christopher Tilley: *A phenomenology of landscape*, Oxford: Berg, Tromsø Museum, nr. 4, side 21-28. Side 7-34.
- Toren, Christina (1996): "Psychological anthropology" i Encyclopedica of Social and Cultural Anthropology. Alan Bernard & Jonathan Spencer (Ed.).
- Wadel, Cato (1991): "Feltarbeid i egen kultur- en innføring i kvalitativ orientert samfunnsforskning", SEEK A/S Flekkefjord.
- Wikan, Unni (1996): "Kap 9: Fattigdom som opplevelse og livskontekst. Innsikt fra deltakende observasjon", i (red) Wormnæs, Odd. Vitenskap- enhet og mangfold. Side 181-201.
- Øvereng, Else Berit (2002): "Postoperativ smertelindring" i Anestesisykepleie, Inger Liv Hovin (red). Akribe Forlag.

Leksika

Mosby's medical, nursing & allied health dictionary (2002), 6 utgave.

Store Norske Leksikon (2006): "Varangerfjorden", Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal ASA, Oslo.

Andre kilder

Eldorhagen, Marianne (2005): "Velkommen til Finnmark? Fiskerisamfunn i møte med en ny art", Foredrag Vadsø museum 13. oktober.

Kalland, Arne (2007): "Natur og samfunn", Seminar ved Universitetet i Oslo, 11. september 2007.

Ripman, Tor Edgard (2006): Forskningsjef på skalldyr i Norges Råfisklag. Innlegg under krabbeseminar i Bugøynes 16.10.2006.

Sundet, Jan H. (2006): Forsker ved havforskningsinstituttet i Tromsø. Innlegg under krabbeseminar i Bugøynes 16.10.2006.

Sør-Varanger museum (2006): "Bugøynes- et fiskevær ved ishavet." Sør-Varanger Museum
avd. Lassi-gården (Bugøynes).

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Punkter for intervju som skal gjennomføres på kongekrabbefiskere.

Innledning

- Hva er min hensikt med intervjuet og litt om hvem jeg er
- Forklare litt om hva jeg er interessert i å få vite noe om

Anonymitetsbeskyttelse

- Du vil bli anonymisert med et annet navn/nr
- Inger andre enn meg vil lytte til båndet og båndet vil bli slettet etter at det har blitt transkribert. Skrive under på dette.

Åpningsspørsmål

- Første møte med krabben – fortell
- Hvor lenge har du drevet med kongekrabbefisket?
- Hvorfor begynte du med krabbefisket?
- Læretid ved kongekrabbefisket
- Utstyr nå og ved begynnelsen av fisket
- hvem ga opplæring og/eller introduserte det?
- Fisker du alene eller med andre?
- Har du drevet innenfor andre typer fiske?
- evt hvilke?

Generelt syn på fiske

- Miljøvernorganisasjoner og enkelte politiske partier synes at kongekrabbebestanden innebærer en økologisk krise som bør høstes på mest mulig for å begrense skadene.

- Hva synes du om dette?

- Har du noen konkrete erfaringer som styrker denne påstanden?

Nytt fra i år

- Det har blitt åpnet for krabbefiske til egen husholdning fra i år. Hva tror du dette har å si for dere som driver med kommersiell fiske etter krabbe?

- Sesongen blir utvidet med en mnd fra i år. Vil dette bety noen praktiske endringer for deg?

Vedlegg 2: Intervjukontrakt

Dette er et intervju i forbindelse med Thorleif Robertsons masteroppgave i Sosialantropologi. Intervjupersonen vil få tilbud om å lese masteroppgaven dersom intervjuet skal refereres til i oppgaven. I dette intervjuet vil intervjupersonens navn bli anonymisert. Intervjuet vil bli transkribert og slettet fra diktafonen. Ingen andre enn jeg vil høre på intervjuet.

Dato/Intervjuer

Dato/Intervjuperson